

FRIEDRICH SCHILLER

MARIA ESTUARD

TRADUCCIÓ DE FELIU FORMOSA

Johann Christoph Friedrich Schiller va néixer a Marbach (Suàbia) el 1759 i morí a Weimar el 1805. Després d'estudiar medicina a l'escola militar, a partir del 1781 exerceix a Stuttgart, on treballa en la seva primera obra, *Els bandits*, la qual és estrenada amb gran èxit a Mannheim el 1782. Dos anys després de l'estrena de *Don Carlos* (1787), obra de caràcter històric, s'incorpora com a professor a la universitat de Jena, on imparteix cursos d'història, feina que li proporciona una posició social estable. Tot just després de sortir d'una greu malaltia, el príncep hereu de Dinamarca li concedeix una pensió de tres anys. Aleshores inicia una reflexió teòrica i s'endinsa en el corprenedor dualisme amb què Kant havia dirimit la confrontació entre la natura sensible i la natura racional de l'home. El 1794 comença l'amistat amb Goethe. El 1799 estrena *Wallenstein* i treballa en l'obra *Maria Estuard*, que és estrenada el 1800.

Posteriorment escriu, entre altres obres, *La donzella d'Orleans* (1801), *La núvia de Messina* (1803) i *Guillem Tell* (1804). La producció de l'últim decenni de Schiller palesa la maduresa tècnica que l'autor reclama als seus coetanis.

FRIEDRICH SCHILLER

MARIA ESTUARD

**TRADUCCIÓ DE FELIU FORMOSA
PRÒLEG DE JAVIER ORDUÑA**

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA
Director: Pau Monterde

PRÒLEG

COL·LECCIÓ POPULAR DE TEATRE CLÀSSIC UNIVERSAL
Director de la col·lecció: Josep M. Carandell

Comissió de Publicacions:
Montserrat Álvarez-Massó
Sergi Belbel
Josep M. Carandell
Francesc Castells
Feliu Formosa
Jaume Melendres
Pau Monterde
Joan Ollé

Títol original: *Maria Stuart*
© de la traducció: Feliu Formosa, 1995
Disseny gràfic: SDD

Primera edició: novembre, 1995
Propietat d'aquesta edició (inclòs el disseny de la coberta):
Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona
Carrer de Sant Pere més baix, 7. 08003 Barcelona
Telèfon: 268 20 78. Fax: 268 10 70

Impressió: Libergraf, s.l.
Dipòsit legal: B. 42.860 - 1995
ISBN: 84-7794-409-1

Exemplar no venal

Des del 1770 fins al 1815, la disgregació dels països de parla alemanya coneix l'esplendor dels fruits de la Il·lustració literària sota la forma del període clàssic i del Romanticisme, dos moments memorables de la creació artística en aquella llengua. Entre les obres cabdals d'aquest període es troba la del dramaturg, poeta líric, narrador i professor d'història i estètica Friedrich Schiller (1759-1805). A partir de la reivindicació de l'individu que inspira la Il·lustració a Anglaterra i Alemanya, Schiller segueix un camí que el porta a la reflexió teòrica de l'art clàssic i, mitjançant el seu conreu, a la plasmació d'allò que des de l'humanisme liberal forneix el comú de tots els individus, allò que cal considerar genèricament humà. Juntament amb Johann Wolfgang Goethe (1743-1832) contribueix així a conformar el període clàssic de la literatura alemanya, ràpidament reconegut pels seus coetanis i acceptat com a punt de referència estètic fins als nostres dies. La tragèdia *Maria Estuard* ofereix un bon exemple del tarannà que va presidir l'últim decenni de la seva vida i, alhora, un interessant nexa entre dues èpoques ben diferenciades en la seva producció: l'*Sturm und Drang* i l'anomenat període clàssic.

SCHILLER I LA IL·LUSTRACIÓ RADICAL

A l'obra de l'autor, totes dues èpoques queden separades per un eloqüent silenci creatiu pel que fa al teatre. La producció primerenca de Schiller va suposar la culminació de l'*Sturm und Drang*, moviment al qual s'incorporaria tard no sols a causa de la seva joventut, sinó també de la repressió que va haver de patir sota la fèrula del despotà de torn al seu petit país (Württemberg, Suàbia). Considerat sovint com un precedent del Romanticisme, l'*Sturm und Drang* és també, però, una perllongació (pre-jacobina fins i tot en el seu radicalisme) de la vindicació il·lustrada de l'individu. Enfront d'un *ordo* tradicional on l'home quedava subordinat a una jerarquia religiosa i estatal, la Il·lustració havia reivindicat l'equiparació dels subjectes del gènere humà en funció de les seves facultats comunes: el *sentit comú* de la raó i la capacitat de sentir emocions. L'*Sturm und Drang* portaria endavant la protesta antiestamental dels il·lustrats esgrimint la tornada a la natura primitiva, és a dir, aplicant a la història de la cultura la noció científica de *re-volutio*, de tornada als orígens.

Schiller no va combregar totalment amb el somni del bon salvatge. En les arrels de la seva incorporació al moviment es troba a més de la protesta contra el despotisme la preocupació intel·lectual de l'estudiant de medicina per vincular la part sensible i la part racional del subjecte humà, preocupació compartida més tard pel també antic estudiant de medicina Georg Büchner. Els dubtes davant la bondat natural no van minvar, però, l'entusiasme amb què va defensar —en la teoria i en la pràctica— l'ús de l'escenari com a tribuna pública contra el despotisme. D'aquella primera etapa daten el seu tractament del motiu del «criminal sublim» i el conflicte entre germans (*Els bandits*), les

seves provatures dins l'alta tragèdia amb el drama republicà (*La conspiració de Fiesco a Gènova*, on aprofundia en el motiu del «criminal sublim»), la seva contribució al gènere de la «tragèdia burgesa» d'exaltació de la nova classe com a protagonista universal (*Càbala i amor*) i el seu conreu de la llegenda negra sobre Felip II amb el cant a la llibertat de pensament que va ser *Don Carlos*.

EL SILENCI TEATRAL DE SCHILLER

La peripècia vital de l'autor té després de *Don Carlos* una inflexió aparentment accidental que l'allunyarà durant una llarga temporada de la creació teatral. El 1789 s'incorpora com a professor a la universitat de Jena, dependent entre altres del petit ducat de Sachsen-Weimar, on Goethe exercia com a conseller. Allà imparteix inicialment cursos d'història que continuen la seva recerca sobre l'emancipació del Països Baixos. La tasca docent li proporciona prestigi social, però durant un temps depèn per viure de les seves obres narratives i historiogràfiques, fins que, de manera ben sobtada, el príncep hereu de Dinamarca li concedeix una pensió per tres anys. Schiller acaba de sortir tot just ara d'una greu malaltia, seqüela d'una malària infantil, i la nova seguretat material l'aboca a endinsar-se amb frenesí en l'estudi i la reflexió teòrica. Així és com, en coincidència amb el desenvolupament dels esdeveniments revolucionaris a la veïna França, troba en la filosofia d'Immanuel Kant i en la reflexió estètica un marc on coincideixen tres preocupacions diferenciades, la discussió de les quals li servirà més tard per tornar al teatre.

En primer lloc, s'introdueix en el corprenedor dualisme amb què Immanuel Kant havia dirimit la confrontació entre la natura sensible i la natura racional de l'home. A partir d'una noció de la bellesa de la qual no arribarà mai

a donar una definició concloent, Schiller esmerça tots els esforços per trobar el vincle entre ambdues natures, amb la confiança que el grau de coneixement pràctic procurat per l'art mitjançant la bellesa pugui ser aprofitable per al coneixement moral i racional.

En segon lloc, allunyant-se de l'*Sturm und Drang* més proper al Romanticisme que començava a formular-se cap el 1795, Schiller s'afanya a definir la noció de poeta («popular») que ell mateix volia esdevenir. El model serà aquell que no faci concessions als interessos particulars (nacionalistes, d'identificació emocional, etc.) del seu públic i que tingui com a fita la depuració de cada cas fins a deixar-lo en la seva consistència més pura i genèricament humana.

Sense entrar en contradicció amb el seu rebuig de les concessions al públic, porta a terme una insistent delimitació de la naturalesa dels conflictes que haurien de dirigir les emocions en el teatre —el «patètic» i el «sublim»—, conscient que el moviment emocional és l'instrument a l'abast d'aquest gènere artístic. Aquí s'allunya particularment de la Il·lustració. Si de bon començament Schiller ja havia merescut un lloc en la història de la dramaturgia alemanya per la seva intervenció en un debat que arrenca d'Aristòtil i que al seu país havia recollit Lessing, en què mostrava un especial interès per copsar la psicologia de la recepció teatral, ara la seva perspectiva de la psicologia de l'espectador deriva en una mena d'antropologia moral. Avançant-se d'una manera sorprenent a la legitimació del material artístic davant les tesis que intenten subordinar els recursos artístics a la pura mimesi de la realitat —és a dir, anticipant tesis que la literatura alemanya no formularia definitivament fins a la poetologia d'un Gottfried Benn—, Schiller abandonà el moralisme il·lustrat per defensar el dret que té l'art de tractar assumptes moralment reprovables. La condició és que se'n derivin conflictes que permetin no ja extreure una lliçó moral, sinó promoure

una lluita en l'ànim de l'espectador entre la servitud dels sentits i la llibertat de què dóna testimoni qualsevol voluntat, per reprobable que sigui. No busca, en definitiva, mostrar una història útil a la moralitat, sinó un argument en què es practiqui la resistència de la llibertat (és a dir, la raó) enfront dels entrebancs de la sensibilitat.

La legitimació d'allò moralment reprobable per tal de moure els afectes constitueix una traducció en termes teòrics i discursius del seu interès inicial pel «criminal sublim». També suposa una consciència clara de l'alienació de l'home modern, ben llunyana de l'harmonia que malgrat la violència dels mites antics hauria caracteritzat l'home de la tragèdia grega. L'examen de la natura i la dosificació dels conflictes que ha de tractar el teatre arrenca en els escrits teòrics de Schiller de l'escissió interna de l'home modern i aspira a enlairar-se a cotes clàssiques, és a dir, cap a formes d'una senzillesa tal que copsin el genèric i facin abstracció de tot el que és accidental. Per bé que l'obra posterior al parèntesi teòric difícilment pugui considerar-se una pura aplicació d'aquest programa estètic, tant *Maria Estuard* com la resta d'obres de l'últim decenni palesen sovint en la seva estructura la maduresa tècnica que el Schiller teòric reclama dels seus coetanis.

El tercer àmbit de reflexió durant aquell període d'allunyament del teatre és de naturalesa política. Els esdeveniments de la França contemporània l'impulsen a aprofundir en la reflexió estètica des del convenciment que cal trobar una tercera via de convivència política; distant tant de l'*okolatria*, el poder de la massa, com de la monarquia. Si en la recerca de l'instrumental emotiu del teatre Schiller havia subvertit les pautes de la Il·lustració, l'ideal polític que dissenya davant la Revolució Francesa suposarà una depuració de l'instrumentari ideològic de la Il·lustració. En efecte, la reivindicació de l'individu a partir de les facultats comunes amb la resta d'individus es perllonga en la

seva reflexió sota la forma de l'exaltació de l'individu com a valor en si mateix i com a punt d'unió de les dues natures de l'ésser humà: la material i emotiva, d'una banda, i la moral i racional, de l'altra. Així, davant la raó d'estat de la monarquia, per a la qual l'individu és un instrument, i davant la dictadura dels impulsos, on l'individu està amenaçat d'oblidar-se del seu vessant moral, Schiller —d'una manera certament incompleta i prou incoherent per no poder ser incorporat als annals del pensament polític— proposa el reconeixement de la vàlua primigènia de l'individu. D'aquesta premissa s'esdevé el relleu que assoleix als seus ulls la instrucció dels individus com a ciutadans mitjançant l'educació estètica, una formació que actua sobre emocions i sentits per tal de predisposar un determinat tarannà moral. L'anècdota paradoxal és que mentre Schiller madura la seva repulsa al radicalisme de la Revolució Francesa —meditant si intervé públicament en favor del derrocat rei Lluís XVI, ajusticiat pocs mesos més tard— l'Assemblea Francesa el proclama ciutadà de la República Francesa pels mèrits del seu *Don Carlos* —bé és cert que canviant-li el nom pel de Gil— i que la resolució no arribarà a les seves mans fins el 1798, un lustre després que els inspiradors de la mesura hagin pujat al patíbul.

L'allunyament de Schiller envers l'*Sturm und Drang* encara es va veure marcat per l'estudi de l'antiguitat grega i per altres aspectes de caire estrictament poetològic, com la recerca dels avantatges de l'estilització —la del vers, concretament— a l'hora de fornir l'ideal clàssic de senzillesa i generalització. El cas és que tant les circumstàncies històriques (moviments revolucionaris i reacció absolutista) i els canvis del panorama cultural (consolidació d'una Il·lustració aliada del despotisme i primeres passes del nou moviment romàntic), com el desenvolupament dels seus projectes estètics el porten l'estiu de 1794 a un memorable aprofundiment de la seva relació personal amb Goe-

the. Així es capgira l'antipatia amb què totes dues personalitats s'havien estat veient mútuament. Entre les fites de la «coalició espiritual» practicada per tots dos en el decenni que encara ha de viure Schiller, hi ha la redacció conjunta d'una memorable recopilació de dístics elegíacs (els *Xenia*), on passen comptes amb els seus coetanis, i també l'epistolari on defineixen qüestions cabdals per a un art que es vol clàssic, com ara el concepte de gènere literari.

L'epistolari constitueix alhora una talaia sobre l'activitat dramàtica que Schiller enceta al caliu de l'entesa amb Goethe. D'aquest període data *Maria Estuard*. Abans, però, Schiller compon la trilogia *Wallenstein*, dedicada al proteic general que va intentar traïr l'emperador durant la guerra dels Trenta Anys, i després escriu *La donzella d'Orleans* (expressament subtitulada «tragèdia romàntica»), la «tragèdia amb cors» *La núvia de Messina o els germans enemistats*, el drama *Guillem Tell*, i, entre els diversos fragments que integren el seu llegat, el de la tragèdia de la impostura de *Demetrius o el casament de sang de Moscou*.

MARIA ESTUARD I LA HISTÒRIA

El vincle que suposa *Maria Estuard* entre el Schiller pre-jacobí i el clàssic té relació amb el fet que cap al 1783 ja s'havia fixat en la figura de la reina escocesa ajusticiada a l'Anglaterra del segle XVI. Però va caler la intensificació de la relació amb Goethe perquè l'autor nostre tornés a ocupar-se d'aquell personatge. Composta el 1799 i estrenada amb gran èxit al teatre de Weimar l'any següent, l'obra és un exponent de la producció de maduresa de l'autor. Poc després de la represa del tema, Schiller celebraria davant Goethe que l'argument semblés adequar-se al «mètode euripidià, consistent en la presentació completa de l'estat de coses», subratllant que havia entrevist la manera

de bandejar tots els aspectes polítics i judicials per tal d'encetar la tragèdia amb la mateixa condemna de la reina. L'observació és significativa pel que fa a la perspectiva des de la qual l'assumpte tornava a tenir interès.

Tal i com el teatre alemany coneixia des del drama barroc, l'autor recorria a un argument històric. No obstant, altrament que l'*Sturm und Drang* i sobretot que l'incipient Romanticisme, l'interès de Schiller no s'exhauria en la legitimació de la simbiosi entre l'individu i el seu entorn històric. Amb esperit obertament clàssic s'estenia a la indagació de la validesa general del cas tractat. Un primer pas cap a la depuració del cas històric tindria lloc a *Maria Estuard*, amb la constatació que l'argument s'adeia al «mètode euripidià»: concentrant l'acció en els darrers tres dies de vida de la reina i disposant la catàstrofe, l'esdeveniment fatídic, ja a les primeres escenes de l'obra.

Per tal, però, d'aixecar un monument de perfecció clàssica que exaltés l'individu capaç d'arribar fins al «sublim», consistent en l'assoliment de la llibertat sobre les lligadures del món material —en tant que víctima innocent de la raó d'estat i alhora víctima confessa d'unes suposades culpes pròpies— Schiller va haver d'inventar personatges que permetessin concéntrar l'acció dramàtica i oferir, en definitiva, una versió pròpia dels esdeveniments històrics. Com ja havia succeït amb *Don Carlos*, el resultat no s'hi ajusta. Això no obstant, no pot justificar cap retret. Convençut de la contraposició existent entre la realitat de la vida i la veritat de l'art, a Schiller li interessa tan poc com a Aristòtil i Lessing el document històric. Maria Estuard, nascuda el 1542, s'havia casat el 1558 amb el successor a la corona francesa, en un matrimoni dinàstic amb el qual es pretenia unir Escòcia a França i fins i tot aconseguir —atès que la reina Isabel I d'Anglaterra (1533-1603) era filla il·legítima— que Anglaterra i Irlanda revertissin després a la nova corona. Mort el seu espòs, Maria torna a

Escòcia el 1561, on es casa amb lord Henry Darnley, qui el 1566 fa assassinar el favorit de la reina, el cantant italià Rizzio, i un any més tard és víctima ell mateix d'una conspiració encapçalada per l'aristòcrata James Bothwell, personatge pròxim a la reina. El tercer matrimoni de Maria, amb Bothwell, als pocs mesos d'aquests fets, va topar amb la violenta resposta del poble, que es va alçar contra la reina, la va empresonar i la va obligar a abdicar. Maria Estuard va poder fugir i es va refugiar a Anglaterra, on va demanar protecció i ajut a la reina Isabel. Aquesta, però, tement l'amenaça que suposava la virtual hereva legítima del seu tron, la va enviar a la presó, on Maria va passar dinou anys, fins que la intervenció de la correspondència va permetre descobrir la conspiració encapçalada per l'escocec Babington contra Isabel. Així, es va poder dur a terme el procés en què Maria Estuard va ser condemnada a mort. Va ser executada el 1587.

La versió de Schiller modifica substancialment diversos moments històrics, començant per la invenció de la trobada d'ambdues reines als jardins del castell de Fotheringhay (III, 6). També innova la relació amorosa entre Maria i el favorit de la reina Isabel, Leicester, i la figura sencera de Mortimer, el noble anglès instrument de la conspiració catòlica que intenta ajudar Maria a fugir d'Anglaterra. El més notable és com altera la naturalesa dels conflictes que menen al final tràgic. Per una banda dona per bona la participació de Maria en la mort del seu segon espòs, mentre que els historiadors mostren serioses reserves respecte a aquest punt. Per altra banda, exonera Maria de tota participació en la conspiració de Babington, de manera que la reina escocesa apareix com a víctima innocent de la raó d'estat i de la rancúnia d'Isabel. En definitiva, inverteix radicalment els termes proposant l'expiació d'una culpa pretèrita i la mort innocent respecte a la intriga recent.

TEORIA I PRÀCTICA DEL TEATRE CLÀSSIC A *MARIA ESTUARD*

Si a *Wallenstein* l'autor encara havia volgut extreure el conflicte tràgic dels fets consignats per la història —un repte tan difícil que s'havia proposat no tornar mai més sobre un argument històric—, quan desenterra l'antic projecte sobre la reina escocesa prova conscientment un camí intermedi entre la història i la creació dramàtica pròpiament dita. No hi veia raó per deixar-se perdre ni l'ambientació d'època ni els personatges, però calia redreçar el cas històric cap a allò que li interessava com a dramaturg. A l'hora d'explicar els seus propòsits, la crítica s'ha mogut en dos grups diferenciats, segons l'abast que s'ha concedit a l'ascendent del dualisme kantian sobre el dramaturg: per uns es tracta d'exposar la llibertat de l'esperit enfront els imperatius de la natura i el món sensible; per altres, de mostrar la tragèdia de l'home modern, esquinçat en les seves diverses facultats innates. Aquesta segona interpretació encaixa perfectament amb la rebel·lió que suposa la noció d'«educació estètica» respecte al rigorisme kantian. I sobretot ofereix una explicació plausible per a un fenomen característic del conjunt de l'obra de Schiller. En lloc de concentrar-se en un heroi singular, el conflicte típic del seu teatre es polaritza entre dos personatges, l'impetuós que s'excedeix (aquí Maria) i el fred i racional presa dels dubtes (Isabel), en un grau d'exclusió, d'implicació i de dependència mútua que ha permès parlar de la condició que tenen de parts segregades d'un conjunt orgànic ideal, el subjecte humà.

És remarcable que aquesta segona interpretació permet assimilar la primera. L'assoliment del moment patètic i l'exposició del sublim, d'alliberament de l'esperit, són incontestables a *Maria Estuard*, però en comptes de consti-

tuir el nord de la tragèdia no serien sinó un material artístic més, destinat a moure a l'emoció. El conreu de l'emoció i el coneixement pràctic que se'n deriva és, recordem-ho, la pedra angular del projecte d'educació estètica. Així, doncs, és perfectament legítim llegir *Maria Estuard* com una lliçó del projecte d'educació estètica. Si l'objectiu era superar l'escissió de l'home modern no mitjançant la victòria kantiana d'una de les parts (l'esperit, la moral) sobre l'altra, sinó conjurant un moment d'equilibri, calia apuntar, com es fa a *Maria Estuard*, cap a aquest objectiu mostrant el grau de polaritat que pot assolir l'esquinçament de l'home modern, i això amb una contundència tal que el receptor no es pogués estar d'enyorar aquella harmonia entre les dues naturaleses de l'home —no pas la usurpació de les forces de l'una per l'altra, cal insistir. Només a *Guillem Tell*, opina aquest corrent crític, hauria arribat Schiller a donar forma a un cas de «personalitat estètica» com el que porta a enyorar les seves tragèdies.

Maria Estuard presenta un model de teatre clàssic gràcies al seu acurat equilibri tècnic i la manera en què resol els problemes dramaturgics amb gran economia de mitjans, procurant el màxim d'emoció amb un mínim de complexitat argumentativa. Aquesta habilitat comprèn els diversos estrats d'organització del text, començant per la mera formulació dels recursos retòrics —comparables en expressivitat a l'*Eneida*, de Virgili, o *El Cid*, de Corneille— i l'estilització que procura el vers, acuradament traslladat per Feliu Formosa a decasíl·labs catalans en aquesta edició.

La importància que atorga el Schiller clàssic al ritme del vers com a garantia de continuïtat dins la diversitat queda palesa a l'epistolari amb Goethe: «En tractar tots els caràcters i totes les situacions segons una única llei i en desenvolupar-los, malgrat llurs diferències íntimes, en una forma única (el ritme), fa que per sobre de tot allò característicament diferenciat el poeta i el seu lector de-

manin quelcom general i purament humà.» Conscient d'això, i amb la delicadesa que ja va mostrar a la seva versió del *Càntir trencat*, de Heinrich von Kleist, Feliu Formosa ha descartat la traducció en prosa de *Maria Estuard*, confirmant així per la recepció catalana del clàssic alemany un costum que no sempre s'ha seguit a la resta de llengües ibèriques. No debades Schiller havia abandonat la prosa en desentendre's del radicalisme del seu primer *Sturm und Drang*. A partir d'una segona versió de *Don Carlos* i, sobretot, de *Wallenstein* conrearà el vers que sota influència de Shakespeare i el teatre anglès s'havia consolidat des de Lessing com el característic del teatre alemany, el pentàmetre iàmbic sense rima o *Blankvers*.

En el decasíl·lab, el català té una correspondència gairebé exacta del *Blankvers*. És una seqüència de llargada semblant que permet una notable llibertat en la distribució dels accents. Les deu síl·labes que s'estenen des de la primera d'elles fins a la desena (que ha de portar l'accent màxim; després són possibles una o dues síl·labes més) poden albergar des de la cadència gairebé monòtona de la pura seqüència de síl·labes tòniques i àtones —cinc accents, per tant—, fins a la tensió de diverses àtones culminants en dos únics accents. Formosa ha transitat en la seva versió per les diverses possibilitats conreades al vers líric i dramàtic català, vetllant per adequar connotativament el ritme al joc de denotacions del text: sobre un esquema bàsic d'accents a la sisena i la desena síl·labes, el text català crea suggeridores tensions —que no exclouen el dinamisme de l'accentuació a la quarta, la setena i la desena síl·labes— per tornar quan convé a l'alternància iàmbica. Respecte a la posada en escena, la versió anticipa així, de la mateixa manera que el text original, una font d'informació estrictament latent inentre no es llegeix en veu alta. En aquest sentit, el respecte de la formulació rítmica de l'original no sols acaba salvant una de les idees inspirado-

res del drama clàssic, sinó que també compensa moltes de les pèrdues connotatives que inevitablement es produeixen en traduir d'una llengua a l'altra, en particular la pèrdua de relleu que l'al·literació coneix en les llengües romàniques respecte a les germàniques.

Juntament amb la depuració de l'expressivitat i la mecànica expositiva, interessa remarcar la composició dels personatges. La confrontació característica entre els personatges del teatre schillerià, habitualment basats en la seva naturalesa de criatures literàries amb al·lusions a camps semàntics rellevants com l'ardor i la fredor, s'aprofundeix amb el paper que desenvolupa cadascuna de les reines (víctima/ botxí) i la posició que ocupen (exaltació de la que reconeix la seva culpa/ enfonsament de la sobirana en exercici). Les reflexions del Schiller teòric a propòsit de la necessitat d'estimular sense atrafegar la imaginació i la sensibilitat de l'espectador —la necessitat, per tant, d'alternar la naturalesa dels estímuls— es tradueixen a *Maria Estuard* en un superb equilibri pel que fa al predomini de Maria o Isabel en cada un dels cinc actes: el primer i el cinquè estan dominats per la reina escocesa, el segon i el quart per l'anglesa i el tercer és l'escenari de la confrontació de conseqüències tan fatídiques i alhora tan joioses (ha humiliat la seva rival) per Maria.

Així s'assoleix un equilibri en el protagonisme que coincideix amb l'aplicació que fa Schiller de l'antiga recomanació d'Aristòtil ja recollida per Lessing, referent a la naturalesa mitjana dels personatges per tal de garantir un grau d'identificació emotiva per part de l'espectador. El personatge tràgic no podia ser ni perfecte ni absolutament reprovable, i una manera de garantir això rau en l'equiparació entre els contendents pel que fa a la seva legitimitat. Schiller, d'altra banda, no va deixar escapar l'ocasió que aportava la figura de Maria Estuard i, en conseqüència, tampoc no es va allunyar de la seva antiga debilitat pels

«criminals sublims». Certament, la menció de la culpabilitat que Maria accepta (inducció a l'assassinat del seu segon espòs) no ultrapassa el primer acte, però tampoc no s'ha de perdre de vista la provocació que suposava per al públic del final de la Il·lustració alemanya exaltar una mena d'Helena moderna sota la forma de la reina catòlica que gosa enfrontar-se amb l'ordre polític més liberal del segle XVI.

En la construcció del drama hi ha encara altres mostres dels afanys de l'autor, que ajuden a explicar el considerable ascendent de Schiller en la cultura literària alemanya. La més punyent són les nombroses sentències posades en llavis dels personatges, que procuren un punt de placidesa enmig de la confrontació dialèctica. Es podria dir que són un testimoni, una penyora, de la racionalitat orgànica per la qual cal decantar-se. D'altres, arrelades en l'acció, no fan sinó captivar l'atenció i la tensió de l'espectador. Es tracta, per exemple, de la manera com es practica allò que el Schiller teòric havia nomenat el «moment pregnant» del drama, el desencadenant euripidià de l'acció que conjura el passat i conté els presagis més temibles per al futur: l'existència d'una condemna a mort que necessita la signatura d'Isabel per ser executada permet alhora dirigir l'atenció cap enrera (cap a la culpa que assumeix Maria) i cap al risc que corre innocentment, amb la particularitat que un cop albirada la pitjor de les possibilitats l'obra no deixa alhora d'atansar-s'hi, tot i que sembli allunyar-se'n. Com la noció de «moment pregnant», la del *punctum saliens* és un aspecte de la construcció dramàtica descrit pel Schiller teòric i perfectament posat en pràctica a *Maria Estuard*. Es tracta del moment que la catàstrofe precipita de manera indefectible, que cal distingir d'aquell en què rau l'origen de l'acció. Aquesta mena d'«acció dramàtica cap on es precipita l'acció d'una tragèdia i que alhora la resol» és aquí la notícia de l'atemptat perpetrat contra Isabel quan torna del castell de Fotheringhay.

No menys digna de consideració és la fortuna amb què resol el problema de la unitat d'espai, requisit indispensable per assolir la màxima simplicitat i fer drama, és a dir, obviar el regust narratiu que deixen les intervencions narratives de l'autor en un gènere com el dramàtic que permet actualitzar una desgràcia sense intermediaris. Els tres espais en què es desenvolupa l'obra queden fosos gràcies a la paradoxa que travessa el conjunt de l'acció, producte dels contrastos no per intensos menys acuradament disposats per l'autor, perfectament vinculats a cada un dels espais de l'acció. I, en definitiva, l'habilitat de l'autor queda palesa en procurar un efecte desconcertant més enllà de l'última línia del drama. El concís encàrrec que deixa Leicester per a la reina Isabel («Ha embarcat cap a França») ultrapassa els límits del drama i obliga el lector/espectador a apreciar no sols la victòria de l'ajusticiada després de morta, sinó el relleu d'una victòria que dona peu a emprendre accions estrictament honorífiques; perquè, un cop traïda Maria Estuard, ¿què ha de fer Leicester a França?

El desplegament tècnic practicat d'aquesta manera per l'autor és expressiu de la seva distància envers qualsevol mena d'espontaneïtat, de la mateixa manera que la seva manera de cercar el més genèric s'allunya de l'exaltació del singular i particular. En tots dos sentits, doncs, l'autor es troba a les antípodes del primitivisme, el misticisme i el gust pel particular i el popular que sovint s'associen al Romanticisme. A *Maria Estuard*, com a la resta d'obres del període clàssic schillerià, l'única subjectivitat activa és la de l'autor quan cerca les formes més adequades per al grau d'objectivitat que escau a la veritat de l'art, a la veritat contraposada amb la realitat de la història. Des de la perspectiva de l'humanisme liberal inspirador del període clàssic de la literatura alemanya, la veritat que l'art dona a conèixer amb l'activació del conjunt de facultats de l'home es pot reduir a la certesa que l'home (tant l'heroi com l'es-

pectador, donçs) és «l'únic ésser capaç de voler». I la vigència que d'una manera innegable continua tenint Schiller com a autor popular, en aquell sentit de la popularitat clàssica dissenyada per ell, només s'explica per la fortuna amb què el Schiller creador va posar en pràctica les reflexions del teòric després que aquest —amb totes les febleses que es vulgui— no hagués estalviat esforços per definir les fites del camí que calia seguir.

JAVIER ORDUÑA

BIOBIBLIOGRAFIA

BIOGRAFIA

- 1759 El 10 de novembre neix a Marbach (Suàbia, ducat de Württemberg) Johann Christoph Friedrich Schiller. El seu pare és suboficial de Sanitat.
- 1773-1780 El duc Karl Eugen ordena el seu ingrés a l'escola militar del principat.
- 1774-1780 Estudis de medicina a l'escola militar. És rebutjada (1779) la primera versió de la seva tesi doctoral titulada *Filosofia de la fisiologia*, i ha de presentar-ne una altra.
- 1781-1782 Metge militar a Stuttgart. Escriu *Els bandits*.
- 1782 Gener: *Els bandits* s'estrena amb gran èxit a Mannheim (Palatinat). Agost: el duc Karl Eugen prohibeix a Schiller «escriure comèdies». El 22 de setembre Schiller fuig de Württemberg.
- 1782-1783 Viu a Turíngia, acollit a casa d'amics.
- 1784 Estrena de *La conjuració de Fiesco a Gènova i Càbala i amor*.
- 1785-1787 Estada a Saxònia (Leipzig, Dresden), protegit per la família de l'estadista Körner. Comença a editar la revista *Thalia*.
- 1787 Estrena de *Don Carlos* a Hamburg.
- 1787-1788 Estada a Turíngia (Weimar, Meiningen, Ru-

- dolstadt). Treballa en la *Història de la segregació dels Països Baixos del govern d'Espanya*. Escriu els poemes *Els déus de Grècia* i *Els artistes*. El desembre de 1788 és nomenat professor d'història a la Universitat de Jena, a proposta del conseller del ducat de Sachsen-Weimar, J. W. v. Goethe.
- 1789-1799 Resideix a Jena.
- 1789-1790 Inici de l'amistat amb Wilhelm von Humboldt. Nomenat conseller de cort de Meiningen. Matrimoni amb Charlotte von Lengefeld. Comença a aparèixer la seva *Història de la Guerra dels Trenta Anys*.
- 1791-1793 Primera i perllongada malaltia. Estudi de l'obra de Kant. El príncep hereu de Dinamarca i el comte de Schimmelmann li atorguen una pensió de tres anys.
- 1793 Publicació dels primers estudis estètics: *La gràcia i la dignitat, Sobre allò sublim*. Cartes d'agraïment al príncep danès, a partir de les quals elabora les *Cartes sobre l'educació estètica de l'home*.
- 1793-1794 Tardor-primavera: estada a Suàbia. A l'agost següent, comença l'amistat amb Goethe.
- 1795-1798 Edita les revistes capdavanteres de l'esperit clàssic: *Die Horen* (*Les Hores*, en homenatge a les tres deesses gregues de les estacions) i *Musen Almanach* (*Almanac de les muses*); en aquest últim es publiquen els *Xenia* de Schiller i Goethe, així com també les balades compostes en competència amb Goethe. Publica *Sobre la poesia ingènua i la sentimental*. Entre 1796 i 1798 escriu la trilogia *Wallenstein*. Estades del jove Friedrich Hölderlin a Jena.

- 1799 Estrena de *Wallenstein*. Treballa en *Maria Estuard*. La família Schiller es trasllada a Weimar.
- 1800 Treballa en una versió de *Macbeth* de Shakespeare. Estrena de *Maria Estuard*. Treballa en *La donzella d'Orleans*, conclosa l'any següent.
- 1802 Escriu una versió de *Turandot*. Comença el projecte del *Guillem Tell*, conclòs el 1804. Treballa en *La núvia de Messina*, conclosa el 1803. Li és concedit un títol nobiliari.
- 1804 Decebedor viatge a Berlín, seu de la Il·lustració pactista amb el despotisme. Treballa en una versió de la *Fedra* de Racine i en la tragèdia *Demetrius*, que quedarà inconclusa.
- 1805 Mor el 9 de maig a Weimar.

BIBLIOGRAFIA

OBRES DE L'AUTOR

- Cartes sobre l'educació estètica de l'home*. Traducció i edició de Jordi Llovet. Barcelona: Laia, 1983.
- Kallias. Cartas sobre la educación estética del hombre*. Edició bilingüe, traducció i notes de Jaime Feijóo y Jorge Seca. Barcelona/Madrid: Anthropos/Ministeri d'Educació i Ciència, 1990.
- Sämtliche Werke*. Edició de G. Fricke i H.G. Göpfert. Munic: Hanser, 1984.
- Teatre: Els bandits. Càbala i amor. Guillem Tell*. Traduccions d'Artur Quintana, Joan Valls i Royo i Jaume Creus. Barcelona: Edicions 62, 1983.
- Teatro completo*. Traducció de l'alemany per Rafael Caninos Assens i Manuel Tamayo. Madrid: Aguilar, 1973.

ESTUDIS SOBRE L'AUTOR

- BERGHAHN, K.L., i R. GRIMM (ed.): *Schiller. Zur Theorie und Praxis der Dramen*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972.
- FEIJÓO, J.: «Estudio introductorio», dins F. SCHILLER, *Kal-lias. Cartas sobre la educación estética del hombre, op. cit.*
- GARLAND, H.B.: *Schiller. The dramatic writer. A study of style in the plays*. Oxford: Clarendon, 1969.
- KOOPMANN, H.: *Schiller-Kommentar*. Munic: Winkler, 1969.
- KOOPMANN, H.: *Friedrich Schiller* (2 vol.). Stuttgart: Metzler, 1977.
- HINDERER W. (ED.): *Schillers Dramen. Neue Interpretationen*. Stuttgart: Reclam, 1983.
- KOCH, H., i G. STAUBWASSER DE MOHORN: *Schiller y España*. Madrid: Ed. de Cultura Hispánica, 1978.
- LEHMANN, R.: *Schiller y el concepto de la educación estética*. Madrid: Ediciones de la Lectura, s.d.
- LLOVET, J.: «Introducció», dins F. SCHILLER, *Cartes sobre l'educació estètica de l'home, op. cit.*
- MILLER, R.D.: *Schiller and the ideal of freedom. A Study of Schiller's philosophical works with chapters on Kant*. Oxford: Clarendon, 1970.
- MITTNER, L.: *Dal pietismo al romanticismo (1700-1820)*, tom 2 de *Storia della letteratura tedesca* (3 vol.). Torí: Einaudi, 1978.
- NEGRI, A.: *Schiller e la morale di Kant*. Lecce: Milella, 1968.
- OELLERS, N. (ed.): *Schiller-Zeitgenosse aller Epochen. Dokumente zur Wirkungsgeschichte Schillers in Deutschland*. Múnic: Beck, 1970.
- ORDUÑA, J.: *Schiller. Escrits dramaturgics*. Barcelona: Institut del Teatre, 1986.
- PANDOLFI, V.: *Història del teatre* (vol. II). Barcelona: Institut del Teatre, 1990.

- READ, T.J.: *Schiller*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- SHARPE, L.: *Friedrich Schiller: Drama, Thought & Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- STAIGER, E.: *Friedrich Schiller*. Zurich: Atlantis, 1967.
- UEDING, G.: *Friedrich Schiller*, Múnic: Beck, 1990.
- WIESE, B. v.: *Friedrich Schiller*. Stuttgart: Metzler, 1959.

MARIA ESTUARD

PERSONATGES*

ISABEL, *reina d'Anglaterra*
MARIA ESTUARD, *reina d'Escòcia, presonera a Anglaterra*
ROBERT DUDLEY, *comte de LEICESTER*
GEORGE TALBOT, *comte de SHREWSBURY*
WILLIAM CECIL, BARÓ DE BURLEIGH, *tresorer major*
COMTE DE KENT
WILLIAM DAVISON, *secretari d'Estat*
AMIAS PAULET, *cavaller, guardià de MARIA*
MORTIMER, *el seu nebot*
COMTE AUBESPINE, *enviat de França*
COMTE BELLÈVRE, *ambaixador extraordinari de França*
OKELLY, *amic de MORTIMER*
DRUGEON DRURY, *segon guardià de MARIA*
MELVIL, *superintendent de la casa de MARIA*
BURGOYN, *el seu metge*
HANNA KENNEDY, *la seva dida*
MARGARET KURL, *la seva cambrera*
SHERIFF *del comtat*
OFICIAL *de la guarda de corps*
CAVALLERS FRANCESOS i ANGELOSOS
GUÀRDIES
SERVIDORS *de la cort de la reina d'Anglaterra*
SERVENTS i SERVENTES *de la reina d'Escòcia*

* Schiller tradueix els noms de fonts a l'alemany. Els hem restituint a l'anglès. Hem deixat el nom de Hanna, en lloc de Hannah, com a forma admissible. (N. del t.)

PAULET:

En hores d'oci treballa el Maligne.

KENNEDY:

Són textos en francès.

PAULET: Doncs pitjor encara!

La llengua dels qui odien els anglesos.

KENNEDY:

Són esborranys de cartes a la reina
d'Anglaterra.

PAULET: Jo les hi passaré.

*(Ha obert un departament secret i treu una diadema d'un
prestatge ocult.)*

Mira! Què brilla aquí? Una diadema
amb pedreria i els lliris de França!

(La dóna al seu acompanyant.)

Guarda-la, Drury! Ajunta-la a la resta.

DRURY *se'n va.*

KENNEDY:

Quin greu abús ens esteu fent patir!

PAULET:

Mentre li quedi res, ens pot fer mal.

Tot és una arma entre les seves mans.

KENNEDY:

Sigueu benèvol, Sir. No ens prengueu l'últim
plaer d'aquesta vida. La infeliç
es recrea en la seva antiga glòria,
ja que ens heu confiscat tota la resta.

PAULET:

Que es troba en bones mans! Us asseguro
que tot serà retornat al seu temps!

KENNEDY:

Qui dirà, en veure aquestes parets nues
que aquí hi habita una reina? On veieu

el baldaquí damunt el seu seient?

I el peu, acostumat a coses flonges,

¿no ha de trepitjar un terra dur i groller?

Amb tosca llauna —que ni la més baixa
de les dames voldria— la serveixen.

PAULET:

Així servia ella al seu marit
a Sterlyn, mentre que amb el seu amant
buidava copes d'or.

KENNEDY: Ens han privat
fins i tot d'un mirall.

PAULET: Mentre contempli
la seva vana imatge, no perdrà
la gosadia i l'esperança.

KENNEDY: Ens falten
llibres per ocupar-hi l'esperit.

PAULET:

Pot esmenar el seu cor llegint la Bíblia.

KENNEDY:

Fins el llaüt li han arrabassat.

PAULET:

Perquè hi cantava els amants.

KENNEDY: Quin destí
per qui ha pujat tan mimada, i ja era
reina dins el bressol, per qui ha crescut
entre els nombrosos plaers de la cort
fastuosa dels Mèdicis! Ja és prou
privar-la del poder. Cal envejar-li
els pobres oripells? Un gran trastorn
ensenya un noble cor a dominar-se.
Però dol abstenir-se dels petits
regals d'aquesta vida.

PAULET:

Vanitats
per a un cor que ha d'entrar dins ell mateix
i penedir-se. Una vida de vici

només s'expia amb la contrició.

KENNEDY:

Si va pecar en la tendra juvenesa
que a Déu en doni comptes, i al seu cor.
No hi ha jutge a Anglaterra damunt d'ella.

PAULET:

On ha comès el crim serà jutjada.

KENNEDY:

Massa lligada ha estat per fer cap crim.

PAULET:

D'aquests lligams, n'ha sabut treure un braç
per allargar-lo cap al món, la torxa
de la guerra civil ha deixat caure
sobre el regne, i contra la nostra reina,
que Déu salví, ha armat bandes d'assassins.
Tancada entre aquests murs, ¿no va incitar
el Malvat Parry i Babington a un acte
de regicidi? ¿Que potser les reixes
de ferro van privar-la d'enganyar
el noble cor de Norfolk? Va rodar
sacrificat per ella el millor cap
d'aquestes illes sota la destralt.
¿Va intimidar aquest llastimós exemple
els furiosos que per causa d'ella
pugnaven per llançar-se dins l'abisme?
Per ella s'amunteguen als patíbuls
cada dia més víctimes mortals.
I tot això no acabarà fins que ella,
la més culpable, no serà immolada.
Maleït sigui el dia en què les costes
d'aquest país van rebre hospitalàries
aquesta Helena.

KENNEDY: Heu dit que Anglaterra
li va ser hospitalària? Oh, malaurada
des del moment que va posar-hi els peus,

que hi va venir suplicant, desterrada,
a buscar ajut de qui li és parenta.
Contra la seva dignitat reial
i el dret de gents es veu empresonada,
i en presó estreta, ha de passar entre plors
els anys alegres de la joventut...
I ara, després de viure tot allò
que té d'amarg el captiveri, igual
que un criminal qualsevol, és citada
davant el tribunal, i amb ignomínia
és acusada de mortals delictes,
ella, una reina!

PAULET: Com una assassina
va arribar bandejada pel seu poble,
perdut el tron, que havia profanat
amb fets abominables, conspirant
contra la pau anglesa, per tornar
als temps sagnants de Maria d'Espanya,
per fer catòlica Anglaterra i vendre-la
al francès. ¿Per què havia de negar-se
a firmar el Tracte d'Edimburg? ¿Per què
no va abdicar els seus drets sobre Anglaterra,
i així s'hauria obert, d'un cop de ploma,
el camí per deixar aquesta presó?
S'ha estimat més ser presonera, veure's
maltractada, que no renunciar
a la solemnitat buida d'un títol.
Per què ho ha fet? Perquè s'ha refiat
de les intrigues i les males arts
del qui conspira, i maquinant desgràcies,
espera conquerir tota aquesta illa
des de la seva presó.

KENNEDY: Us en burleu?
A la duresa hi afegiu l'escarni!
Ella, tenir aquests somnis? Si s'està

aquí enterrada en vida i no li arriba
ni una veu de consol ni unes paraules
d'amistat de la pàtria estimada!
¿Ella, que l'únic rostre humà que ha vist
en tant de temps ha estat la faç sinistra
del carceller, i fa ben poc que ha rebut
com a nou guarda el vostre tosc parent?
Ara hi ha uns barrots nous que l'empresonen.

PAULET:

Cap reixa ens guarda de la seva astúcia.
¿Com sé si aquests barrots no els llimaran,
si el terra i les parets d'aquesta cambra,
sòlids per fora, no són buits per dintre,
perquè entrin traïdors, si jo m'adormo?
Maleït càrrec, aquest de guardar
la pèrfida que covà tants malastres.
La por em fa perdre el son, corç de nits
com una ànima en pena, a comprovar
les baldes, i si els guardes són fidels.
Tremolant veig venir cada matí
que pot fer certs els meus temors, i espero
que, per sort, tot s'acabarà aviat.
Preferiria vigilar la colla
de damnats a les portes de l'infern,
que aquesta reina plena de conxorxes.

KENNEDY:

Ella s'acosta!

PAULET: El Sant Crist a la mà,
i dins el cor l'orgull i la lascívia.

ESCENA SEGONA

*Els mateixos. Entra MARIA, que es cobreix amb un
vel i du un crucifix a la mà.*

KENNEDY, *corrent cap a ella:*

Oh reina! Estem sota els seus peus. No cessen
la tirania i el rigor, ni passa
dia que no amuntegui nous dolors
i ultratges a una testa coronada.

MARIA:

Calma't, i digues què ha passat de nou.

KENNEDY:

Mira el teu escriptori, l'han forçat.
Els teus escrits, l'únic tresor salvat
amb tants esforços, i allò que et restava
dels joiells nupcials de França es troba
ara a les seves mans. No et queda res
de reial, tot ho han robat.

MARIA:

Domina't.

No és aquesta quincalla el que em fa reina.
Ens tracten amb baixesa, p'ò no ens poden
pas rebaixar. Anglaterra m'ha ensenyat
a acostumar-me a moltes coses. Puc
passar per alt aquestes altres. Sir,
heu pres per força allò que de bon grat
us hauria lliurat avui mateix.
Entre els escrits trobareu una carta
que va adreçada a la meva reial
germana d'Anglaterra. Prometeu-me
honestament que la fareu a mans
d'ella mateixa i no del pèrfid Burleigh.

PAULET:

Pensaré el que cal fer.

MARIA: Us faré conèixer el contingut, Sir. En aquesta carta demano un gran favor: entrevistar-me personalment amb ella, a qui els meus ulls encara no han vist mai. He estat citada davant un tribunal format per homes en qui no reconec els meus iguals, ni em fan sentir segura. Amb Isabel som del mateix llinatge, el mateix sexe i el mateix rang. A ella, a la germana, a la reina i la dona, em puc obrir.

PAULET: Sovint, Milady, heu confiat el vostre destí i el vostre honor a gent menys digna del vostre afecte.

MARIA: Un altre favor vull demanar: seria injust negar-me'l. Dins la presó, fa molt de temps que em falten el consol de l'Església i l'ajuda dels sacraments. I la que m'ha robat corona i llibertat, i m'amenaça la vida, no em voldrà tancar les portes del cel...

PAULET: Ho ha de saber el *dean* del poble...

MARIA, *que l'interromp amb decisió*: Res de *deans*. Demano un sacerdot de la meva religió; exigeixo així mateix escriptors i notaris per dictar les darreres voluntats. L'angoixa, el llarg dolor del captiveri em rosequen la vida. Tinc els dies comptats, em temo, i ja em sembla que sóc com una moribunda.

PAULET: Això us fa bé, us escau meditar sobre aquests temes.

MARIA: Com saber si una mà, amb un cop sobtat, no abreuja aquest llarg neguit? Voldria fer testament, i sobre allò que és meu prendre disposicions.

PAULET: En sou lliure. La reina d'Anglaterra no vol fer-se rica amb la vostra presa.

MARIA: Heu allunyat de mi els criats i les fidels cambres. On són? Què se n'ha fet? Em puc estar de tot servei, però haig de saber que no pateixen ni els priveu de res.

PAULET: Ens ocupem dels vostres servidors. (*Va a sortir.*)

MARIA: Em deixeu, Sir? ¿Torneu a abandonar-me sense descarregar-me el cor poruc i angoixat del turment de la incertesa? De la resta del món visc separada pel control rígid dels vostres espies. Cap nova no penetra entre aquests murs. Ha passat tot un mes, llarg i penós, des que em van assaltar en aquest castell quaranta comissaris, que han posat tanques de fusta amb una pressa indigna, i sense preparar-me, sense ajuda d'advocats, ara em veig davant els jutges d'un tribunal insòlit, acusada de fets gravíssims, ordits amb engany; jo, sorpresa i torbada, sense temps d'ordenar els meus records. Talment fantasmes, van aparèixer i van desaparèixer. Des de llavors, totes les boques callen

i és debades que provo de llegir
als vostres ulls si ha prevalgut la meua
innocència i el zel dels meus amics
o el mal consell dels qui em són enemics.
Trenqueu aquest silenci; confieu-me
de què haig de tenir por i què haig d'esperar.

PAULET, *després d'una pausa*:

Caldrà que passeu comptes amb el cel.

MARIA:

En ell confio, Sir, i en els meus jutges
terrenals, de qui espero un procés recte.

PAULET:

El procés serà recte, no ho dubteu.

MARIA:

Ja ho han decidit tot?

PAULET:

Jo no ho sé pas.

MARIA:

M'han condemnat?

PAULET:

Jo no sé res, Milady.

MARIA:

Aquí actuen de pressa. ¿Em sorprendrà
el botxí com els jutges?

PAULET:

Penseu sempre
que així pot ser, i el botxí us trobarà
més serena que els jutges.

MARIA:

No em podrà
sorprendre, Sir, allò que pot gosar
de sentenciar un tribunal de Westminster
guiat per l'odi de Burleigh i el zel
de Hatton. Però sé molt bé que pot
gosar de fer la reina d'Anglaterra.

PAULET:

Els sobirans anglesos no han de témer
sinó el seu Parlament i la consciència.

Davant el món, allò que dicti el dret,
sense por ho executarà el poder.

ESCENA TERCERA

*Els mateixos. MORTIMER, nebot de PAULET, entra
i, sense fer cas de la reina, s'apropa a PAULET.*

MORTIMER:

Oncle, us demanen.

(S'allunya tal com ha entrat.)

*La reina ho veu amb disgust i s'adreça a PAULET,
que és a punt de sortir.)*

MARIA:

Sir, un prec encara.

Si alguna cosa m'heu de dir... De vós
tot ho suportó. Honoro els vostres anys.
P'ró l'orgull d'aquest noi, no el puc sofrir.
Eviteu-me les seves grolleries.

PAULET:

Allò que us el fa hostil, me'l fa estimable.
Perquè no és un cor feble, dels que es fonen
amb les llàgrimes falses d'una dona.
Ha viatjat, ve de París i Reims,
p'ró ve amb el cor fidel dels vells anglesos;
amb ell no us serviran les vostres arts.
(Se'n va.)

ESCENA QUARTA

MARIA, KENNEDY.

KENNEDY:

Això us pot dir a la cara, aquest groller?

Oh, és ben dur!*

MARIA, *perduda en les seves reflexions*:

Durant els dies de la nostra glòria,

ens hem escoltat massa els afalacs.

És just, doncs, bona Kennedy, que ara sentim la veu feixuga dels retrets.

KENNEDY:

Com? Tan colpida i sense esma, Milady!

Vós que éreu tan alegre i que solfeu

consolar-me, i jo havia de renyar-vos

més per voluble que no pas per trista.

MARIA:

El reconec. És l'ombra sangonosa
del rei Darnley, que irat surt de la tomba
i no em darà la pau fins que no vessi
el calze de la meva malaurança.

KENNEDY:

Quins pensaments...

MARIA: Tu no ho recordes, Hanna...

Però jo tinc una fidel memòria.

Avui fa anys d'aquell dia funest,
i el cerebro amb dejuni i penitència.

KENNEDY:

Deixeu d'un cop en pau l'ombra nefanda.

Heu expiat el crim amb dures proves
i amb anys de penitència. L'Església,

que té la clau que lleva tota culpa,
i el cel us han absolt.

MARIA:

La culpa absoluta
fa tant de temps, s'arborava amb la sang fresca
del seu sepulcre mal cobert. Ni el so
de la campana de missa, ni l'hòstia
en mans del sacerdot fan que se'n torni
a la tomba.

KENNEDY: No vau matar-lo vós!

Altres van fer-ho.

MARIA:

Però jo ho sabia.
Vaig permetre que el crim es cometés,
el vaig atreure a la xarxa mortal
amb afalacs.

KENNEDY: La joventut rebaixa

la vostra culpa. Éreu d'edat tan tendra!

MARIA:

Massa tendra per fer pesar una culpa
tan gran damunt la meva vida jove!

KENNEDY:

Una ofensa sagnant us hi va empènyer,
així com l'arrogància de l'home
que el vostre amor, com una mà divina,
va treure de la fosca i que, a través
del vostre llit de noces, va arribar
al tron, i el vau afavorir amb la vostra
persona exuberant i amb la corona.
¿Com va poder oblidar després d'allò
que la seva carrera fulgurant
fou l'obra generosa de l'amor?

I en canvi ho va oblidar, l'ésser indigne!

Amb vils sospites i actituds grolleres,
de la vostra tendresa va fer escarni,
i es va fer repugnant als vostres ulls.

Es va esvair l'encís que us encegava,

* Vers més curt en l'original alemany. (N. del t.)

amb enuig defugíeu l'abraçada
infamant, per lliurar-lo al vilipendi.
Però ell, ¿va intentar recuperar-vos?
Va demanar perdó? ¿Se us va llançar
als peus amb la promesa d'esmenar-se?
Us va fer front, l'abominable!. Ell, que era
la vostra criatura, va voler
jugar a ser rei. Davant els vostres ulls,
va fer apunyalat Riccio, el bell cantor
que us era favorit. Vau venjar amb sang
un fet sagnant.

MARIA: I amb sang es venjarà
també de mi. Tu que em dones consol,
em sentencies.

KENNEDY: Quan vau tolerar
el crim, no éreu en vós ni us pertanyíeu
vós mateixa. Us va prendre la follia
d'un amor cec, vau caure sotà el jou
d'un seductor temible, aquell infaust
Bothwell, que amb arrogància viril
regnava damunt vós, i amb filtres màgics
i arts infernals, que l'esperit confonen,
us va enardir.

MARIA: No hi havia altres arts
que el seu vigor i la meua feblesa.

KENNEDY:
Us dic que no. Els esperits malèfics
va cridar en ajut seu i va envoltar
el vostre clar esperit amb aquests llaços.
No vau fer cas de la veu de l'amiga
que us avisava, ni els vostres ulls veien
allò que us convenia. Aquella dolça
timidesa us havia abandonat.
Les vostres galtes, que abans enrogia
la modèstia, ara les encenia

només el foc del desig. Vau deixar
caure el vel del misteri, fou el vici
audaç de l'home allò que va sotmetre
la vostra candidesa. Amb front altiu,
vau fer espectacle de la vostra infàmia.
Vau deixar que ell, l'assassí, rere el qual
ressonaven les malediccions
de tot el poble, traginés l'espasa
reial d'Escòcia en triomf davant vostre
pels carrers d'Edimburg. Vau posar setge
al Parlament amb les armes, i al temple
mateix de la justícia, ordenàveu
que els jutges absolguessin el culpable
d'assassinat amb una farsa impúdica.
I vau anar més lluny... Oh Déu!...

MARIA: Acaba!
Li vaig donar la mà davant l'altar!

KENNEDY:
Feu que sobre aquest fet caigui un silenci
etern! És espantós i revoltant,
digne d'una perduda. Però vós
no sou una perduda. Us conec bé,
sóc jo qui us va criar en la vostra infància.
Sou de cor feble, p'rò obert al pudor.
El vostre vici és tan sols la imprudència.
Ho repeteixo, hi ha esperits malignes
que quan troben una ànima indefensa,
hi habiten a l'instant; que dins nosaltres
provoquen el terror, i quan s'esmunyen
cap a l'infern, deixen l'esgarrifança
al pit ja maculat. Des d'aquest fet
que us enfosqueix la vida, no heu comès
cap altra iniquitat. Sóc testimoni
d'aquest millorament. Tingueu coratge,
i feu la pau amb vós mateixa. Us heu

de penedir d'uns fets, però a Anglaterra
no sou culpable de res. Ni Isabel
ni el Parlament anglès poden jutjar-vos.
És el poder allò que aquí us reté.
Davant aquest tribunal envanit
heu d'imposar el valor de la innocència.

MARIA:

Qui arriba?

KENNEDY: És el nebot. Podeu entrar.

ESCENA CINQUENA

Els mateixos. Entra MORTIMER amb timidesa.

MORTIMER, a la dida:

Sortiu, i vigileu davant la porta.

Haig de parlar amb la reina.

MARIA, amb fermesa: Queda't, Hanna!

MORTIMER:

Milady, no temeu. M'heu de conèixer.

(Li lliura una tarja.)

MARIA, la mira i retrocedeix consternada:

Ah! ¿què és això?

MORTIMER: Sortiu, senyora Kennedy,
procureu que el meu oncle no ens sorprengui!

MARIA, a la dida, que vacilla i mira la reina amb aire
interrogatiu:

Vés, vés, fes el que et diu.

ESCENA SISENA

MORTIMER. MARIA.

MARIA: És del meu oncle,
el cardenal de Lorena, de França! *(Llegeix:)*
«Fieu-vos de Sir Mortimer, que us porta
aquesta lletra. Un amic més fidel
no el trobareu a Anglaterra».
(Mira MORTIMER amb sorpresa.)

És possible?

No és un miratge? Em creia abandonada
del món sencer, i trobo en vós un amic,
tan a prop meu, nebot del carceller,
i en qui jo veia el meu pitjor enemic.

MORTIMER, llançant-se-li als peus:

Perdoneu-me la màscara odiosa,
oh reina, que tant m'ha costat de dur!
Ella ha permès que m'apropés a vós
per brindar-vos ajuda i per salvar-vos.

MARIA:

Alceu-vos... Sir, em sorpreneu. Del fons
de la meva misèria, no puc
accedir tan de pressa a l'esperança.
Parleu, Sir, feu-me entendre aquesta joia
per tal que hi cregui.

MORTIMER, alçant-se: El temps passa. Aviat
vindrà el meu oncle amb un home odiós.
Abans que us sobti el seu missatge horrible,
escolteu com el cel us vol salvar.

MARIA:

Serà un miracle del Totpoderós!

MORTIMER: Deixeu que us parli de mi.

MARIA:

Parleu, Sir.

MORTIMER:

Tenia vint anys, reina. Em van pujar
en uns deures estrictes, imbuït
d'un odi tenebrós contra el Papat,
quan un afany invencible em va empènyer
al Continent. Vaig deixar rere meu
els caus ombrívols on els puritans
prediquen, i també la meva pàtria.
Veloç vaig travessar França; buscava
febrosament la celebrada Itàlia.
Eren temps de gran festa per l'Església.
Els camins eren plens de pelegrins
i eren guarnides totes les imatges,
com si la humanitat s'encaminés
al Cel en romiatge. A mi mateix
se'm va emportar la massa dels creients
i a Roma em va fer entrar. Què vaig sentir,
oh reina, quan s'alçaven davant meu
l'esclat dels arcs de triomf, les columnes,
la majestat del colosseu que em feien
meravellar! Un alt geni constructor
em va fer entrar al seu món clar i portentós.
Mai no havia sentit l'impuls de l'art:
l'església que em va educar detesta
allò que excita els sentits, no tolera
cap imatge perquè tan sols adora
el mot que no té cos. Quan trepitjava
l'interior del temple, i descendia
la música del cel, i quan brollava
pròdigament aquell esplet d'imatges
de murs i sostres, se'm feia present.
l'Altíssim, el Sublim, que apareixia
davant els meus sentits encativats,
quan jo mateix veia els éssers divins,
l'àngel que anunciava el Naixement,

la Santa Mare, el descens del colom,
la resplendent transfiguració...
veia el Sant Pare celebrant l'ofici
amb tot l'esclat i beneint els pobres.
Oh, de què valen els joiells i l'or
amb què s'adornen els reis de la terra!
Només a ell l'envolta el que és diví.
Sembla el regne del cel la seva casa,
car no són d'aquest món aquelles formes.

MARIA:

Oh, estalvieu-m'ho, no continueu!
No estengueu davant meu el fresc tapís
de la vida... Sóc pobra i presonera. .

MORTIMER:

Jo també ho era, oh reina! I les cadenes
van saltar, i l'esperit es va sentir
lliure de cop per saludar el bell jorn
de la vida, vaig jurar odi al llibre
fosc i sever, per coronar amb flors fresques
el meu front, i ser alegre amb els alegres.
Molts nobles escocesos i un joiós
grup de francesos van unir-se a mi,
van presentar-me al vostre noble oncle,
el cardenal de Guisa... Quin gran home!
Tan segur, clar i viril! Com si fos fet
per governar els esperits! Un model
de reial clergue, un príncep de l'Església
com mai no n'he vist cap.

MARIA:

¿Heu vist el rostre
preuat de l'home excels que estimo tant,
que em va guiar en la tendra juvenesa?
Parleu-me d'ell. Encara pensa en mi?
¿La joia és seva, li somriu la vida,
i s'alça sobirà com una roca
de l'Església?

MORTIMER: Aquell home excel·lent
va descendir a interpretar-me els grans dogmes
de la fe, a fondre els dubtes del meu cor.
Em va mostrar que la raó dels homes,
que tot ho furga, ens du sempre a l'error,
que li ha d'entrar pels ulls allò que el cor
ha de creure, que cal per a l'Església
una testa visible, i que l'essència
de tota veritat s'ha fundat sempre
en els concilis. Com van esvair-se
els folls deliris d'un cor infantil
davant la seva raó triomfant
i l'eloqüència del seu parlar!
Ell em va fer tornar al si de l'Església
i abjurar els meus errors dins les mans seves.

MARIA:

Sou, doncs, un dels milers a qui la força
celestial dels seus mots ha corprès
com el sublim Sermó de la Muntanya
i l'ha dut a la Salvació eterna!

MORTIMER:

Quan, poc després, els deures del seu càrrec
el van dur a França, va enviar-me a Reims.
La Companyia de Jesús hi educa
amb zel devot clergues per a l'Església
d'Anglaterra. Hi vaig veure el noble Morgan,
l'escocès, també el vostre fidel Lesley,
docte bisbe de Ross, que viuen dies
de trist exili allí, en terres de França.
Unit íntimament a homes tan dignes,
em vaig fortificar en la fe. I un dia,
a casa el bisbe, mirant al voltant,
m'hi va sorprendre el retrat d'una dona
d'un encís admirable i colpidor;
amb força es va ficar dins la meva ànima

i sense dominar ja els sentiments,
me la mirava, i el bisbe em va dir:
«És lògic que us commogui aquesta imatge.
La més gentil de les dones que viuen
és alhora la més infortunada.
Sofreix per causa de la nostra fe
i és al vostre país on la turmenten.»

MARIA:

Home fidel! No, no ho he perdut tot,
si em resta un tal amic en la desgràcia.

MORTIMER:

Després em va descriure amb eloqüència
corpnedora com us martiritzen,
la set de sang dels vostres enemics,
i em va mostrar l'arbre genealògic,
tot fent-me veure el vostre origen, l'alta
nissaga dels Tudor; em va convèncer
que només vós teniu dret a regnar
aquí a Anglaterra, i no aquesta impostora,
filla d'un llit adúlter, que el seu pare
Enric va rebutjar com a bastarda.
No em vaig fiar d'aquest sol testimoni,
vaig demanar consell a molts juristes,
vaig consultar molts vells tractats d'heràldica
i els experts amb qui em vaig entrevistar
van confirmar-me que el que reclameu
és legal, i ara veig que el vostre dret
a Anglaterra esdevé el vostre delictes
i que és a vós a qui pertany el regne
on sense culpa us tenen presonera.

MARIA:

Oh dret infaust! Única font de tots
els meus dolors!

MORTIMER: Llavors van informar-me
que se us havien endut del castell

de Talbot per lliurar-vos al meu oncle.
En aquest fet vaig creure reconèixer
la mà miraculosa i salvadora
del cel. Era un clar signe del destí
que impulsava el meu braç a alliberar-vos.
Hi ha l'acord dels amics, tinc el consell
del cardenal, que em beneeix, i em fa
aprendre l'art difícil de fingir.
Ho planegem ben de pressa, i jo emprenc
el retorn a la pàtria on, com sabeu,
fa deu dies que vaig desembarcar. (*S'atura.*)
I us vaig veure, oh reina! Vós mateixa,
i no el vostre retrat! Oh, quin tresor
que guarda aquest castell! No és un presidi,
sinó l'empiri, més esplendorós
que la cort de la reina d'Anglaterra.
Feliç qui, amb vós, respira un mateix aire!
Potser fa bé la qui us té tan reclosa!
Tot el jovent anglès s'aixecaria,
cap daga restaria dins la beina
i la revolta, amb testa gegantina,
recorria aquesta illa pacífica,
si els súbdits de Britània poguessin
veure la seva reina!

MARIA: Feliç ella,
si la veiessin amb els vostres ulls!

MORTIMER:
Si veiessin, com jo, el vostre dolor
i la dolcesa, i la noble fermesa
amb què aguanteu un tracte tan indigne.
¿És que potser no sortiu de les proves
del sofriment com una reina? ¿Us pren
res de l'esclat de la vostra bellesa
aquesta presó infame? Us falta tot
el que adorna la vida, però en canvi

sempre us envolten vida i llum. No poso
els peus a aquest lliandar, que no se'm trenqui
el cor davant el vostre sofriment,
que no m'encisi el goig de contemplar-vos!
I ara s'acosta el moment decisiu,
creix el perill amb cada hora que passa.
No haig d'esperar, no puc amagar més
el fet terrible.

MARIA: Han dictat la sentència?
Digueu-m'ho clarament. Ho puc sentir.

MORTIMER:
Sí, l'han dictada. Els quaranta-dos jutges
us declaren culpable, i tant els Lords
com els Comuns, com la ciutat de Londres
volen que s'executi amb tota urgència.
Només la reina ho fa ajornar, i no pas
perquè sigui clement i humanitària,
sinó amb astúcia, perquè l'hi obliguin.

MARIA, *amb fermesa*:
No em sorpreneu ni m'espanteu, Sir Mortimer.
Fa molt de temps que estava preparada
per a aquesta notícia. Conec
prou els meus jutges. Després que he rebut
aquests maltractaments, sé que no poden
deixar-me en llibertat. Ja sé què busquen:
volen ficar-me en una presó eterna,
i colgar amb mi els meus drets i la venjança
dins la nit d'un presidi.

MORTIMER: Reina, no...
Oh, no! Amb això no quedaran tranquils.
La tirania no vol fer les coses
només a mitges. Mentre sigueu viva,
viurà la por en la reina d'Anglaterra.
No hi ha presó prou fonda per colgar-vos.
Només la vostra mort salva el seu tron.

MARIA:

¿Gosarà de posar un cap coronat
vilment sobre el piló del seu botxí?

MORTIMER:

Gosarà fer-ho; no ho dubteu.

MARIA:

¿Podria
llençar a la pols la seva majestat
i la de tots els reis obrant així?
¿No li fa por que el rei de França em vengí?

MORTIMER:

Amb França vol signar una pau per sempre
i donar al Duc d'Anjou la mà i el tron.

MARIA:

I el rei d'Espanya, no prendrà les armes?

MORTIMER:

Ella no tem ni tot un món armat
mentre es mantingui en pau amb el seu poble.

MARIA:

Donarà als súbdits aquest espectacle?

MORTIMER:

Milady, aquest país, als darrers temps,
ha vist baixar del tron al cadafal
més d'una reina. La mateixa mare
d'Isabel va seguir un camí semblant,
i Caterina Howard, i també
Lady Gray va dur un dia la corona.

MARIA, *després d'una pausa:*

No, Mortimer, us té encegat la por,
és el neguit del vostre cor fidel
el que fa néixer en vós falsos temors.
No és pas el cadafal allò que temo:
hi ha mitjans més subtils que té a l'abast
la reina d'Anglaterra per guanyar-se
la calma que els meus drets li van fer perdre.
Abans que per a mi es trobi un botxí,

preferirà que es llogui un criminal.
És això el que m'espanta, Sir! I mai
no em duc la copa als llavis que no em vingui
un calfred, perquè pot ser una penyora
de com m'estima la meva germana.

MORTIMER:

No serà obertament ni d'amagat
que atemptaran contra la vostra vida.
No tingueu por, que ho tenim tot a punt!
Dotze joves patricis del país
s'han aliat amb mi, i a primera hora
han combregat i han promès conduir-vos
amb braços fermes fora d'aquest castell.
El comte d'Aubespine, legat de França,
sap la conjura, hi dóna el seu suport.
El seu palau és on ens reunim.

MARIA:

Em feu tremolar, Sir... no pas de joia.
Se'm fica al cor un mal pressentiment.
Què aneu a emprendre? Ho sabeu? ¿No us espanten
els caps sagnants de Babington i Tichburn
clavats com a escarment al pont de Londres,
ni la perdició dels innombrables
que han sucumbit en tan audaç empresa
i m'han fet més feixugues les cadenes?
Jove infeliç i seduït, fugiu,
ara que hi sou a temps, si és que l'espia
Burleigh no coneix ja els vostres projectes
o dins vostre ha posat un traïdor.
Fugiu de pressa! A Maria Estuard
cap home afortunat l'ha defensada.

MORTIMER:

No em fan por els caps de Babington i Tichburn
clavats com a escarment al pont de Londres,
ni la perdició dels innombrables

que han sucumbit en tan audaç empresa!
També els ha fet guanyar una eterna glòria,
i ja és prou joia morir per salvar-vos.

MARIA:

Són en va tant la força com l'astúcia:
l'enemic és en guàrdia i té el poder.
No solament Paulet i els seus esbirros,
tot Anglaterra vigila les portes
de la presó, i només el lliure arbitri
d'Isabel pot obrir-les.

MORTIMER: No hi penseu!

MARIA:

Només hi ha un home viu que pugui obrir-les.

MORTIMER:

Digueu-me el nom...

MARIA:

És el comte de Leicester.*

MORTIMER, *retrocedint amb espant*:

Leicester, dieu? El més cruel de tots
els vostres enemics, el favorit
d'Isabel...!

MARIA:

Si algú em salva, ha de ser ell.
Aneu-lo a veure. Parleu-hi amb franquesa,
i com a prova que us hi envio jo,
doneu-li aquest escrit. Hi ha un retrat meu.
(*Es treu un paper del pit. MORTIMER retrocedeix sense gosar
prendre'l.*)

Preneu-lo. Ja fa temps que el duc amb mi,
p'ró el control del vostre oncle és tan sever,
que no l'hi puc fer a mans. Us ha enviat
un àngel bo...

MORTIMER: Oh reina, heu d'aclarir-me
el misteri...

* Pronunciat Lèister. Es compten, doncs, dues síl·labes, i no tres, dins l'esquema mètric decasil·làbic. (N. del t.)

MARIA: Ho farà el comte de Leicester.
Si hi confieu, ell confiarà en vós.

Qui ve?

KENNEDY, *que entra precipitadament*:

És Sir Paulet amb un cortesà.

MORTIMER:

Lord Burleigh! Reina, conserveu la calma
i escolteu amb fermesa allò que us digui.
(*Se'n va per una porta lateral. KENNEDY el segueix.*)

ESCENA SETENA

MARIA, LORD BURLEIGH, *tresorer major d'Anglaterra*,
i el cavaller PAULET.

PAULET:

Desitjàveu certesa sobre el vostre
destí, i certesa us du Sa Senyoria
Milord de Burleigh. Rebeu-la submissa.

MARIA:

La dignitat que escau a la innocència
vull tenir.

BURLEIGH: Vinc de part del tribunal.

MARIA:

Lord Burleigh serà el portaveu sol·lícit
d'un tribunal a qui ell ha donat ànima.

PAULET:

Parleu com si sabéssiu la sentència.

MARIA:

Si la porta Lord Burleigh, la conec.
Parleu, senyor.

BURLEIGH: Us heu sotmès al judici
dels quaranta-dos jutges...

MARIA:

Perdoneu-me,

Milord, que us talli ja de bon principi.
¿Heu dit que m'he sotmès a la sentència
dels quaranta-dos jutges? Ni pensar-hi!
No ho puc fer! No puc oblidar el meu rang,
ni l'honor del meu poble, del meu fill,
de tots els prínceps fins a aquest extrem.
Tot acusat, segons la llei anglesa,
serà jutjat per jutges del seu braç.
Qui era el meu igual en el judici?
Només els reis em són pars.

BURLEIGH: Heu sentit
els articles de l'acta acusatòria
i n'heu respost davant el tribunal.

MARIA: Sí, m'he deixat induir per l'astúcia
d'aquest maleït Hatton, i tan sols
per l'honor meu i creient en la força
trionfant dels meus drets, he dat oïda
a aquells càrrecs i he demostrat com eren
mancats de fonament... I si ho he fet,
és per respecte a les dignes persones
dels lords, no pel seu càrrec, que rebutjo.

BURLEIGH: Que ho accepteu o no és un formalisme
sense sentit, Milady, que no pot
frenar el curs de la llei. Respireu l'aire
d'Anglaterra, gaudiu de l'emparança
i el benefici de les seves lleis,
i esteu sotmesa, doncs, als seus poders.

MARIA: Respiro l'aire d'una presó anglesa.
¿És això viure a Anglaterra i gaudir
del benefici de les lleis? Si a penes
les conec ni he acceptat de respectar-les.
No sóc pas ciutadana d'aquest regne,

sinó la sobirana d'un país
estranger.

BURLEIGH: ¿I us penseu que el nom de reina
us dóna carta blanca per sembrar
impunement una sagnant discòrdia
en una terra estranya? ¿Com podran
viure segurs els estats, si l'espasa
justiciera de Temis no arriba
al coll culpable de l'hoste reial
com arriba a la testa del captaire?

MARIA: No em vull sostreure pas a la justícia.
Són aquests jutges, el que jo refuso.

BURLEIGH: Els jutges! Com, Milady? ¿Són potser
uns miserables sortits del baix poble,
uns xerraires indignes, que escarneixen
la veritat i el dret, i han consentit
a ser instruments de la repressió?
¿No són els primers homes del país
prou lliures per ser honrats, per situar-se
molt per damunt de qualsevol suborn
i del temor als prínceps? ¿No són ells
els qui governen un poble fidel
lliurement i amb justícia, i el nom
dels quals, només de dir-lo, fa emmudir
ràpidament qualsevol suspicàcia?
Qui els encapçala és el pastor del poble,
el pietós Primat de Canterbury,
el prudent Talbot, que guarda el segell
del regne, i Howard que en mana la flota.
Digueu-me: ¿pot la reina d'Anglaterra
fer una altra cosa que triar els més nobles
de tot el regne i designar-los jutges
d'aquest reial litigi? I si algú pensa

que un d'ells es mou per odi partidista,
¿poden dictar quaranta homes electes
tots junts un veredict amb passió?

MARIA, *després d'un silenci:*

Escolto amb estupor la violència
d'una boca que sempre ha estat funesta
per a mi. ¿Com puc jo, dona ignorant,
rivalitzar amb un orador tan destre?
Si aquests Lords fossin com vós em dieu,
jo hauria de callar i la meua causa
fóra perduda irremissiblement,
si em declaraven culpable. P'ró els noms
que tant lloeu i que m'han d'esclafar
amb el seu pes, veig que fan uns papers
ben diferents en certs afers del regne.
He vist l'alta noblesa d'Anglaterra,
l'august senat del regne, afalagar
talment esclaus d'un serrall, els rampells
del sultà Enric VIII, el meu oncle-avi.
He vist aquesta noble Cambra Alta,
tan subornable com la dels Comuns,
dictar i revocar lleis, desfer parelles
i unir-les al dictat dels poderosos;
avui desheretar filles de prínceps
que han envilit amb el nom de bastardes,
i demà coronar-les com a reines.
Veig aquests dignes pars, tan inclinats
a mudar de criteri, sota quatre
governos mudar de fe quatre vegades...

BURLEIGH:

Vós, una estrangera a les lleis d'Anglaterra,
sou prou experta en les seves dissorts.

MARIA:

I aquests m'han de jutjar? Lord tresorer,
si haig de ser justa amb vós, sigueu-ho amb mi.

Diuen que us guia el bé d'aquest Estat
i de la vostra reina; us consideren
íntegre, vigilant, infatigable.

Ho vull creure. No us mou l'interès propi,
sinó el del sobirà i el del país.

Justament per això podeu confondre
l'interès de l'Estat amb la justícia.

No dubto pas que hi hagi homes tan nobles
com vós entre els meus jutges. Però es tracta
de protestants que procuren pel bé
d'Anglaterra. ¿Són ells qui han de jutjar-me
a mi, reina d'Escòcia i papista?

L'anglès no pot ser just amb l'escocès,
diu un antic proverbi. Per això

hi ha el costum, des dels foscos temps dels avis,
que cap anglès, davant el tribunal
pugui testificar contra escocesos,

ni un escocès pugui acusar els anglesos.

Aquesta estranya llei va ser imposada
per la necessitat, i hi ha un sentit
profund en els vells usos. Cal honrar-los.

La natura ha posat aquests dos pobles
ardents sobre un tauló dins l'oceà,
mal repartits, perquè se'l disputessin.

El curs estret del Tweed només separa
uns esperits arrauxats, i la sang
dels contendents sovint ha estat vessada
sobre les seves ones, i es vigilen
amenaçants des d'una i altra riba,
amb l'espasa a la mà, fa milers d'anys.

Cap enemic no ha assetjat Anglaterra
sense demanar ajut als escocesos;
ni hi ha guerra civil entre ciutats
escoceses que no encengui un britànic,
i no finirà l'odi fins el dia

que un parlament fratern no els unifiqui
i un sol ceptre regeixi tota l'illa.

BURLEIGH:

¿I és una Estuard qui ha de garantir
aquesta sort al regne?

MARIA:

¿Per què hauria
de negar-ho? Confesso que he nodrit
l'esperança d'unir, lliures i alegres,
dos estats nobles sota l'olivera.

No esperava ser víctima de l'odi
nacional; confiava apagar
per sempre més la interminable enveja,
el foc funest de la vella discòrdia,
i així com Richmond, avi meu, va unir
les dues roses després d'una guerra
cruenta, jo he volgut que en pau s'unissin
les corones d'Escòcia i Anglaterra.

BURLEIGH:

Seguiu un mal camí per assolir-ho:
encendre el regne i, enmig de les flames
de la guerra civil, ocupar el tron.

MARIA:

Juro per Déu que no he volgut això!
Quan ho hauria volgut? On són les proves?

BURLEIGH:

No vinc a discutir. La vostra causa
ja ha estat prou debatuda. Per quaranta
vots contra dos ha estat reconegut
que heu violat la llei de l'any passat
i heu caigut en delictes. Ara fa un any
es va aprovar: si hi ha un tumult al regne
en el nom i en favor d'una persona
qualsevol que reclami la corona,
la llei pot procedir contra el culpable

fins a la mort. I havent-se demostrat...

MARIA:

Milord de Burleigh, una llei dictada
clarament per a mi, feta per perdre'm,
no dubto gens que em pugui ser aplicada.
Ai de la pobra víctima, si fa
la llei qui després dicta la sentència!
¿Podeu negar-me, Sir, que aquesta llei
ha estat pensada per anorrear-me?

BURLEIGH:

Havia de servir-vos d'avertència,
i vós mateixa n'heu fet un parany.
Heu vist l'abisme obert als vostres peus,
i malgrat els lleials advertiments,
hi heu caigut, us heu aliat a Babington,
el traïdor i els seus companys de crim.
Tot ho heu anat sabent, i heu dirigit
els conjurats des d'aquesta presó.

MARIA:

Quan ho he fet? Que m'ensenyin documents!

BURLEIGH:

No fa gaire, davant el tribunal,
us els han presentat.

MARIA:

Només són còpies
fetes per mans estranyes, vull que em duguin
les proves que sóc jo qui va dictar-les
i que les vaig dictar com s'han llegit.

BURLEIGH:

Són les mateixes que va rebre Babington
i així ho va confessar abans de morir.

MARIA:

Per què no van portar-lo davant meu
quan era viu? Per què vau córrer tant?

BURLEIGH:

Els nostres secretaris Kurl i Nau

van reconèixer sota jurament
que són les cartes que vós vau dictar-los.

MARIA:

I el testimoni de dos criats meus
serveix per condemnar-me? ¿Doneu crèdit
als qui han traït en mi la seva reina
i han trencat la fidelitat deguda
en declarar contra mi?

BURLEIGH: Vós mateixa
vau jutjar sempre que l'escocès Kurl
era un home honorable i conscient.

MARIA:

Jo el veia així, p'rà la virtut d'un home
quan hi ha perill és quan es posa a prova.
La tortura devia acovardir-lo
fins al punt d'acceptar i confessar coses
que no sabia. Amb un fals testimoni,
creia salvar-se sense fer un gran mal
a mi, la seva reina.

BURLEIGH Va jurar
lliurement.

MARIA: Però no en presència meva.
Sir, hi ha dos testimonis que són vius!
Que els portin davant meu i em repeteixin
a la cara el que van testificar!
¿Per què negar-me una gràcia, un dret
que no es refusa a un assassí? He sabut
per Talbot, que va ser el meu guardià,
que aquest mateix govern ha promulgat
un edicte que ordena confrontar
acusador i acusat: ¿És així,
o ho he entès malament? Sempre, Sir Paulet,
us he considerat un home honest.
Demostreu-m'ho. Digueu-me en consciència:
¿és cert o no que hi ha una llei així.

entre els anglesos?

PAULET: Sí, Milady, és cert.
No us puc negar la veritat.

MARIA: Milord,
si tan estrictes sou en aplicar-me
la llei anglesa quan aquesta llei
va contra mi, ¿per què passeu per alt
el mateix dret polític quan aquest
em pot afavorir? Parleu! ¿Per què,
com la llei mana, no m'heu confrontat
amb Babington ni amb els meus secretaris,
encara vius tots dos?

BURLEIGH: Calma, Milady!
No es tracta sols del vostre acord amb Babington...

MARIA: Aquest acord és l'únic que m'exposa
al rigor de la llei, i haig d'expiar-lo.
Milord, no us desvieu del que us demano.

BURLEIGH: Tenim proves que us heu entrevistat
amb Mendoza, l'ambaixador d'Espanya...

MARIA, *amb fermesa*:
No us desvieu, Milord!

BURLEIGH: ... Que heu preparat
conjures per enderrocar l'Església
d'aquest país i heu incitat els reis
d'Europa a guerregar contra Anglaterra.

MARIA: I si ho he fet? No ho he fet... Però encara
que ho hagués fet... Milord, sóc retinguda
contra el que dicta el dret de gents. No és
amb l'espasa que he entrat dins el país,
hi he vingut suplicant, tot refiant-me
del sagrat dret de l'hospitalitat.
Quan m'he llançat als braços d'una reina

que m'era consanguínia, m'he vist
sotmesa a violència, rebuda
amb cadenes, quan jo esperava auxili.
Digueu-me: ¿És que la meva consciència
té algun lligam amb aquest regne? ¿Tinc
deures amb Anglaterra? No faig més
que exercir un dret sagrat, si vull desfer-me
de les cadenes, si a la força oposo
la força, i si alço i moc tots els estats
d'aquesta part del món a favor meu.
Allò que és just i noble en una guerra
legítima, ho haig de poder exercir.
Només del crim, del fet sagnant i ocult,
m'aparten la consciència i l'orgull.
El crim fóra un estigma, un deshonor
per a mi. Un deshonor, sí!, però mai
objecte de judici i de condemna.
Perquè entre jo i Anglaterra no hi ha
un cas de dret, sinó de violència.

BURLEIGH, amb to d'importància:

No invoqueu el terrible dret del fort,
Milady! Això no ajuda els presoners.

MARIA:

Jo sóc la feble; ella, la forta... Bé!
Pot fer servir la força, pot matar-me,
sacrificar-me per estar segura:
al capdavant haurà de confessar
que exerceix el poder, no la justícia.
Que no manllevi l'espasa a la llei
per desfer-se de mi, a qui tan odia,
que no cobreixi amb un mantell sagrat
la força bruta d'un sagnant abús.
Aquesta farsa no enganyarà el món!
Em pot fer assassinar, no pas jutjar-me!
Que deixi d'ajuntar amb els fruits del crim

una santa aparença de virtut.
Allò que és, ha de gosar semblar-ho!
(*Se'n va.*)

ESCENA VUITENA

BURLEIGH, PAULET.

BURLEIGH:

Ens planta cara i ens la plantarà,
Sir Paulet, fins al peu del cadafal.
Aquest cor orgullós no es deixa vèncer.
L'ha sorprès la sentència? ¿Li heu vist
vessar una sola llàgrima? ¿Mudar
de color? No ens ha demanat clemència.
Potser coneix els dubtes de la reina
i treu coratge de la nostra por.

PAULET:

Lord tresorer, aquesta vanà arrogància
es fondrà si la priven dels motius.
S'han produït irregularitats
en el procés, si em permeteu de dir-ho.
Calia posar Babington i Tichburn
en vida davant d'ella i confrontar-la
amb els seus secretaris.

BURLEIGH:

No, Sir Paulet!
No ens hi podem arriscar. El poder
que té damunt els cors és massa gran,
com ho és la força del seu plor de dona.
L'escrivent Kurl, davant la seva reina,
no hauria dit res que fes perillar
la vida d'ella... Temerós, s'hauria

retractat i ho hauria negat tot.

PAULET:
Els enemics d'Anglaterra ompliran
tot el món de rumors rancuniosos,
i el solemne aparat d'aquest procés
semblarà un sacrilegi temerari.

BURLEIGH:
Això fa inquietar la nostra reina.
Tant de bo que una dona que és la causa
de tants malastres hagués mort abans
de posar els peus en terra anglesa.

PAULET: Amén.

BURLEIGH:
Que se l'hagués endut la malaltia
dins la presó.

PAULET: Ens hauria estalviat
mo'ls trastorns.

BURLEIGH: Però si per un atzar
natural desaparegués, nosaltres
fórem els assassins.

PAULET: Pot molt ben ser.
No podem impedir a la gent que pensin
allò que vulguin.

BURLEIGH: Però no podrien
provar-ho i no hi hauria gaire escàndol.

PAULET:
L'escàndol rai! No em pot ferir el retret
sorollós sinó el just.

BURLEIGH: Ni la justícia
sagrada no s'escapa del retret.
L'opinió recolza els maldats,
l'enveja persegueix sempre els feliços
que triomfen. L'espasa de la llei
amb què un home s'honora, es fa odiosa
a les mans d'una dona. El món no creu

en el dret d'una dona, quan n'és víctima
una altra dona. Tant se val que els jutges
obrin amb consciència. Ella té
el dret reial del perdó, i l'ha d'usar,
seria intolerable que deixés
seguir a la llei el seu curs inflexible.

PAULET:
Així doncs...

BURLEIGH: Així doncs, haurà de viure?
No! No pot viure! Mai! I justament
és això el que fa por a la nostra reina
i fa fugir el son del seu llit... Llegeixo
als seus ulls el combat de la seva ànima;
si amb la boca no gosa dir el que vol,
dins el seu esguard mut hi ha una pregunta
eloqüent: ¿entre els meus criats no hi ha
qui m'estalviï l'opció avorrible
de viure tremolant sobre el meu tron
o bé lliurar a la destal del botxí
una reina que m'és parenta pròxima?

PAULET:
És la necessitat i no és possible
canviar-la.

BURLEIGH: Podria canviar,
segons la reina, si els criats que té
fossin més amatents.

PAULET: Més amatents?

BURLEIGH:
Capaç de dur a terme una ordre tàcita.

PAULET:
Una ordre tàcita?

BURLEIGH: Que en confiar-los
una serp verinosa, no guardessin
l'enemic al seu càrrec com si fos
una joia sagrada i preciosa.

PAULET:

No hi ha joia més alta que el bon nom,
la fama irreprotxable de la reina.
Mai no la guardarem prou.

BURLEIGH:

Quan Milady
fou treta de la guàrdia de Shrewsbury
i lliurada a Sir Paulet, tothom creia...

PAULET:

Suposo, Sir, que creieu que l'encàrrec
més dur era confiat a unes mans pures.
Déu meu, no hauria acceptat aquest càrrec
de carceller, si no hagués pensat que era
destinat al millor baró del regne.
No em feu pensar que el dec a una altra cosa
que el meu bon nom.

BURLEIGH:

Corre el rumor que ella
es decandeix, que està cada vegada
més malalta i s'extingirà en silenci,
i així es perdrà el seu record entre els homes.
I el vostre nom quedarà net.

PAULET:

P'rà no
la meva consciència.

BURLEIGH:

En el cas
que no hi vulgueu prestar la vostra mà,
deixeu almenys que una mà estranya...

PAULET:

Mai
no passarà el seu llindar un assassí
mentre els déus de la meva llar la guardin.
La seva vida per a mi és sagrada,
tant com la testa de la reina anglesa...
Vosaltres sou els jutges! Condemneu-la!
Feu que el fuster, amb la destal i la serra
vingui a alçar el cadafal quan sigui l'hora.
Només al *sheriff* i al botxí obriré
la porta del castell. Ella m'ha estat

confiada i podeu estar segurs
que la vigilaré perquè no pugui
rebre cap mal ni fer mal a ningú.

Surten.

ACTE SEGON

El Palau de Westminster.

ESCENA PRIMERA

Es troben el comte de KENT i Sir WILLIAM DAVISON.

DAVISON:

Sou vós, Milord de Kent? ¿Torneu del lloc del torneig? És que s'ha acabat la festa?

KENT:

Com? No heu vingut a la noble contesa?

DAVISON:

La feina m'ho ha impedit.

KENT:

Us heu perdut l'espectacle més bell que pot concebre el bon gust i acomplir la cortesia. Sabeu? Hi han presentat la casta torre de la bellesa, i com és assaltada pel desig, i lord mariscal i el jutge suprem i el senescal la defensaven amb deu campions més, i els cavallers de França l'atacaven precedits d'un herald, que exhortava els del castell amb un bell madrigal, i des del mur li responia el carceller, i llavors hi entraven els canons que disparaven rams de flors i perfums deliciosos. Tot debades! L'assalt fou rebutjat i el desig es va haver de retirar.

ESCENA SEGONA

DAVISON:

Això, comte, pot ser un mal averany
per la petició de mà de França.

KENT:

No, que era una facècia! De fet
crec que el castell acabarà rendint-se.

DAVISON:

Vós ho creieu? Mai no he cregut que ho faci.

KENT:

Els apartats més difícils ja són
rectificats i França els ha aprovat.
Monsieur es conforma a celebrar el seu culte
privadament, i a honorar i protegir
en públic la religió del regne.
Si haguéssiu vist l'alegria del poble
quan s'ha escampat la nova! Perquè aquest
ha estat l'etern temor del país: que ella
pogués morir sense un hereu directe
i Anglaterra tornés a caure en mans
del Papa, si en el tron la succeís
aquesta Estuard.

DAVISON: Podem prescindir
d'aquest temor. Ella anirà a la cambra
de noces, i l'Estuard anirà
cap a la mort.

KENT: Aquí tenim la reina.

*Els mateixos. ISABEL, conduïda per LEICESTER. El
comte AUBESPINE, BELLIÈVRE, el comte SHREWSBURY,
Lord BURLEIGH amb altres cavallers francesos i anglesos.*

ISABEL, a AUBESPINE:

Comte, em sap greu que aquests nobles senyors,
a qui ha fet passar el mar un zel galant,
trobin a faltar en mi aquell esplendor
que hi ha a la cort de Saint Germain. No puc
organitzar unes festes tan magnífiques
com les de la reial mare de França.
Un poble honest i alegre, que s'aplega
per beneir-me al voltant de la meva
llitera cada cop que em mostro en públic,
és l'espectacle que puc oferir
amb cert orgull als ulls dels forasters.
L'esclat de les donzelles que floreixen
al jardí encisador de Caterina
m'eclipsaria a mi i els meus pocs mèrits.

AUBESPINE:

Una dama només mostra la cort
de Westminster a l'estranger sorprès...
però tots els encisos del bell sexe
es mostren aplegats en ella sola.

BELLIÈVRE:

¿Ens permetrà l'excelsa majestat
d'Anglaterra que ens acomiadem
per fer feliç a Monsieur, el nostre príncep,
amb el joiós missatge que ell anhela?
L'ardent impaciència del cor
no l'ha deixat restar a París, i espera
a Amiens la nova de la seva joia;

fins a Calais arriben els seus correus
per dur l'assentiment que sortirà
d'aquests llavis amb ales ben lleugeres
fins a la seva oïda embriagada.

ISABEL:

No insistiu més, comte de Bellièvre.
Us torno a dir que no és hora d'encendre
l'alegre torxa de les noces. Pesa
sobre Anglaterra un cel negre, i em sembla
que més m'escauen els crespons de dol
que no la pompa dels vestits de núvia.
Un cop molt dur amenaça de ferir
el meu cor i la meva pròpia casa.

BELLIÈVRE:

Ens basta, reina, la teva promesa,
que compliràs en dies més feliços.

ISABEL:

Els reis viuen esclaus del seu estat,
i no poden seguir el seu propi cor.
El meu desig fóra morir soltera;
la meva glòria, que damunt la llosa
del meu sepulcre hi digués: «Aquí jeu
la Reina Verge». Però no ho permeten
els meus súbdits, que avui ja es desficien
pel dia que jo falti. No els és prou
que ara el país visqui en prosperitat;
m'haig de sacrificar pel seu futur.
També la meva llibertat de verge,
el meu bé més preuat, haig d'immolar-lo
al meu poble, que em vol imposar un amo,
i això vol dir que en mi veu una dona
només, jo que em pensava que l'havia
governat com un home i com un rei.
Sé prou bé que no pot servir el seu Déu
qui no segueix les lleis de la natura, .

i els qui m'han precedit en el govern
foren lloats perquè van fer obrir els claustres
i retornar als deures de la natura
milers de víctimes d'un mal entès
fervor religiós. Però una reina
que no gasta els seus dies vanament
en una inútil contemplació,
que exerceix incansable i sense treva
els deures més feixucs, ha de ser exclosa
d'aquesta llei de la naturalesa,
que fa sotmetre la meitat del gènere
humà a l'altra meitat.

AUBESPINE:

Tota virtut,
oh reina, has enaltit des del teu tron.
Ara només et queda oferir al sexe
del qual ets l'honra, un exemple ben clar
també dels deures que li són més propis.
Ben cert que no hi ha al món cap home digne
que li ofrenis la teva llibertat,
però si per naixença i per noblesa,
virtuts heroiques i atractiu viril,
hi ha algun mortal digne de tal honor...

ISABEL:

No dubto, ambaixador, que aquest enllaç
amb un reial fill de França m'honora.
Us ho confesso francament: si cal
que sigui així, si no puc fer altra cosa
que cedir a les demandes del meu poble,
i es fan més fortes que jo, com em temo,
us dic que no conec cap altre príncep
d'Europa a qui cedís amb menys recança
el meu joiell més car, la llibertat.
Vull que la meva confessió us basti.

BELLIÈVRE:

No hi pot haver una esperança més bella,

p'ró el meu senyor vol més que una esperança.

ISABEL:

Què vol?

(Es treu del dit un anell i el mira reflexiva.)

¿És que potser no està una reina

molt per damunt de qualsevol burgesa?

El mateix signe indica tant un deure

com una servitud... L'anell ens casa

i és amb anells que es forma una cadena.

Portareu a Sa Altesa aquest obsequi.

No és encara un lligam, no m'encadena

a ell, p'ró es pot tornar un anell que em lligui.

BELLIÈVRE, *que s'agenolla per prendre l'anell:*

En nom seu, Majestat, de genolls rebo

aquest present i en senyal d'homenatge,

beso la mà de la meva princesa!

ISABEL, *al comte de LEICESTER, a qui ella ha mirat de fit a fit durant el darrer discurs:*

Permeteu-me, Milord!

(Li pren la cinta blava i la penja de l'espatlla de BELLIÈVRE.)

Poseu aquesta

cinta a Sa Altesa, com jo us l'he posada

a vós tot acollint-vos dins els deures

del meu orde: «Honni soit qui mal y pense.»

Que s'acabi el recel entre els dos pobles

i que un lligam de confiança uneixi

les corones de França i Anglaterra!

AUBESPINE:

Avui, gran reina, és un dia de joia!

Que ho sigui per a tots! Que en tota l'illa

no hi hagi cap malaurat que se'n planyi!

Brilla la gràcia sobre el teu rostre.

Oh, que un reflex de la seva llum clara

caigui damunt una infeliç princesa

que tant de prop interessa a Anglaterra
com a França...

ISABEL:

Prou, Comte! No mescleu

dos afers totalment incompatibles.

Si França em vol tenir com a aliada,

també haurà de fer seus els meus problemes

i no ser amiga dels meus enemics.

AUBESPINE:

Davant els vostres ulls, jo cometria

un fet indigne, si oblidés aquesta

infortunada, germana en la fe.

i viuda del seu rei. L'honor mateix,

la humanitat vol...

ISABEL:

En aquest sentit,

valoro els mots a favor d'ella. França

compleix un deure d'amistat; a mi,

permeteu-me que actuï com a reina.

(S'inclina davant els cavallers francesos,

que es retiren respectuosos amb la resta dels lords.)

ESCENA TERCERA

ISABEL. LEICESTER. BURLEIGH. TALBOT. *La reina seu.*

BURLEIGH:

Oh reina gloriosa, avui corones

els desigs més fervents del nostre poble.

És ara quan gaudim dels dies pròspers

amb què ens regales, ara no hem de veure

tremolant un futur tempestuós.

Un sol neguit turmenta aquest país:

és *una* víctima el que tots reclamen,

cedeix també en això, i des d'aquest dia

serà segur el benestar d'Anglaterra.

ISABEL:

Parleu, Milord, ¿què més vol el meu poble?

BURLEIGH:

Reclama el cap de l'Estuard. Si vols assegurar al teu poble el preciós do de la llibertat, la llum guanyada amb tants esforços de la veritat, ella no ha d'existir. Si no hem de témer més per la teva valuosa vida, cal acabar amb l'enemiga. Prou saps que no pensen igual tots els britànics, la idolatria de Roma té encara molts adeptes secrets en aquesta illa. Tots alimenten pensaments hostils, el seu cor és fidel a aquesta Estuard i s'han unit als germans lorenesos, enemics implacables del teu nom. Aquest partit frenètic t'ha jurat una guerra ferotge d'extermini, feta amb les armes falses de l'infern. A Reims, la seu del bisbe cardenal, hi ha l'arsenal on forgen els seus dards i l'escola on s'ensenya el regicidi. Activament envien a aquesta illa missions de fanàtics decidits que adopten tota mena de disfresses, i d'allí ha sortit ja el tercer assassí, i constantment sorgeixen incansables nous enemics ocults d'aquella cova. I al castell de Fotheringhay es troba qui atia aquesta guerra sense fi i encén el regne amb l'atxa de l'amor. En donar falagueres esperances a tots, llança el jovent a una mort certa.

Alliberar-la és la consigna; fer-la seure al teu tron és l'objectiu, perquè aquesta estirp de Lorena no accepta els drets sagrats que hi tens, només et veuen com una usurpadora, coronada per l'atzar! Foren ells qui van convèncer aquesta nècia a titular-se reina d'Anglaterra. No hi hagi pau amb ella ni amb els seus! Has de donar el cop o rebre'l. La seva vida és la teva mort. La seva mort serà la teva vida.

ISABEL:

És trist, Milord, el càrrec que exerciu. Conec l'impuls sincer del vostre zel, sé que per vós parla la saviesa, p'rò aquesta saviesa que vol sang l'odio des del fons de la meva ànima. Penseu-vos un consell més indulgent. Vós, noble Lord de Shrewsbury, digueu-nos què en penseu.

TALBOT:

Justament has fet l'elogi del zel que anima el noble pit de Burleigh, p'rò en mi batega un cor no menys fidel, bé que no brolli amb igual eloquència dels meus llavis. Que visquis molts anys, reina, per ser el goig del teu poble i prolongar la joia de la pau dins aquest regne. Aquesta illa no havia vist uns dies tan bells d'ençà que té els seus propis prínceps. Que no pagui la seva benaurança a un preu de glòria! O que els ulls de Talbot almenys siguin tancats si és que això passa!

ISABEL:

Que Déu ens guardi d'ultratjar la glòria.

TALBOT:

Doncs hauràs de buscar un altre recurs
per salvar el regne. L'execució
de l'Estuard seria un mitjà injust.
No pots dictar sentència contra ella,
que no t'és súbdita.

ISABEL ¿Així s'equivoquen
el meu Consell d'Estat, el Parlament,
totes les corts judicials del regne
que unànimes m'atorguen aquest dret?

TALBOT:

Un vot plural no és prova de justícia,
ni Anglaterra és el món, ni el Parlament
és l'assemblea de tots els humans.
L'Anglaterra d'avui no és la futura,
ni és ja la del passat. Així com muden
els afectes, així també l'onada
mudable del judici puja i baixa.
No podràs dir que la necessitat
t'hi força ni la pressió del poble.
Així que vulguis, en cada moment
pots provar que la teva voluntat
és lliure. Intenta-ho! Digues que et repugna
la sang, i que tu vols veure salvada
la vida de qui t'és germana. Mostra
als qui et volen donar un altre consell,
la veritable ira reial. Veuràs
que la necessitat desapareix
i allò que és just es torna injust. Ets tu
qui ha de jutjar, tu i ningú més. No et pots
recolzar en un jonc feble i oscil·lant.
Deixa't guiar per la teva clemència.
Déu no ha posat el rigor al cor tendre
de la dona, i els fundadors del regne,
quan també van deixar en mans d'una dona

tot el pes del poder, van demostrar
que el rigor no ha de ser en aquest país
una virtut dels reis.

ISABEL: Un defensor
ben calorós és el comte de Shrewsbury
d'una enemiga meva i del meu regne.
Prefereixo els consells de qui em vol bé.

TALBOT:

No li han posat cap defensor. Ningú
gosa parlar en favor seu, exposar-se
a la teva ira. Permet doncs que un vell,
ja vora de la tomba i que no es deixa
seduir per mundanes esperances,
protegeixi qui es veu abandonada.
Que no diguin que al teu Consell d'Estat
només hi tenen veu la passió
i l'egoisme, que la pietat
ha de callar perquè tot li va en contra.
Tu mateixa no has vist mai el seu rostre.
Dins el teu cor, res no parla en favor
de l'estrangera. No la justifico:
diuen que va fer matar el seu marit
i és cert que va casar-se amb l'assassí.
Un crim greu! Però va passar en un temps
infortunat i obscur, dins les angoixes
d'una guerra civil, quan ella, feble,
es va veure envoltada de vassalls
massa exigents, i en braços del més fort
i del més coratjós es va llançar.
Qui sap amb quines arts va dominar-la...
La dona és fràgil...

ISABEL: No en té res, de fràgil.
El meu sexe també té ànimes fortes.
No vull que es parli en presència meva
de la feblesa del sexe.

TALBOT: Has tingut
una escola severa en l'infortuni.
No t'ha mostrat la seva cara alegre
la vida. No vas veure davant teu
un tron, sinó una tomba. Fou a Woodstock,
dins la nit de la torre allí on el Pare
suprem d'aquest país et va instruir
en els deures més alts amb sofriment.
Allí no et van buscar els adulars.
Aïllada dels vans rumors del món,
no va trigar el teu esperit a aprendre
a recollir-se, a entrar dins ell mateix
i estimar allò que val d'aquesta vida.
P'rà a ella, mísera, no la va salvar
cap Déu. D'infant fou trasplantada a França,
frívola cort d'irreflexius plaers,
i allí, en l'embriaguesa de les festes,
cap veu greu no li deia veritats.
Era ofuscada per l'esclat dels vicis
i enduta pel corrent de la disbauxa.
Ha tingut el buit do de la bellesa,
amb el qual ha eclipsat totes les dones,
per la figura tant com per l'origen.

ISABEL:
Milord de Shrewsbury, torneu en vós!
Penseu que celebrem un greu consell.
Deuen ser uns atractius incomparables
per enardir un ancià amb aquest foc.
I vós, no hi dieu res, Milord de Leicester?
Allò que el fa loquaç, a vós us frena?

LEICESTER:
M'emmudeix l'estupor, reina, quan veig
els terrors amb què t'omplen les orelles,
i les faules que pels carrers de Londres,
espaordeixen el baix poble crèdul

i afecten l'equilibri del Consell
d'Estat i ocupen seriosament
uns bàrns savis. M'omple d'estranyesa,
ho confesso, que aquesta reina apàtrida
d'Escòcia, que ni el seu petit tron .
no ha sabut conservar, que ha estat l'escarni
dels seus propis vassalls i és el rebuig
del seu país, esdevingui tot d'una
el teu terror des de la seva cella.
Què, en nom del cel, te l'ha fet tan terrible?
Que pretengui aquest regne? ¿Que els de Guisa
no et reconeguïn com a reina? ¿Pot
una oposició com la dels Guisa
afeblir el dret que et dona la naixença
i ha confirmat l'acord del Parlament?
¿No ha estat potser tàcitament exclosa
per la darrera voluntat d'Enric?
I Anglaterra, que tan feliç gaudeix
de la llum nova, ¿ha de llançar-se en braços
d'una papista? ¿Es passarà de tu,
la reina que idolatra, a l'assassina
de Darnley? Aquests exaltats, ¿què volen,
quan ja en vida et turmenten amb l'hereva,
i els falta temps per poder-te casar
i salvar així l'Església i l'Estat?
¿No estàs en plena joventut, mentre ella
cada dia fa un pas cap al sepulcre?
Déu meu, espero que et passejaràs
molts anys damunt la seva tomba, sense
que hakis necessitat llançar-la a dintre.

BURLEIGH:
Lord Leicester no ha pensat sempre com ara.

LEICESTER:
És cert que jo he votat la seva mort
al Tribunal. Però al Consell d'Estat

parlo d'altra manera. Aquí no es tracta d'allò que és just, sinó del que ens convé. ¿És el moment de témer-la, quan França, el seu únic suport, l'ha abandonada, quan tu vols concedir al fill del seu rei la teva mà i se'ns obre l'esperança d'un nou reial llinatge a casa nostra? Per què matar-la, doncs, si ja és ben morta? El menyspreu és la veritable mort. Evita que la llàstima la torni a la vida. Aquest és el meu consell: que continuï en vigor la sentència sobre el seu cap. Que visqui, però sota la destal del botxí, i quan s'alci un braç armat en favor seu, que torni a caure.

ISABEL, *alçant-se*:

Us he escoltat, milords, i us agraeixo el vostre zel. Amb l'ajuda de Déu, que inspira els reis, examinaré els vostres motius i en triaré el que em sembli just.

ESCENA QUARTA

Els mateixos. El cavaller PAULET, amb MORTIMER.

ISABEL:

Aquí ve Amias Paulet. ¿Què ens porteu, noble Sir?

PAULET: Gloriosa Majestat, el meu nebot, que ha tornat recentment d'un llarg viatge, es ve a llançar als teus peus per oferir-te els vots d'un home jove. Accepta'l generosament i deixa

que creixi sota el sol del teu favor.

MORTIMER, *que es deixa caure sobre un genoll*:

Visqui molts anys la meva reial dama!
Que la glòria i la felicitat
li coronin el front!

ISABEL:

Alceu-vos, Sir,
benvingut a Anglaterra. Un llarg camí
deixeu enrere, heu viatjat per França
i Roma, i us heu detingut a Reims.
Digueu, ¿què tramen els enemics nostres,

MORTIMER:

Déu els confongui, i faci tornar al pit
dels seus propis arquers els dards que llancen
contra la meva reina.

ISABEL:

¿Heu pogut veure
Morgan i l'intrigant bisbe de Ross?

MORTIMER:

He conegut els bandejats d'Escòcia
que conspiren a Reims contra aquesta illa,
i m'he guanyat la seva confiança
per saber alguna cosa dels seus plans.

PAULET:

I ha dut cartes secretes i xifrades
per a la reina d'Escòcia, que ell
ens ha lliurat amb mà fidel.

ISABEL:

Digueu-nos
quins són els seus projectes més recents.

MORTIMER:

Igual que un llamp els ha ferit el fet
que França els abandoni i que estableixi
una ferma aliança amb Anglaterra.
Ara han posat les seves esperances
en Espanya.

ISABEL:

Així m'ho escriu Walsingham.

MORTIMER:

També una butlla, que del Vaticà
el Papa Sixte ha llançat contra tu,
va arribar a Reims quan jo ja me n'anava.
La du el primer vaixell cap a aquesta illa.

LEICESTER:

Armes així no espanten ja els anglesos.

BURLEIGH:

P'rò són terribles en mans d'un fanàtic.

ISABEL, *mirant MORTIMER d'una manera penetrant:*

Us han culpats d'assistir a les escoles
de Reims i d'abjurar la vostra fe.

MORTIMER:

Ho he simulat, no ho nego. M'hi han dut
les ganes que tenia de servir-te!

ISABEL, *a PAULET, que li lliura uns papers:*

Què és això que heu tret?

PAULET:

És un escrit
que la reina d'Escòcia t'envia.

BURLEIGH, *que prova d'agafar la carta d'una revolada:*

Doneu-me'!

PAULET, *donant el paper a la reina:*

Perdoneu, Lord tresorer!

Ella m'ha dit que posés a les mans
mateixes de la reina aquesta carta.
Em diu sempre que sóc enemic seu.
P'rò sóc només enemic dels seus vicis.
La serviré de bon grat en allò
que sigui compatible amb els seus deures.

*(La reina ha agafat la carta. Mentre la llegeix, MORTIMER
i LEICESTER canvien unes paraules d'amagat.)*

BURLEIGH, *a PAULET:*

Què conté aquesta carta? Vanes queixes
que hauríem d'evitar al cor compassiu
de la reina.

PAULET: No me n'ha amagat pas
el contingut. Sollicita el favor
d'entrevistar-se amb la reina.

BURLEIGH, *ràpid:* Això mai!

TALBOT:

Per què no? No suplica res injust.

BURLEIGH:

No mereix el favor de veure el rostre
reial qui ha maquinat l'assassinat
i ha tingut set de la sang de la reina.
Ni pot donar un consell tan fals i pèrfid
qui és lleial amb la seva sobirana.

TALBOT:

Si la reina li vol donar aquest goig,
¿detindreu vós l'impuls de la clemència?

BURLEIGH:

És condemnada! Sota la destrall
té ja la testa, i no és digne que vegi
Sa Majestat una testa lliurada
a la mort. No es podrà acomplir sentència,
si la reina l'ha vista, perquè aquesta
presència reial vol dir el perdó.

ISABEL, *després de llegir la carta, eixugant-se les llàgrimes:*

L'home, què és? I la joia terrena?
On ha arribat una reina que va
començar amb tan superbes esperances,
destinada a ocupar el tron més antic
de tot el món cristià, i que esperava
cenyir-se tres corones! Quin llenguatge
tan diferent del temps, en què adoptava
les armes d'Anglaterra i es va fer
nomenar reina de les dues illes
britàniques per nobles llagoters.
Perdoneu-me, milords, el cor se'm trenca,
m'aclapara el dolor i l'ànima em sagna

quan veig tan fràgils les coses terrenes
i com passa el cruel destí dels homes
tan a la vora de la meva testa.

TALBOT:

Oh reina! Déu ha tocat el teu cor,
fes cas d'aquest impuls que ve del cel!
Greument ella ha expiat una greu culpa,
i és temps de posar fi a la dura prova!
Dóna la mà a qui ha caigut tan avall!
Com un àngel de llum, digna't baixar
a la nit sepulcral del seu presidi.

BURLEIGH:

Sigues forta, oh gran reina! No permetis
que et desvii un lloable sentiment
d'humanitat. No et neguis tu mateixa
la llibertat de fer allò que cal fer.
No la pots perdonar, no pots salvar-la,
ni carregar-te amb l'odiós retret
d'haver gaudit amb un odi sarcàstic
i cruel contemplant la teva víctima.

LEICESTER:

Lords, mantinguem-nos dins els nostres límits.
La reina és prou prudent, no necessita
cap consell per triar el partit més digne.
L'entrevista de totes dues reines
no interfereix la marxa del procés.
Les lleis angleses, no la voluntat
de la reina, han sentenciat Maria.
Digne de la grandesa d'Isabel
és seguir el noble impuls de la seva ànima,
mentre la llei manté el seu ferm criteri.

ISABEL:

Sortiu, milords. Trobarem la manera
d'acordar el que demana la clemència
i el que ens imposa la necessitat.

Retireu-vos!

*(Els lords es retiren. ISABEL crida MORTIMER quan aquest
ja és a punt de sortir.)*

Sir Mortimer! Uns mots!

ESCENA CINQUENA

ISABEL. MORTIMER.

ISABEL, *després de mirar-lo uns moments amb un esguard
inquisitiu:*

Mostreu un gran valor i un rar domini
de vós mateix per l'edat que teniu.
Qui ha practicat tan d'hora l'art difícil
de simular, es fa adult abans de temps
i escurça els anys del seu aprenentatge.
El destí us crida a fer una gran carrera,
us ho predic, i jo mateixa puc
fer cert el meu oracle, per sort vostra.

MORTIMER:

Excelsa sobirana, tot allò
que sé i que sóc ho poso al teu servei.

ISABEL:

Heu conegut els nostres enemics
i el seu odi implacable contra mi.
No tenen fi els seus projectes sagnants.
Fins ara m'ha emparat l'Omnipotent,
p'ò em trontollarà sempre la corona
damunt la testa, mentre sigui viva
la qui és excusa del seu zel fanàtic
i alimenta les seves esperances.

MORTIMER:

Així que ho manis, deixarà de viure.

ISABEL:

Ah, Sir! Em creia veure ja la fi
i no sóc més que al principi. Volia
deixar actuar les lleis i mantenir
les mans netes de sang. Ha estat dictada
la sentència, i jo, ¿què hi he guanyat?
Mortimer, ara cal executar-la
i sóc jo qui ha de fer-la executar.
Em toca fer l'acte odiós, ho admito,
sense poder salvar les aparences.
Això és el pitjor!

MORTIMER: No han d'importar-te
les aparences, quan la causa és justa.

ISABEL:

No coneixeu el món, Sir. Tothom jutja
allò que sembla i ningú allò que és.
No puc convèncer ningú dels meus drets;
haig d'intentar, doncs, que la meva part
en la mort d'ella sempre quedi en dubte.
Per fer uns actes que tenen dues cares,
l'únic que ens protegeix és la foscor.
El pas pitjor és el que reconeixem.
Si no cedim, mai no haurem perdut res.

MORTIMER, *amb esguard penetrant*:

Doncs el millor seria...

ISABEL, *ràpida*: Sí, ho seria!
Oh, el meu àngel bo parla per vós!
Proseguiu, acabeu, benvolgut Sir!
Vós no parleu en va, arribeu al fons,
no teniu res a veure amb el vostre oncle.

MORTIMER, *sorprès*:

Li has descobert a ell el teu desig?

ISABEL:

Lamento haver-ho fet.

MORTIMER: Perdona el vell

cavaller. Els anys el fan escrupolós.
Un cop audaç com aquest requereix
el coratge atrevit d'un jove.

ISABEL, *ràpida*: Us puc...?

MORTIMER:

T'ofereixo la meva mà i tu salva
el nom com puguis...

ISABEL: Sí, Sir! Que un matí
em desperteu amb aquesta notícia:
Maria Estuard, la gran enemiga,
ha mort aquesta nit.

MORTIMER: Compteu amb mi.

ISABEL:

Quan podré reposar amb un son tranquil?

MORTIMER:

La teva por es fondrà amb la lluna nova.

ISABEL:

Que tingueu sort, i no us sàpiga greu
si haig d'amagar sota els vel·ls de la nit
l'agraïment. El silenci és el déu
dels venturosos, i els lligams més íntims
i dolços són fundats en el misteri!
(*Se'n va.*)

ESCENA SISENA

MORTIMER, *sol*.

MORTIMER:

Vés, reina falsa, hipòcrita! Com tu
has enganyat el món, t'enganyaré.
És just traïr-te! Una bona acció!
Tinc potser aspecte d'assassí? ¿Has llegit

al meu front cap habilitat perversa?
 Confia en el meu braç, retira el teu,
 dóna al món l'aparença pietosa
 del perdó, mentre que en secret esperes
 la meva ajuda criminal... Així
 guanyem temps per alliberar-la! Sí,
 vols enlairar-mé i de lluny em presentes
 un premi valuós. Si el premi fossis
 tu mateixa i els teus favors de dona,
 qui ets tu, mísera, i què pots donar?
 No em sedueix cap buit desig de glòria!
 Només amb ella té un encís la vida...
 En eterns cors de joia, la circumden
 déus de gràcia i el goig juvenívol.
 Té dins el pit l'alegria del cel...
 Tu no pots donar més que coses mortes!
 No has tingut mai l'únic plaer suprem
 que ens adorna la vida, quan un cor,
 encisat i encisant, es dóna a un cor
 amb dolç oblit, ni has tingut la corona
 de la dona! No has fet feliç cap home!
 Em cal esperar Leicester per donar-li
 la carta d'ella. Un odiós encàrrec!
 No m'agrada aquest cortesà! Jo puc
 salvar-la, jo tot sol, i així el perill,
 la glòria i el premi seran meus!
 (*Quan va a sortir, es topa amb PAULET.*)

ÈSCENA SETENA

MORTIMER. PAULET.

PAULET:

Què és el que et deia la reina?

MORTIMER: Res, Sir,
 res que sigui important.

PAULET, *que l'observa amb un esguard seriós:*

Escolta, Mortimer!

És relliscós el terreny que trepitges.
 Ens atreu el favor dels reis, i és àvida
 d'honor la joventut. P'ró tu no deixis
 que l'ambició et perdi.

MORTIMER: ¿No heu estat
 vós mateix qui m'ha fet venir a la cort?

PAULET:

Lamento haver-ho fet. No és a la cort
 on ha guanyat honors la nostra casa.
 Mantén-te ferm, nebot! Que pot costar-te
 massa car el favor! I no fereixis
 la teva consciència!

MORTIMER: Què us passa?
 Què temeü?

PAULET: Si la reina t'ha promès
 engrandir-te, no et fiïs dels seus mots.
 Et negarà, quan l'hagis obeïda,
 i per salvar el seu nom, venjarà el fet
 sagnant que haurà ordenat ella mateixa.

MORTIMER:

El fet sagnant, dieu?

PAULET: Prou de fingir!

Sé el que la reina t'ha inspirat. Espera
 que els teus anys joves, plens d'ambició,

siguin més complaents que no la meva vellesa eixarreja. Has acceptat?

MORTIMER:

Oncle!

PAULET:

Si has acceptat, jo et maleixo i et rebutjo!

Entra LEICESTER.

LEICESTER:

Sir, concediu-me uns mots amb el vostre nebot. La nostra reina li és favorable i vol que la persona de Lady Estuard passi a càrrec seu sense restriccions. Compta amb la seva integritat.

PAULET: Hi compta? Doncs molt bé!

LEICESTER:

Què dieu, Sir?

PAULET: Que si la reina compta amb ell, jo compto amb mi mateix, Milord, i amb els meus ulls, que tindrè ben oberts.
(*Se'n va.*)

ESCENA VUITENA

LEICESTER. MORTIMER.

LEICESTER, *estranyat*:

Què li passa?

MORTIMER: No ho sé, la inesperada confiança que em concedeix la reina...

LEICESTER, *que el mira inquisitiu*:

Mereixeu, Sir, que confiïn en vós?

MORTIMER, *responent-li amb la mateixa mirada*:

Això us pregunto jo, Milord de Leicester.

LEICESTER:

Teníeu un secret per confiar-me.

MORTIMER:

Abans, assegureu-me que puc fer-ho.

LEICESTER:

I qui em dóna seguretats de vós?

No us ofengui la meva malfiança.

Veig que, en aquesta cort, feu dues cares, i una d'elles per força ha de ser falsa, però l'autèntica, quina és?

MORTIMER:

A mi

em passa igual amb vós, comte de Leicester.

LEICESTER:

Qui ha de mostrar-se confiat primer?

MORTIMER:

El qui hi arrisca menys.

LEICESTER:

Així, sou vós!

MORTIMER:

No, que sou vós! El vostre testimoni, que és el d'un lord notable i poderós, em pot fer caure; el meu no té poder contra el rang i els favors de què gaudiu.

LEICESTER:

Aneu errat. Sobre les altres coses tinc poder; però en aquest punt delicat m'haig de lliurar a la vostra bona fe i sóc l'home més feble de la cort.

Un testimoni vil pot enfonsar-me.

MORTIMER:

Ja que el totpoderós comte de Leicester se m'ajup fins al punt de confessar-me

tot això, potser puc tenir un concepte
una mica més alt de mi mateix
i donar-li un exemple de grandesa.

LEICESTER:

Confieu-vos primer, que jo us segueixo.

MORTIMER, *que treu la carta de pressa:*

Això, de part de la reina d'Escòcia.

LEICESTER, *se sobresalta i agafa la carta precipitadament:*

Parleu baix, Sir!... Què veig? Ah, el seu retrat!

(El besa i el contempla amb muda admiració.)

MORTIMER, *que l'observa atentament mentre llegeix:*

Ara confio en vós, Milord.

LEICESTER, *després d'haver recorregut amb rapidesa el text de la carta:*

Sir Mortimer,

¿sabeu el contingut d'aquesta carta?

MORTIMER:

No sé res.

LEICESTER: Ella no us l'ha confiat?

MORTIMER:

No m'ha confiat res. M'ha dit que vós
m'aclarireu l'enigma. Per a mi,
és un enigma que el comte de Leicester,
el favorit d'Isabel, l'enemic
declarat i un dels jutges de Maria,
sigui l'home de qui la reina pot
esperar ser salvada. Al capdavall
deu ser així, perquè els vostres ulls expressen
ben clarament el que sentiu per ella.

LEICESTER:

I ara vós, expliqueu-me aquest ardent
interès que teniu pel seu destí
i com us n'heu guanyat la confiança.

MORTIMER:

Milord, us ho puc dir amb poques paraules.
A Roma, he abjurat la meva fe

i m'he aliat amb els Guisa. Una carta
de l'arquebisbe de Reims m'ha avalat
amb la reina d'Escòcia.

LEICESTER:

Conec

el vostre canvi de fe, i és això

el que m'havia fet confiar en vós.

Deu-me la mà. Perdoneu els meus dubtes.

La precaució que em cal és sempre poca,

perquè Burleigh i Walsingham m'odien.

Sé que m'espien i em posen paranys,

vós podríeu ser un d'ells, un instrument

per atrapar-me.

MORTIMER:

Quins passos tan curts

pot fer en aquesta cort un Lord tan gran!

Us compadeixo, Comte!

LEICESTER:

Amb alegria,

em llanço als braços d'un amic fidel,

i així puc acabar per fi amb la llarga

opressió. Us estranya que el meu cor

hagi mudat tan de pressa amb Maria.

De fet, no l'he odiada mai. Em feien

enemic seu només les circumstàncies.

Sabeu que em fou destinada fa anys,

abans que ella donés la mà a aquell Darnley,

quan encara l'esclat de la grandesa

l'envoltava. Vaig rebutjar amb fredor

aquella joia, i ara, a la presó,

vora les portes de la mort, la busco

amb perill de la vida.

MORTIMER:

Una actitud

generosa.

LEICESTER: Després, l'estat de coses

ha canviat. L'ambició em va fer

insensible a la seva joventut

i a la bellesa. La mà de Maria

no era prou per a mi. Jo pretenia
la reina d'Anglaterra.

MORTIMER: És ben sabut
que us preferia a tots els altres homes.

LEICESTER:
Així ho semblava, Sir, i ara, després
de deu anys d'incansable galanteig,
d'opressió tremenda, el cor se m'obre!
M'haig de descarregar d'un llarg enuig...
Em consideren sóc feliç... Si sabessin
quines cadenes són les que m'envegen...
Rere els deu anys amargs, sacrificats
a l'ídol de la seva vanitat,
després que m'he sotmès com un humil
esclau als seus capricis de sultana,
i he estat juguina dels rampells mesquins;
ara mimat per la seva tendresa,
ara allunyat amb un orgull esquerp,
torturat igualment pel seu favor
i el seu rigor, vigilat amb ulls d'Argos
com un pres per la seva gelosia,
interrogat com un infant, renyat
com un servent. No té prou mots la llengua
per a un infern semblant...

MORTIMER: Us planyo, Comte.

LEICESTER:
Vora la fita, se m'escapa el premi!
Ve un altre i s'endú el fruit d'un galanteig
tan car. Per un espòs jove i brillant
perdo uns drets adquirits de fa tant temps.
Haig de deixar l'escena on he brillat
tants anys. No solament la seva mà
sinó també els seus favors em pot prendre
el nouvingut. Perquè ella és una dona
i ell és amable.

MORTIMER: Un fill de Caterina,
que ha après les arts de l'adulació
en una bona escola.

LEICESTER: Així s'enfonsen
les meves esperances. En aquest
naufragi del meu goig, busco una post
on agafar-me, i torno a adreçar els ulls
a la primera i més bella esperança.
La imatge de Maria, amb tot l'esclat
del seu encís, va alçar-se davant meu.
Belleza i joventut, doncs, retornaven
a conquerir els seus drets. Se'm va acabar
la freda ambició... El cor comparava
i veia quin tresor va deixar perdre.
I ara, amb horror, la veig precipitada
en l'infortuni, i és per culpa meva
que hi ha caigut, i em reneix l'esperança
de poder-la salvar i de posseir-la.
He pogut, gràcies a una mà fidel,
fer-li conèixer el canvi del meu cor,
i la carta que heu dut ve a confirmar-me
que ella em perdona i que accepta de ser
la meva recompensa, si la salvo.

MORTIMER:
Però vós no heu fet res per deslliurar-la,
n'heu permès la condemna, i heu votat
la seva mort! Ha calgut un miracle
i que m'il·luminés la veritat,
a mi, el nebot del seu escarceller,
i que el cel des de Roma, al Vaticà,
li preparés un salvador imprevist,
altrament ella no hauria trobat
el camí cap a vós.

LEICESTER: Prou n'he patit!
Va ser llavors que, del castell de Tallot,

va anar a Fotheringhay i fou sotmesa a la severa guarda del vostre oncle. No hi he tingut accés. Davant el món em calia continuar acusant-la, p'ò no penseu que hauria consentit deixar-la anar a la mort! No, jo esperava i espero encara d'impedir el pitjor fins a trobar el mitjà d'alliberar-la.

MORTIMER:

El tenim, Leicester, la vostra sincera confiança mereix resposta, i jo vull deslliurar-la, per'ò sóc aquí. Ja ho tenim tot a punt, i el vostre ajut ens assegura l'èxit.

LEICESTER: Què dieu?

M'espanteu! Com? Voleu...?

MORTIMER: Amb violència, li vull obrir la cel·la. Tinc companys i ho tenim tot a punt.

LEICESTER: Ah, teniu còmplices i confidents! Ai de mi! A quin projecte agosarat voleu arrossegarme!

I saben tots aquests el meu secret?

MORTIMER:

No temeu. Sense vós ho hem planejat i sense vós ho aconseguirem, si ella no insistís que és a vós a qui vol deure la seva llibertat.

MORTIMER: ¿Podeu donar-me la certesa absoluta que el meu nom no ha estat pronunciat en la conjura?

MORTIMER:

Us en podeu fiar... P'ò com pot ser que us faci dubtar tant una notícia que us ajuda! Voleu salvar Maria,

posseir-la, trobeu amics de sobte, us cau del cel el mitjà més idoni i us mostreu més perplex que entusiasta!

LEICESTER:

No hi val la força. És massa perillós.

MORTIMER:

També ho és el retard.

LEICESTER: Us dic, Senyor, que no podem córrer el risc.

MORTIMER: No pas vós, que la voleu posseir. P'ò nosaltres que la volem salvar, no dubtem tant.

LEICESTER:

Sou massa ràpid, jove, en un afer tan arriscat i espinós.

MORTIMER: I vós sou massa prudent en un afer d'honor.

LEICESTER:

Jo veig les xarxes que arreu ens envolten.

MORTIMER:

Jo tinc valor per estripar-les totes.

LEICESTER:

Aquest valor és foll i temerari.

MORTIMER:

I en aquest seny, Milord, no hi ha coratge.

LEICESTER:

Tant us deliu per acabar com Babington?

MORTIMER:

Vós, no voleu ser generós com Norfolk?

LEICESTER:

Norfolk no ha dut la núvia a l'altar.

MORTIMER:

Ha provat que era digne d'obrar així.

LEICESTER:

Si ens perdem, l'arrossegarem a ella.

MORTIMER:

Si ens fem enrera, no serà salvada.

LEICESTER:

Vós no penseu, no escolteu; amb un ímpetu tan cec i violent destruïreu allò que anava per tan bon camí.

MORTIMER:

Potser pel bon camí que li heu obert? Què heu fet per deslliurar-la? Si jo fos prou miserable per assassinar-la com ho ha manat la reina i com ho espera de mi en aquestes hores, ¿què heu pensat, digueu-me, per salvar la seva vida?

LEICESTER, *astorat*:

Us ha ordenat la reina un fet tan greu?

MORTIMER:

Amb mi, s'errava; com Maria amb vos.

LEICESTER:

I vos ho heu acceptat?

MORTIMER:

Perquè no compri un altre braç, jo li he ofert el meu.

LEICESTER:

Heu fet bé. Això ens pot deixar el camp lliure. Si ella es refia del vostre servei, potser serà suspesa la sentència i així guanyarem temps.

MORTIMER, *impacient*: No, que el perdrem!

LEICESTER:

Si compta amb vos, la reina no tindrà reserves per donar al món l'aparença de pietat. Potser podré amb astúcia convèncer-la que vegi l'enemiga i aquest acte la lligarà de mans. Té raó Burleigh. No pot ser acomplerta la sentència, si ella la va a veure.

Sí, ho provaré, tot ho posaré en joc.

MORTIMER:

I què aconseguireu? Si veu que jo li he fallat, si Maria continua amb vida... ¿no serà tot com abans? No serà lliure mai. El menys cruel que pot passar-li és la presó perpètua. Heu d'acabar amb un acte agosarat, per què no l'empreneu ara mateix? En teniu el poder. Reunireu un exèrcit només que arreu els nobles dels nombrosos castells que posseïu! I Maria té molts amics ocults; les nobles cases dels Howard i els Percy, malgrat que els caps hagin caigut, són riques en herois que no fan més que esperar que un noble poderós els doni exemple! Prou simular! Actueu obertament! Defenseu com un cavaller la dona que estimeu, lluiteu noblement per ella. Podreu manar en la reina d'Anglaterra quan voldreu. Atraïeu-la a un dels castells. Sovint us hi ha seguit, i allí mostreu-li que sou home! Parleu-li com a amo! I reteniu-la fins que deixi lliure l'Estuard.

LEICESTER: M'espanteu i em sorpreneu!

On us porta el deliri? ¿Coneixeu el país? No sabeu com és la cort? ¿Com el poder d'una dona ha lligat els esperits? Busqueu l'ardor heroic que potser abans agitava el país, p'ró ara tot és fermat sota la clau d'una dona, i s'han afluixat les molles del coratge. Feu cas de mi, no obreu

imprudentment. Sortiu, que algú s'acosta.

MORTIMER:

Maria espera! Hi torno amb buits consols?

LEICESTER:

Porteu-li els vots del meu amor etern!

MORTIMER:

Porteu-los vós mateix! M'he ofert per ser instrument de la seva llibertat, no per ser missatger del vostre amor.
(*Se'n va.*)

ESCENA NOVENA

ISABEL. LEICESTER.

ISABEL:

Qui ha sortit? He sentit parlar.

LEICESTER, *en sentir-la, es gira de pressa i amb un sobresalt:*
Era Mortimer.

ISABEL:

Què us passa, Lord? Tan torbat!

MORTIMER: És de veure't.

Mai no t'havia vist tan atractiva.

Amb la teva bellesa, m'enlluernes.

Ai!

ISABEL: Per què gemeguèu?

LEICESTER: ¿No tinc motius de queixa? En veure el teu encís, reneix en mi el dolor sense nom per la pèrdua que m'amenaça.

ISABEL: Què perdeu?

LEICESTER: Doncs perdo el teu cor, tota tu, que ets tan amable.
No trigaràs a sentir-te feliç

als braços joves d'un espòs ardent,
que serà l'únic amo del teu cor.
Ell és de sang reial, i jo no ho sóc.
P'ró desafio tot el món, si viu ningú en aquesta terra que t'adori tant com jo. El duc d'Anjou no t'ha vist mai.
Només pot estimar la teva glòria i el teu fulgor, p'ró jo t'estimo a tu.
Ni que fossis la més pobra pastora i jo el príncep més gran nascut al món, fins a tu baixaria per posar la corona als teus peus.

ISABEL: No em blasmeu, Dudley, planyeu-me. No puc consultar el meu cor.

Ai! Ell hauria fet una altra tria.

I com envejo les dones que poden enaltir allò que estimen. Jo no tinc la joia de posar a l'home que vull més que cap altre la meva corona. A l'Estuard sí que li fou donat de concedir la mà a qui preferia; tot s'ho ha pogut permetre, ella ha buidat fins a la fi la copa del plaer.

LEICESTER:

Ara buida la copa del dolor.

ISABEL:

No ha fet cas dels judicis de la gent, la vida li fou fàcil, mai no ha dut el jou al qual jo m'he hagut de sotmetre. Jo també hauria pogut aspirar a gaudir de la vida i els seus goigs, p'ró he triat els severs deures reials. I ella, en canvi, ha tingut tots els favors dels homes, perquè ha procurat només ser una dona, i avui joves i vells

la pretenen. Així són tots els homes!
Lascius, corren darrera els plaers frívols
i menystenen allò que han d'honorar.
¿No s'ha rejuenit el mateix Talbot
quan ha parlat del seu encant?

LEICESTER: Perdona'l.

Va ser el seu guardià, i astutamente
ella va seduir-lo amb afalacs.

ISABEL:

És, doncs, realment cert que és tan bonica?
He hagut de sentir tant lloar el seu rostre,
que voldria saber què hi ha d'autèntic.
Els retrats afalaguen i menteixen
les descripcions. Jo em fio tan sols
dels meus ulls. És estrany el vostre esguard...

LEICESTER:

De pensament, t'he posat al costat
de Maria. No amago que he esperat,
sempre que fos ben en secret, de veure
Maria davant teu! Llavors serà
quan gaudiràs del teu triomf complet!
Voldria veure com s'avergonyeix
quan amb els propis ulls —ja que l'enveja
té ulls penetrants— vegi fins a quin punt
és vençuda també per la noblesa
de la teva figura, i queda enrera
de tu infinitament en les més dignes
virtuts.

ISABEL: Ella és més jove.

LEICESTER: Que és més jove?

No ho sembla pas! Deu ser de tantes penes!
Potser ha envellit abans de temps. Allò
que faria el seu greuge més amarg
fóra veure't promesa. Ella ha perdut
la més bella esperança de la vida.

Et veuria avançar cap a la joia
com a muller del fill del rei francès;
ella que sempre ha fet valer amb orgull
el seu enllaç amb França, i ara encara
n'invoca el poderós recolzament.

ISABEL, *amb negligència*:

Em torturen perquè la vagi a veure.

LEICESTER, *amb decisió*:

Si ho vol com a favor, tu concèdeix-li
com a càstig! Condueix-la al patíbul
i li faràs menys mal que si l'eclipses
amb el teu atractiu, i obrant així
l'assassines, igual que ella volia
assassinar-te a tu. Quan en tu vegi
la bellesa guardada per l'honor,
la glòria que dóna la virtut
sense màcula, que ella, amb el seu frívol
galanteig ha perdut, i tot això
realçat per l'esclat de la corona
i adornat ara amb un dolç prometatge,
li haurà sonat l'hora de la ruïna.
Sí, quan poso l'esguard en tu, m'adoño
que mai no havies estat tan armada
com ara per fer vèncer la bellesa.
A mi mateix m'has envoltat de llum
com un ésser fulgent, quan has entrat
dins l'estança fa poc. Si ara mateix
tal com ets, et presentes davant d'ella,
no trobaràs una hora més propícia.

ISABEL:

No, ara no... No, Leicester. Necessito
reflexionar-ho abans, i amb Burleigh...

LEICESTER, *que l'interromp decidit*: Burleigh!

Ell només pensa en l'interès del regne;
però tu, com a dona, tens uns drets.

Un punt tan delicat et correspon
a tu, no a l'estadista... La política
també vol que la vegis i que et guanyis
amb un fet generós tot el teu poble!
Després et pots desfer com millor et sembli
de l'odiada enemiga.

ISABEL: No fóra
honest de veure la meva parenta
caiguda en la penúria i l'oprobri.
Diuen que res de reial no l'envolta.
La visió de la seva misèria
fóra un retret per a mi.

LEICESTER: No et caldria
trepitjar el seu llinar. Fes el que et dic.
Hi ha un atzar que ens ve a tomb. Avui serà
la gran cacera, i el camí et durà
fins a Fotheringhay. Allí, Maria
pot sortir a passejar pel parc, i tu
t'hi apropes com qui no ho té previst.
No ha de semblar que hi hagi res pensat.
I si et repugna adreçar-t'hi, no ho facis.

ISABEL: Si em feu cometre una follia, Leicester,
la culpa serà vostra, no pas meva.
Avui no vull negar-vos cap desig,
perquè de tots els meus súbdits, sou vós
aquell a qui més mal he fet.

(*El mira amb tendresa.*) Encara
que fos un capritx vostre. Un gran afecte
es demostra pel fet que concedeix
lliurement fins i tot el que no aprova.

LEICESTER *es llança de genolls als peus d'ella. Cau
el teló.*

ACTE TERCER

En un parc. Arbres en primer terme. Darrere, una àmplia vista.

ESCENA PRIMERA

MARIA *arriba amb passos ràpids entre els arbres. La segueix* HANNA KENNEDY, *a poc a poc.*

KENNEDY:
No correu tant! Sembla que tingueu ales!
Així no puc seguir-vos! Espereu!

MARIA:
Deixa'm gaudir la nova llibertat
i ser com un infant. Sigue-ho amb mi!
Damunt la verda catifa dels prats,
vull provar amb pas alat de fer camí.
M'ha obert les portes la fosca presó.
La trista tomba, m'ha deixat anar?
Deixa'm beure a grans glops assedegats
l'aire celestial, lliure i obert.

KENNEDY:
Oh, Milady estimada! S'ha engrandit
una mica només la vostra cella.
Si no veieu els murs que ara ens encerclen,
és que els amaga el fullam d'aquests arbres.

MARIA:
Com agraeixo a aquests arbres amables
que m'amaguin els murs de la presó!
Vull somiar-me lliure i venturosa,
per què arrencar-me del meu dolç desvari?

No em cobreix l'ampla cúpula del cel?
Els esguards, lliures i sense entrebancs,
s'estenen per espais immensurables.
On s'alcen grises muntanyes de boira,
comencen les fronteres del meu regne,
van a buscar el llunyà oceà de França.
Núvols veloços! Eteris velers!
Qui se n'anés navegant amb vosaltres!
Saludeu el país on vaig ser jove!
Ara sóc presonera, encadenada,
i no tinc, ai, cap altre missatger!
Lliures, dins l'aire, feu la vostra cursa,
no sou súbdits d'aquesta pobra reina.

KENNEDY:

Milady, us veig fora de vós! La llarga
falta de llibertat us fa enfollir.

MARIA:

Allí amarra la barca un pescador!
Aquest pobre aparell em salvaria
i em duria a ciutats que em són amigues.
Poc guany en treu l'home necessitat.
Jo l'hi carregaria de tresors.
Podria fer una pesca com cap altra
i entre les xarxes trobar la fortuna,
si em prenguéis dins la barca per salvar-me.

KENNEDY:

Desigs perduts! ¿No veieu que ens segueixen
els passos des de lluny els carcellers?
Una ordre fosca i cruel barra el pas
a tota criatura compassiva.

MARIA:

No, bona Hanna. Creu-me. No és debades
que m'han obert la porta de la cel·la.
Aquest petit favor és el presagi
d'una joia més gran. No m'equivoco.

El dec a la mà activa de l'amor.
Hi veig el poderós braç de lord Leicester.
A poc a poc m'eixamplen la presó;
amb petits dons m'acostumen als grans,
fins que vegi per fi el rostre d'aquell
que em trencarà per sempre les cadenes.

KENNEDY:

No m'explico aquests fets contradictoris!
Encara ahir us anunciien la mort,
i avui, de sobte, tanta llibertat.
Diu que també treuen lligams a aquells
a qui espera la llibertat eterna.

MARIA:

No sents el corn de la caça? ¿Sents com sona
el seu potent reclam per camps i boscos?
Ah, si en un brau corser pogués llançar-me
i ajuntar-me a l'alegre comitiva!
Encara més! Oh, la veu coneguda
plena de dolços i tristos records!
Sovint vaig escoltar-la amb alegria
pels bruguerars muntanyosos d'Escòcia
en retrunyir el tumult de la cacera.

ESCENA SEGONA

Els mateixos. PAULET.

PAULET:

Què, Milady! He actuat bé per fi?
Mereixo ara el vostre agraïment?

MARIA:

Sir, és a vós a qui dec el favor?

PAULET:

Per què no ho ha de ser? He estat a la cort
i hi he lliurat la vostra carta.

MARIA: ¿És cert
que l'heu lliurat? Ho heu fet? ¿La llibertat
que ara gaudeixo és fruit del meu escrit?

PAULET, *amb to d'importància*:

I no és l'únic! Cal que us prepareu
per a un de més gran.

MARIA: Un de més gran?

Què voleu dir-me?

PAULET: No heu sentit els corns?

MARIA, *que retrocedeix, amb un pressentiment*:

M'espanteu, Sir!

PAULET: La reina ve de caça
per aquesta contrada.

MARIA: Què dieu?

PAULET:

Ben aviat la tindreu davant vostre.

KENNEDY, *corrent cap a MARIA, que tremola i sembla que
va a caure*:

Què teniu, estimada? Us torneu pàl·lida!

PAULET:

No he fet bé? No era aquest el vostre prec?
Hi accedeixen abans que no ho pensàveu.
Vós, que sempre heu estat de llengua fàcil,
trobeu els mots, és l'hora de parlar!

MARIA:

Per què no m'han preparat? Ara no,
no estic a punt, i allò que demanava
com a favor suprem, em sembla ara
horrorós i terrible. Vine, Hanna,
acompanya'm a dins, que vull refer-me,
tornar en mi...

PAULET: No, quedeu-vos i espereu-la.

Sí, sí, comprenc que us pugui inquietar
comparèixer davant el vostre jutge.

ÈSCENA TERCERA

Els mateixos i el comte de SHREWSBURY.

MARIA:

No és per això! Déu meu, no és aquest
el meu raonament... Ah, noble Shrewsbury,
veniu del cel! Un àngel us envia!
No la puc veure! Salveu-me, salveu-me
de veure un rostre que m'és odiós.

SHREWSBURY:*

Reina, torneu en vós i reuniu
tot el coratge. És l'hora decisiva.

MARIA:

Amb anhel ho esperava... Durant anys
m'hi he preparat... M'he dit i m'he gravat
a la memòria com la commouria.
I ho he oblidat, tot s'ha esborrat de sobte!
No viu en mi més que aquest sentiment
abusador dels dolors que pateixo.
El meu cor es revolta contra ella
amb un odi sagnant. Fugen de mi
tots els bons pensaments, i les sinistres
fúries infernals, movent la testa
plena de serps, m'envolten.

SHREWSBURY:

Refreneu
l'esclat salvatge de la vostra sang.
Domineu l'amargor del cor! Respondre
amb odi a l'odi no dona bons fruits.

* A l'escena tercera de l'acte segon, Schiller el presenta
amb el nom de TALBOT. (N. del t.)

Per més que, dintre vós, tot s'hi oposi,
heu d'obeir allò que aquesta hora us dicta.
Ella és la poderosa... Us humilia.

MARIA:

Davant seu! No podré...

SHREWSBURY: Doncs heu de fer-ho!
Parleu-hi amb calma i respecte. Invoqueu-ne
la generositat. No us hi enfronteu
parlant dels vostres drets, que no n'és l'hora.

MARIA:

Ah, el que he invocat és la meva ruïna
i per desgràcia he estat escoltada!
Mai no ens havíem de veure, ella i jo!
No pot sortir-ne res de bo, no, mai!
Abans l'aigua i el foc s'estimarien
i es besarien el moltó i el tigre...
He estat massa ferida... Massa greu
ha estat la seva ofensa. Entre nosaltres,
mai no hi haurà conciliació!

SHREWSBURY:

Doncs l'heu de veure. He vist com l'afectava
la vostra carta. Els ulls se li amaraven
de llàgrimes. No, no és pas insensible.
Heu de tenir més confiança en ella.
Per això m'he avançat, per advertir-vos
i donar-vos coratge.

MARIA, *agafant-li la mà*:

Ah, Talbot! Sempre
heu estat amic meu. Si hagués restat
sota la vostra benigna custòdia!
Que durament he estat tractada, Shrewsbury!

SHREWSBURY:

Ara oblideu-ho tot. Penseu només
a rebre-la submisa.

MARIA:

¿Vindrà amb ella
també Burleigh, el meu àngel maligne?

SHREWSBURY:

Qui l'acompanya és el comte de Leicester.

MARIA:

Lord Leicester!

SHREWSBURY: No en temeu res. No és ell
qui us vol arruïnar. És obra seva
que la reina s'hagi avingut a veure-us.

MARIA:

Ah, bé prou que ho sabia!

SHREWSBURY:

Què dieu?

PAULET:

La reina ve!

*Tots es retiren. Només queda MARIA, que es recolza
en KENNEDY.*

ESCENA QUARTA

Els mateixos. ISABEL. El comte de LEICESTER. Seguici.

ISABEL, *a* LEICESTER:

Quin nom té aquesta finca?

LEICESTER:

El castell de Fotheringhay.

ISABEL, *a* SHREWSBURY:

Maneu

que el seguici de caça ens precedeixi
cap a Londres. El poble omple els carrers
amb massa entusiasme, buscarem
refugi en aquest parc assossegat.

*(TALBOT fa allunyar el seguici. Ella mira fixament MARIA
mentre continua parlant amb PAULET.)*

El bon poble m'estima massa. Els signes

del seu goig són immensos, idolàtrics.

Així s'honora un déu, no una persona.

MARIA, *que durant tota aquesta estona ha restat mig esvanida, recolzada en la dida i ara s'incorpora i els seus ulls es topen amb l'esguard fix d'ISABEL. Té un calfred i torna a refugiar-se en els braços de la dida.*

Oh Déu, no parla un cor des d'aquest rostret!

ISABEL:

Qui és aquesta lady?

(Silenci general.)

LEICESTER: Reina, et trobes
a Fotheringhay.

ISABEL: Qui m'ho ha fet, això?
Lord Leicester!

LEICESTER: Reina, havia de passar.
Si el cel t'hi ha guiat, deixa que vencin
la generositat i la clemència.

SHREWSBURY:

Digna't, reial senyora, adreçar els ulls
a la infeliç que s'esvaneix en veure't.
(MARIA es refà i va a avançar cap a ISABEL, però s'atura amb un estremiment a mig camí; les seves faccions expressen la lluita més violenta.)

ISABEL:

Com, milords? ¿Qui m'havia anunciat
que trobaria una dona submissa?
Em trobo en canvi amb una dona altiva
a qui el dolor no ha doblegat.

MARIA: Doncs, sigui!

Em vull sotmetre encara a aquest dolor.
Fora, orgull impotent d'un noble cor!
Vull oblidar qui sóc, com he sofert,
i caure als peus de la qui m'ha enfonsat
en aquesta vergonya.

(Es gira cap a la reina:) El cel, germana,

ho ha decidit per vós! La vostra testa
feliç, l'ha coronada la victòria,
adoro el mateix Déu que us ha enaltit!
(S'agenolla davant d'ella.)

Però ara, sigueu també magnànima.
No em deixeu aquí a terra, humiliada,
i, com a reina, amb la vostra mà dreta,
feu-me aixecar de tan fonda caiguda.

ISABEL, *retrocedint:*

Esteu al vostre lloc, Lady Maria!
I agraïda, haig de celebrar la gràcia
del meu Déu, que no ha consentit que em vegi
als vostres peus, com vós ho esteu als meus.

MARIA, *amb emoció creixent:*

Penseu com muden les coses humanes!
Viuen déus que castiguen l'arrogància!
Temeu-los, honoreu-los, els terribles
que em precipiten ara als vostres peus...
Que el testimoni d'uns estranys us faci
honrar-me i així honrar-vos vós mateixa.
No profaneu, no envilaniu la sang
dels vells Tudor que em corre per les venes
com corre per les vostres. Déu del cel!
No us inostreu aspra i tan inabastable
com els esculls que el naufrag vol atènyer
lluitant inútilment. Tot el que tinc,
la meua vida, el meu destí, depèn
dels meus mots, de la força del meu plany.
Obriu-me el cor, que pugui tocar el vostre!
Si m'adreceu aquest esguard glaçat,
es tancarà el meu cor amb un calfred,
es detindran les llàgrimes i un gèlid
horror ofegarà en mi tota súplica.

ISABEL, *freda i amb severitat:*

Què m'heu de dir, Lady Estuard? Volíeu

parlar amb mi. Oblido que sóc una reina, greument ofesa per complir aquest deure pietós de germana, i per donar-vos el consol de poder-me veure. Em guio per un impuls generós i m'exposo a una justa censura per haver-me rebaixat tant... Perquè sabeu molt bé que m'heu volgut fer assassinar.

MARIA: ¿Per on començaré? ¿Com ordenar amb prudència les paraules perquè us toquin el cor sense danyar-lo! Oh, déu, dóna als meus mots prou força i treu-ne qualsevol espina que podria ferir! P'ró és impossible que parli en favor meu sense acusar-vos greument a vós, i no vull fer-ho. Amb mi, no heu actuat d'una manera justa. Perquè sóc una reina igual que vós i m'heu tractat com una presonera. Vaig venir a vós com una suplicant, i vós, fent burla de les lleis sagrades de l'hospitalitat i el dret de gent, em tanqueu entre els murs d'una presó; em preneu cruelment els meus amics i els meus servents, em veig abandonada a una indigna penúria i sotmesa a un tribunal infamant. Però prou de tot això! Caigui un etern oblit sobre les crueltats que jo he sofert. Diré que tot és obra del destí: vós no hi teniu cap culpa, jo tampoc. Un esperit pervers, des de l'abisme, va pujar a encendre dins els nostres cors l'odi que ens divideix des que érem joves. Ha crescut amb nosaltres, i una gent

malvada n'ha atiat la trista flama. Fanàtics furibunds han proveït d'espases i punyals mans inexpertes. El destí infaust que pesa sobre els reis els porta a esquinçar el món a força d'odi i un desacord pot desfermar les fúries. P'ró ara no hi ha estranys entre nosaltres. *(Se li apropa confiada i li parla amb to afectuós.)* Ara ens trobem l'una davant de l'altra. Parleu, germana! Digueu quina falta he comès, i així us en podré respondre. Ah, tant de bo m'haguéssiu escoltat quan us volia veure amb tanta urgència! No hauríem arribat tan lluny, ni ara s'esdevindria en aquest lloc tan trist el nostre trist i malauratencontre.

ISABEL:

La meva bona estrella en va guardar d'acollir un escurçó dins el meu pit. No al destí, sinó al vostre negre cor heu d'acusar, a l'ambició ferotge de la vostra nissaga. No hi havia encara enemistat entre nosaltres, quan el vostre oncle, el capellà arrogant i despòtic que estén la mà insolent a totes les corones, va enfrontar-se a mi i us va encegar perquè prenguéssiu el meu escut i el meu títol de reina, perquè lluitéssiu a mort contra mi. A qui no va somoure per combatre'm? Llengua dels clergues, espasa dels pobles, armes terribles de l'ardor fanàtic; aquí mateix, dins la pau del meu regne, va atiar el foc de la rebel·lió. Però Déu és amb mi, i l'orgullós clergue

no s'ha imposat. El cop amenaçava
la meva testa, però cau la vostra.

MARIA:

Estic en mans de Déu. No abusareu
tan cruelment del poder.

ISABEL: Qui me'n priva?

El vostre oncle ha donat a tots els reis
un exemple de com es fa la pau
amb l'enemic. Que em serveixi d'escola
la nit de sant Bartomeu! ¿Què m'importen
la consanguinitat i els drets dels pobles?
L'Església em deslliga de tot deure,
consagra el regicidi i el perjuri.
Només practico allò que els vostres clergues
ensenyen. Digueu, ¿qui em respon de vós,
si, generosa, us desfaig els lligams?
¿On puc guardar la vostra lleialtat
que no en fugiu amb la clau de sant Pere?
Només la força em fa sentir segura.
No puc pactar amb la cria dels serpents.

MARIA:

Oh, aquests tristos i foscos recels!
M'heu mirat sempre com una enemiga
i una estrangera. Si m'haguéssiu fet
la vostra hereva, com em correspon,
la gratitud i l'amor us haurien
salvat una parenta i una amiga
fidel en mi.

ISABEL: És a fora, Lady Estuard,
on teniu els amics. La vostra casa
és el Papat, i us són germans els frares.
Fer-vos hereva! Oh parany traïdor!
Així podríeu seduir el meu poble
en vida meva, i com l'astuta Armida,
caçar en la xarxa dels vostres encisos

la noble joventut del meu reialme,
i fer girar els esguards al sol naixent,
mentre que jo...

MARIA: Podeu governar en pau!

Renuncio a tot dret sobre aquest regne.
Ai, el meu esperit ja no té ales
ni m'atrau la grandesa. Vós teniu
el que volíeu, jo només sóc l'ombra
de Maria. Aquest llarg i vergonyós
captiveri m'ha fet perdre el coratge.
M'heu dut al darrer extrem! M'heu destruït
en la flor de la vida! Ara, germana,
acabeu, i pronuncieu el mot
que us ha portat aquí. Mai no creuré
que hàgiu vingut a escarnir cruelment
la vostra víctima. Pronuncieu
el mot que espero. Digueu-me: «Sou lliure,
Maria! Heu conegut el meu poder,
honoreu ara la meva noblesa.»
Digueu-m'ho, i de la vostra mà rebré
com un obsequi vida i llibertat.
Un mot pot anul·lar el passat. L'espero.
Oh, no me'l feu guar massa! Ai de vós,
si no ho acabeu tot amb aquest mot!
Si no sortiu d'aquí com una dea
gloriosa i benèfica, germana,
ni per tota aquesta illa gran i rica,
ni per tots els països que el mar volta
voldria que em veiéssiu com jo us veig.

ISABEL:

Ara, per fi, us reconeixeu vençuda?
Ja no intrigueu? ¿No hi ha cap criminal
en camí? ¿Ni cap nou aventurer
per vós no intenta ja una trista gesta?
Sí, s'ha acabat. Ja no em seduireu

ningú més. El món té altres maldecaps.
Ningú aspira a ser el vostre quart marit,
perquè mateu els vostres pretendents
com els marits.

MARIA: Ah, germana, germana!
Oh Déu, doneu-me moderació!

ISABEL, *que la mira llargament amb un esguard d'orgullós
menyspreu:*

Aquests, Lord Leicester, són els atractius
que cap home no mira impunement
i amb els quals no pot competir una dona!
A fe que aquesta fama ha estat guanyada
a un preu ben baix. Ser bella per a tots
no costa gaire, si et dones a tots.

MARIA:
Ja és massa!

ISABEL, *amb una rialla sarcàstica:*

Ara ensenyeu la vostra cara
veritable, fins ara era una màscara.

MARIA, *inflamada de còlera, però amb noble dignitat:*

✿ Les meves faltes han estat humanes
i jo era jove. M'atreia el poder,
no ho he dissimulat. He desdenyat
amb franquesa reial tota aparença.
El món sap el pitjor de mi, i jo
puc dir que sóc millor que el meu renom.
Ai de vós, si la fama mai arrenca
el vel d'honor amb què cobriu hipòcrita
el foc salvatge d'uns plaers ocults.
No és honradesa allò que us ha llegat
la vostra mare. Sabem les virtuts
que van dur Anna Bolena al cadafal.

SHREWSBURY, *interposant-se entre les dues reines:*
Déu del cel! Aquí havíem d'arribar!

¿Així us mostreu moderada i submissa
lady Maria? .

MARIA: Moderació?

Tot el que pot sofrir un ésser humà,
jo ho he sofert. Lluny de mi, paciència
d'anyell; véu-te'n al cel, calma submissa.
Trenca per fi els lligams, surt de la cova,
ira prou continguda, tu que un dia
vas donar al basilisc l'esguard mortífer,
posa'm el dard verinós a la boca.

SHREWSBURY:

Oh, està fora de si! Heu de perdonar
la rabiosa, greument excitada!

ISABEL, *muda de còlera, llança a MARIA esguards, fu-
riosos.*

LEICESTER, *amb viva agitació, prova d'endur-se ISABEL:*

No facis cas del seu furor! Anem,
fugim, fugim d'aquest indret infaust!

MARIA:

Una bastarda ha profanat el tron
anglès, i el digne poble dels britànics
ha estat burlat per una estafadora.
Si el dret regnés, jauríeu davant meu
a la pols, perquè sóc la vostra reina. ✿

ISABEL *se'n va de pressa. Els lords la segueixen en
la més gran consternació.*

ESCENA CINQUENA

MARIA. KENNEDY.

KENNEDY:

Oh, què heu fet! Se n'ha anat tota enfurida!
Ara tot s'ha perdut. No hi ha esperança.

MARIA, *encara fora de si*:

Se'n va enfurida i du la mort al cor!
(*Es llança al coll de KENNEDY.*)

Oh, que bé em sento, Hanna? Ara, per fi,
després dels anys d'humiliació
i de dolor, aquest moment de venjança
i de triomf! Com una enorme pedra,
cau del meu cor. He clavat el punyal
al pit de l'enemiga.

KENNEDY:

Oh, malaurada!
Heu enfollit, heu ferit una dona
implacable que té el llamp a la mà.
Ella és la reina i vós l'heu insultada
als ulls del seu amant.

MARIA:

Sí, als ulls de Leicester
l'he rebaixada! Ell ha estat testimoni
del meu triomf! De com l'he feta caure
del cim! Veure'l a ell m'ha donat forces!

ESCENA SISENA

Les mateixes. MORTIMER.

KENNEDY:

Ah, Sir, quin resultat...

MORTIMER:

Ho he sentit tot.

(*Fa senyal a la dida perquè vagi a ocupar el seu lloc de vigilància, i s'apropa. Tot en ell expressa un estat de violència i apassionament.*)

L'has vençuda! L'has fet caure a la pols,
tu eres la reina, ella la criminal.
El teu coratge m'ha encisat, t'adoro.
Igual que una deessa gran i excelsa
te m'apareixes en aquest moment.

MARIA:

Vau anar a parlar amb Leicester! Vau donar-li
el meu escrit, el meu present... Digueu-m'ho!

MORTIMER, *contemplant-la amb ulls ardents*:

Com t'envoltava de llum el furor
noble i reial, i com transfigurava
per a mi els teus encisos. Ets la dona
més bella d'aquest món.

MARIA—

Sir, us demano
que em calmeu el neguit. Què diu Milord?
Què puc esperar?

MORTIMER:

D'ell? No és res més
que un miserable covard! No esperéu
cap cosa d'ell, menyspreu-lo! Oblideu-lo!

MARIA:

Què dieu?

MORTIMER:

Ell, ¿salvar-vos, posseir-vos?
A vós? Que gosi! Li caldrà enfrontar-se
a vida o mort amb mi!

MARIA:

¿No li heu donat
la meva carta? Doncs tot s'ha perdut!

MORTIMER:

Estima massa la vida, el covard.
Qui pretengui salvar-te i dir-te seva
ha de poder abraçar la mort.

MARIA: ¿No vol
fer res per mi?

MORTIMER: Prou parlar d'ell! ¿Què pot
fer ell? Per què el necessitem? Jo sol
et vull salvar!

MARIA: Ah, què podeu fer vós!

MORTIMER:
No t'enganyis! ¿És que no estàs igual
que sempre? Tal com t'ha deixat la reina
i s'ha girat la conversa, ho tenim
tot perdut, no hi val cap recurs de gràcia.
Ara cal actuar, que ho decideixi
l'audàcia, hem d'arriscar-ho tot.
Has de ser lliure aquesta nit.

MARIA: ¿Dieu
que ha de ser aquesta nit? Com és possible?

MORTIMER:
Sentiu el que he resolt. He reunit
tots els companys dintre d'una capella
secreta, un capellà ens ha confessat
i perdonat les culpes que hem comès
i les que en endavant puguem cometre.
També hem rebut els últims sagraments
i estem a punt per al darrer viatge.

MARIA:
Oh, quins preparatius tan espantosos!

MORTIMER:
Aquesta nit entrarem al castell.
Tinc les claus. Matarem els guardians,
et traurem de la cambra per la força
i ha de morir a les nostres mans tothom
que se'ns posi al davant, perquè no quedi
ningú que pugui revelar aquest fet.

MARIA:
I Drury i Paulet, els meus carcellers?

Abans perdran fins a l'última gota...

MORTIMER:
Cauran primer sota la meva daga.

MARIA:
Què? El vostre oncle, el vostre segon pare?

MORTIMER:
Amb les pròpies mans el mataré.

MARIA:
Oh crim sagnant!

MORTIMER: M'han absolt de tot crim
per endavant. Puc fer el pitjor, i vull fer-ho.

MARIA:
És terrible, terrible!

MORTIMER: Ni que em calgui
apunyalar la reina. Ho he jurat
sobre l'Hòstia.

MARIA: Mortimer, prou sang
per causa meva!

MORTIMER: De la meva vida,
què se me'n dóna davant l'existència
de tu i del meu amor. Que tot allò
que lliga els móns es trenqui, que les aigües
d'un nou diluvi engoleixin tot ésser
vivent. Res no respecto. Abans de perdre't,
que tots els dies vagin a la fi.

MARIA, *retrocedint*:
Quin llenguatge, Déu meu! Com em mireu!
M'espanteu, Sir, em feu horror!

MORTIMER: La vida
és només un instant, com ho és la mort!
Que m'arrosseguin a Tyburn, que esquincin
amb tenalles roents tots els meus membres
(va cap a ella ple d'apassionament, amb els braços oberts)
mentre t'abraci a tu, que amb tant de foc
estimo.

MARIA, *retrocedint*:

Enrera, foll!

MORTIMER: Contra aques pit
i aquesta boca que respira amor...

MARIA:

Sir, per l'amor de Déu, deixeu-me entrar!

MORTIMER:

És un dement qui la felicitat
no reté amb abraçada indissoluble,
quan un Déu l'ha posada al seu abast.
Et vull salvar, ni que em costés mil vides;
et salvaré, així ho vull, i com hi ha Déu,
juro que també t'haig de posseir.

MARIA:

Oh, cap Déu ni cap àngel que em defensi!
Destí terrible! Amb quin furor em llances
de l'un a l'altre horror. ¿Potser he nascut
només per desvetllar la teva còlera?
Amor i odi es conjuren contra mi?

MORTIMER:

Sí, amb tant de foc com t'odien, t'estimo!
Volen decapitar-te! Amb la destrat
tallar aquest coll d'una blancor esplendent.
Consagra al déu de la vida i el goig,
allò que has d'immolar a l'odi sagnant.
Amb uns encisos que ja no són teus,
afavoreix el teu felíç amant.
Amb els bells rínxols, els cabells de seda,
ja lliurats al poder fosc de la mort,
envolta eternament el teu esclau!

MARIA:

Sir, quin llenguatge em feu sentir! Que us sigui
sagrat el meu dolor, ja que no ho és
la meva testa reial.

MORTIMER: La corona

ha caigut del teu cap. No et queda res
de la terrena majestat. Comprova
si fas alçar un amic, un salvador,
en fer sonar el teu mot de sobirana.
T'ha quedat el teu rostre entredridor
i la divina força de la teva
bellesa excelsa, que em dóna coratge
i em fa enfrontar amb la destrat del botxí.

MARIA:

Qui em salvarà de la seva follia?

MORTIMER:

Audaçment cal pagar un servei audaç!
Per què el valent vessa la seva sang?
La vida és el suprem bé de la vida!
És foll qui la malgasta inútilment!
Abans vull reposar en el teu pit càlid.
(*L'estreny fortament entre els seus braços.*)

MARIA:

¿Em cal demanar auxili contra l'home
que em vol salvar?

MORTIMER: No et falten sentiments.

No t'ha acusat el món d'un fred rigor.
El dolç prec amorós et pot commoure.
No vas fer felíç Riccio, el cantor?
I aquell Bothwell, no va saber raptar-te?

MARIA:

Atrevit!

MORTIMER:

Fou tan sols el teu tirà!
Et feia tremolar quan l'estimaves!
Si només el terror et pot guanyar,
per tots els déus infernals...!

MARIA:

Prou! Deixeu-me!

Sou boig?

MORTIMER Jo també et puc fer tremolar!

KENNEDY, *que entra precipitadament:*

S'acosten, vénen. Tot de gent armada
ocupen el jardí.

MORTIMER, *traient-se la daga, excitat:*

Jo et protegeixo.

MARIA:

Oh, Hanna, salva'm de les seves mans!
On puc trobar, pobra de mi, un refugi?
¿A quin sant m'encomano, si aquí hi ha
un violent i allí hi ha uns assassins?
(*Fuig cap a la casa, seguida de KENNEDY.*)

ESCENA SETENA

MORTIMER. PAULET i DRURY, *que entren precipitadament i fora de si. El seguici corre per l'escena.*

PAULET:

Barreu les portes. Aixequen els ponts.

MORTIMER:

Oñcle, ¿què passa?

PAULET: On és l'assassina?

A dins amb ella, a la més fosca cel·la!

MORTIMER:

Què hi ha? Què és el que ha passat?

PAULET: La reina!

Oh maleïdes mans! Fet diabòlic!

MORTIMER:

Quina reina?

PAULET: La d'Anglaterra! Ha estat
assassinada en un camí de Londres!
(*Corre a ficar-se dins la casa.*)

ESCENA VUITENA

MORTIMER. *De seguida, OKELLY.*

MORTIMER:

He enfollit? ¿No ha passat algú cridant
que han mort la reina? No, no, que ho somio!
L'estat febrós presenta als meus sentits
com si fos cert i real el que m'omple
d'esglai els pensaments... Qui ve? És Okelly!
Ve espantat!

OKELLY, *entrant precipitadament:*

Fugiu, Mortimer, fugiu!

Ara tot s'ha perdut!

MORTIMER: Què s'ha perdut?

OKELLY:

No feu preguntes. Penseu a fugir
com més de pressa millor.

MORTIMER: Què ha passat?

OKELLY:

Ha estat Sauvage qui ha donat el cop!
L'insensat!

MORTIMER: És cert, doncs?

OKELLY: Ben cert, salveu-vos!

MORTIMER:

Ha estat assassinada. Ara Maria
pujarà al tron d'Anglaterra.

OKELLY: ¿Qui ha dit
que ha estat assassinada?

MORTIMER: Vós mateix!

OKELLY:

És viva! I vós, i jo, i tots som morts!

MORTIMER:

És viva!

OKELLY: El cop ha fallat! El mantell
l'ha aturat. L'assassí ha estat desarmat
per Shrewsbury.

MORTIMER: Ella viu!

OKELLY: Viu per a perdre'ns!
Veniu, que ja rodegen tot el parc!

MORTIMER:
Qui ha comès la follia?

OKELLY: El barnabita
de Toulon que vau veure meditar
dins la capella, quan el monjo ens deia
l'anatema amb què el Papa maleïa
la reina. Ell va voler triar el camí
més curt i ràpid, per salvar amb un cop
agosarat l'Església de Déu
i guanyar la corona del martiri.
Només va confiar-ho al sacerdot,
i ho ha acomplert en un camí de Londres.

MORTIMER, *després d'un llarg silenci*:

Oh, malaurada! El teu destí és cruel
i implacable. Ara sí, ara cal que moris,
i el teu àngel mateix és qui et prepara
el parany.

OKELLY: On voleu fugir? Jo penso
refugiar-me entre els boscos del nord.

MORTIMER:

Aneu-hi, doncs! Que Déu us acompanyi!
Jo em quedo. Encara intentaré salvar-la,
i si no puc, cauré sobre el seu fèretre.

Se'n van per llocs diferents.

ACTE QUART

Avantcambra.

ESCENA PRIMERA

El comte AUBESPINE, KENT i LEICESTER.

AUBESPINE:

Com es troba Sa Majestat? Milords,
estic encara dominat pel pànic
Com ha estat? ¿Com pot ser que això passés
enmig del poble més fidel?

LEICESTER: No ha estat
ningú del poble. Qui ho ha fet és súbdit
del vostre rei, és un francès.

AUBESPINE: Deu ser
un insensat!

KENT: No, comte, és un papista!

ESCENA SEGONA

Els mateixos. BURLEIGH ve parlant amb DAVISON.

BURLEIGH:

Tot seguit cal que sigui estesa l'ordre
d'execució, i posar-li el segell!
Quan serà llesta, cal dur-la a la reina
perquè la firmi. Aneu! No perdem temps!

DAVISON:
Ho farem.

Se'n va.

AUBESPINE, *adreçant-se cap a* BURLEIGH:
El meu cor fidel, Milord,
comparteix la legítima alegria
d'aquesta illa. Sigui lloat el cel,
que ha protegit del cop mortal la testa
de la reina.

BURLEIGH: Que ho sigui el qui ha frustrat
la iniquitat dels nostres enemics.

AUBESPINE:
Que Déu castigui qui ha comès un fet
tan execrable!

BURLEIGH: A ell i al seu pervers
instigador.

AUBESPINE, *a* KENT: ¿Voldria Sa Excel·lència
lord mariscal fer-me d'introductor
davant Sa Majestat, perquè humilment
pugui posar als seus peus els bons desitjos
del meu rei i senyor...?

BURLEIGH: No us hi esforceu,
comte Aubespine.

AUBESPINE: Lord Burleigh, sé el que em toca.

BURLEIGH:
El que us toca és abandonar aquesta illa,
i ben de pressa.

AUBESPINE: Com? Què voleu dir?

BURLEIGH:
El caràcter sagrat del vostre càrrec
us guarda avui, però ja no demà.

AUBESPINE:
I quin és el meu crim?

BURLEIGH: Si us el digués,
ja no podria ser-vos perdonat.

AUBESPINE:
Crec, Milord, que els drets d'un ambaixador...

BURLEIGH:
No protegeixen l'alta traïció.

LEICESTER I KENT:
Ah! Que vol dir...

AUBESPINE: Penseu, Milord, que jo...?

BURLEIGH:
L'assassí duia un passaport signat
per vós a la butxaca.

KENT: Com pot ser?

AUBESPINE:
Curso molts passaports. No puc llegir
allò que els homes tenen dins el cor.

BURLEIGH:
El reu va confessar-se a casa vostra.

AUBESPINE:
És oberta a tothom.

BURLEIGH: Als enemics
d'Anglaterra també.

AUBESPINE: Que ho investiguin.

BURLEIGH:
Temeu-ho!

AUBESPINE: El meu monarca ha estat ofès
en la meva persona, i desfarà
l'aliança.

BURLEIGH: Ja l'ha desfet la reina.
Mai Anglaterra no s'unirà amb França.
Milord de Kent, us encarregareu
que el comte arribi segur vora mar.
El poble revoltat li ha envaït
el palau, on guardava un arsenal
d'armament, i el destrossaran si el troben.

Amagueu-lo fins que es calmin els ànims.
Sou responsable de la seva vida.

AUBESPINE:

Me n'aniré, abandono aquest país
perquè hi són trepitjats els drets dels pobles
i es juga amb els tractats, però el meu rei
us passarà un compte sagnant.

BURLEIGH: Que vingui
a cobrar-lo ell mateix!

KENT i AUBESPINE *se'n van.*

ESCENA TERCERA

LEICESTER i BURLEIGH.

LEICESTER: Sou vós qui trenca
l'aliança que tan activament
vau crear sense que us ho demanessin.
Anglaterra us ho agrairà ben poc,
us podíeu estalviar el treball.

BURLEIGH:

El fi era bo, però Déu s'hi ha negat.
Feliç qui no ha d'admetre res pitjor.

LEICESTER:

És conegut el rostre inescrutable
de Cecíl quan rastreja crims d'Estat.
Ara és un bon moment per vós, Milord.
Un monstruós delicte ha estat comès
i els seus autors, els envolta el misteri.
Ara obriran la investigació,
sospesaran paraules i mirades
i fins els pensaments seran jutjats.

No hi ha ningú tan important com vós.
Sosteniu, com un Atlas de l'Estat
tot Anglaterra.

BURLEIGH: En vós veig el meu mestre.
Amb la vostra oratòria heu tingut
un triomf com jo no l'he tingut mai
amb la meva.

LEICESTER: Què voleu dir, Milord?

BURLEIGH:

Sou vós qui va saber atraure la reina
fins a Fotheringhay, a espatlles meves.

LEICESTER:

A espatlles vostres? ¿Quan us he amagat
els meus actes?

BURLEIGH: ¿Vós, conduir la reina
a Fotheringhay? No, no heu estat vós
qui ha conduït la reina! Ha estat la reina
qui us ha fet el favor de conduir-vos-hi.

LEICESTER:

Què voleu dir amb això?

BURLEIGH:

Un paper ben noble
heu fet jugar a la reina! Quin magnífic
triomf heu preparat a la qui en vós
confiava!... Princesa generosa!
Que vergonyosament t'han escarnit!
Com t'han venut sense cap mirament!
Heus aquí la grandesa i la clemència
que vau mostrar de sobte en el Consell.
Per això ens vau fer veure en l'Estuard
una rival tan feble i menyspreable
que no mereix que ens hi taquem de sang!
Un pla astut i subtil, p'ró per desgràcia
tan esmolat que s'ha trencat la punta!

LEICESTER:

Seguiu-me, miserable! Em respondreu

davant el tron de la reina.

BURLEIGH: Hi seré,
i mireu que no us falli l'eloqüència!
(*Se'n va.*)

ESCENA QUARTA

LEICESTER, *sol.* Després, MORTIMER.

LEICESTER:
M'han descobert! M'ho han endevinat!
Com m'ha seguit el rastre aquest canalla?
Ai de mi, si té proves, si la reinà
s'assabenta que entre Maria i jo
hi ha hagut alguna entesa! Oh Déu, em sento
culpable davant d'ella! El meu consell,
l'esforç per fer-la anar a Fotheringhay
li semblaran pèrfids i deslleials!
Se sentirà burlada cruelment,
venuda a l'enemiga que detesta!
Oh mai, mai no podria perdonar-m'ho!
Ara semblarà tot premeditat,
també l'amarg tombant de l'entrevista.
El triomf, la sarcàstica rialla
de la rival i fins i tot la mà
sagnant del criminal, aquest destí
funest i inesperat que s'hi barreja,
tot haurà estat armat per mi! No veig
salvació enlloc! Ah, qui s'acosta?

MORTIMER, *entra en un estat de violenta agitació i mira
al voltant amb temor:*
Comte de Leicester, sou vós? ¿Ens trobem
ben sols?

LEICESTER:
Fugiu, malaurat! Què busqueu?

MORTIMER:
Ens segueixen els passos; també els vostres.
Aneu amb compte!

LEICESTER: Fora! Fora!

MORTIMER: Saben
que al palau d'Aubespine ens vam trobar
secretament.

LEICESTER: I això, a mi, què m'importa?

MORTIMER:
I que també va ser-hi el criminal.

LEICESTER:
És cosa vostra! Insolent, ¿com goseu
barrejar-me en el vostre crim sagnant?
Defenseu-vos vosaltres d'aquests fets.

MORTIMER:
No em voleu escoltar?

LEICESTER, *amb violenta indignació:*
Aneu a l'infern!
Per què em seguíu com un mal esperit?
Lluny! Ja us conec. No tinc res en comú
amb assassins traïdors.

MORTIMER: No voleu
escoltar-me. He vingut per advertir-vos
que han descobert els vostres passos.

LEICESTER: Ah!

MORTIMER:
Després del fet infaust, lord tresorer
va anar a Fotheringhay per fer un sever
escorcoll a la cambra de la reina.
Hi han trobat...

LEICESTER: Què?

MORTIMER: Una carta començada
de Maria per vós...

LEICESTER: Oh, malaurada!

MORTIMER:

Us hi commina a complir la paraula,
us promet novament la seva mà,
us recorda el retrat...

LEICESTER: Damnació!

MORTIMER:

Lord Burleigh té la carta.

LEICESTER: Estic perdut!

*(Es passeja d'una banda a l'altra amb desesperació, mentre
MORTIMER parla.)*

MORTIMER:

Aprofiteu el moment! Avanceu-vos-hi!

Si us salveu vós, la salvareu a ella.

Jureu, busqueu disculpes, eviteu

el pitjor! Jo no puc fer-hi res més.

S'han dispersat els companys, s'ha dissolt

tota la nostra conjura. Aniré

a Escòcia, a aplegar-hi nous amics.

Us toca a vós! Proveu de demostrar

què poden fer el prestigi i l'audàcia.

LEICESTER, *s'atura. Després, amb una idea sobtada:*

Ho faré. *(Va cap a la porta, l'obre i crida:)*

Guàrdies!

(A l'OFICIAL, que entra amb gent armada:)

Aquí hi ha el culpable

d'un crim d'estat, deteniu-lo i guardeu-lo!

S'ha descobert una infame conjura,

jo mateix ho faré saber a la reina.

(Se'n va.)

MORTIMER, *queda paratitzat per la sorpresa; després es refà
i llança a LEICESTER una mirada del més profund
menyspreu:*

Ah, miserable... Però m'ho mereixo!

Per què m'he refiat d'aquest canalla?

Em passa per damunt i se serveix
de la meva caiguda per salvar-se.

Salva't, doncs, que jo no obriré la boca,
no vull lligar-te a la meva ruïna.

Ni per morir vull la teva aliança.

Per al malvat, la vida és l'únic bé.

(A l'oficial de la guàrdia, que s'apropa a agafar-lo:)

Què vols, indigne esclau del despotisme?

Et menyspreo, jo sóc un home lliure!

(Es treu un punyal.)

OFICIAL:

Va armat! Arrabasseu-li aquest punyal!

(Es llancen damunt d'ell, que es defensa.)

MORTIMER:

I el meu cor, lliure, en el darrer moment,

s'obrirà i se'm desfermarà la llengua!

Damnació i ruïna damunt vostre,

que heu traït Déu i la reina legítima,

que tant us allunyeu de la Maria

terrena com de la celestial,

i us heu venut a una reina bastarda!

OFICIAL:

Heu sentit la blasfèmia? Agafeu-lo!

MORTIMER:

Estimada! No t'he pogut salvar,

però et vull donar exemple de coratge.

Prega per mi, Maria, santa meva,

i quan seràs al cel, crida'm amb tu!

(Es clava el punyal i cau en braços dels guardes.)

ESCENA CINQUENA

Cambrà de la reina. ISABEL, amb una carta a la mà.

BURLEIGH.

ISABEL:

Portar-me allí! Fer-me a mi aquesta burla!
El traïdor! Presentar-me en triomf
davant la seva amant! Oh, Burleigh, mai
una dona no ha estat tan enganyada!

BURLEIGH:

No puc entendre encara amb quin poder,
amb quines arts de màgia ha pogut
sorprenre així el seny de la meva reina.

ISABEL:

Oh, em moro de vergonya! Com devia
fer escarni de la meva bona fe!
Em creia rebaixar-la, i jo mateixa
he estat objecte de la seva mofa!

BURLEIGH:

Veus com eren lleials els meus consells?

ISABEL:

Amb prou duresa m'he vist castigada
per allunyar-me d'uns consells tan savis!
No creure el que ell em deia? ¿Sospitar
un parany en els juraments d'amor?
En qui haig de confiar, si ell m'ha traït?
Ell, a qui he fet més gran que tots els grans,
a qui el meu cor ha tingut més a prop,
i a qui he permès actuar dins la cort
com el senyor, com el rei...

BURLEIGH:

Mentrestant

et traïa amb aquesta falsa reina
d'Escòcia!

ISABEL: Doncs ella ha de pagar-ho
amb la sang! Està llesta la sentència?

BURLEIGH:

Llesta, tal com ho havies ordenat.

ISABEL:

Que mori! Que ell en vegi la caiguda
i que caigui després darrera d'ella!
L'he expulsat del meu cor. No és l'amor
allò que l'omple, sinó la venjança.
Ja que era tan amunt, que la caiguda
sigui igualment profunda i vergonyosa!
Que sigui un monument del meu rigor,
com fou senyal de la meva feblesa.
Que el duguin a la Torre, jo mateixa
nomenaré els seus jutges, i que pesi
tot el rigor de la llei damunt seu.

BURLEIGH:

Voldrà apropar-se a tu, justificar-se.

ISABEL:

Com pot justificar-se? ¿No el delata
aquesta carta? Oh! El seu crim és clar
com el dia!

BURLEIGH: P'rò tu ets bona i clement,
i el fet de veure'l, la seva presència
poderosa...

ISABEL: No el vull veure! Mai més!
¿Heu ordenat que no el deixin entrar
si es presenta?

BURLEIGH: Ho he fet.

PATGE, *entrant*:

Milord de Leicester!

ISABEL:

L'infame! No el vull veure! Aneu-li a dir
que no el vull veure...

PATGE:

Això no goso dir-ho
a Milord. No em creuria.

ISABEL: L'he enlairat
tant, que els criats, en la seva presència,
tremolen més que en la meua.

BURLEIGH, *al* PATGE: La reina
li prohibeix d'acostar-se-li.
(*El PATGE es retira vacil·lant.*)

ISABEL, *després d'una pausa*: Si fos
possible malgrat tot! Si ell es pogués
justificar! Digueu-me, ¿no pot ser
que hagi estat una trampa de Maria
per fer-me rompre amb l'amic més fidel?
Oh, ella és prou malvada i traïdora!
Pot haver escrit la carta per sembrar
dins el meu cor un verinós recel
i llançar a la ruïna aquell que odia.

BURLEIGH:
P'rò reina, pensa...

ESCENA SISENA

Els mateixos. LEICESTER.

LEICESTER, *que obre la porta violentament i entra amb aire
autoritari*: Vull veure qui és
aquest desvergonyit que m'impedeix
l'entrada dins la cambra de la reina.

ISABEL:
Ah, temerari!

LEICESTER: Rebutjar-me, a mi!
Si un Burleigh la pot veure, jo també!

BURLEIGH:
Sou molt audaç, Milord. Ficar-se aquí
sense permís.

LEICESTER: I vós molt insolent,
Milord, de voler prendre la paraula!
Permís? No hi ha ningú en aquesta cort
de la boca del qual pugui lord Leicester
rebre permisos o prohibicions.
(*Mentre s'apropa amb humilitat a ISABEL:*)
De la boca mateixa de la reina
ho vull...

ISABEL: Fugiu del meu davant, innoble!

LEICESTER:
En aquests mots tan durs no reconec
la meua bona Isabel, sinó el lord
que m'és hostil. Em remeto a la meua
Isabel... Si l'has escoltat a ell,
jo exigeixo el mateix.

ISABEL: Parleu, infame!
En negar-lo, augmenteu el vostre crim!

LEICESTER:
Abans feu que se'n vagi l'importú.
Sortiu, Milord! Allò que haig de tractar
amb la reina no vol cap testimoni.
Aneu-vos-en!

ISABEL: Quedeu-vos! Us ho mano!

LEICESTER:
Què hi ha de fer un tercer entre tu i jo?
Amb la meua adorada sobirana
és amb qui haig de parlar. Reclamo els drets
del lloc que ocupo... Són uns drets sagrats!
Insisteixo perquè Milord se'n vagi.

ISABEL:
Sí, sí, us escolta aquest llenguatge altiu!

LEICESTER:
Sí que m'escau, perquè m'has atorgat
l'alt privilegi de la teua gràcia,
que em posa damunt d'ell i damunt tots!

El teu cor m'ha elevat a un rang tan noble.
I allò que m'ha donat l'amor, per Déu
que sabré defensar-ho a vida o mort!
Fes-lo sortir i veuràs que en pocs moments
m'entendré amb tu.

ISABEL: Debades espereu
enganyar-me hàbilment amb frases buides.

LEICESTER:
Potser pot enganyar-te aquest xerri,aire,
però jo vull parlar al teu cor! Allò
que m'he atrevit a fer amb la confiança
del teu favor, no ho vull justificar
sinó davant el teu cor, i no admeto
cap altre tribunal que el teu afecte.

ISABEL:
Poca-vergonya! Justament això
és el primer que us condemna. Ensenyeu-li
la carta.

BURLEIGH:
Heus-la aquí.

LEICESTER, *recorrent-la amb la vista sense perdre el domini
d'ell mateix:* És de la mà
de l'Estuard.

ISABEL: Llegiu-la i emmudiu!

LEICESTER, *després de llegir, amb serenitat:*
Les aparences m'acusen, p'rò puc
esperar de no ser jutjat per elles!

ISABEL:
¿Podeu negar que heu tingut amb Maria
una entesa secreta, que heu rebut
un retrat i heu promès d'alliberar-la?

LEICESTER:
Si jo em sentís culpable, fàcilment
desmentiria els mots d'una enemiga!
P'rò la meva consciència és lliure,

reconec que ella ha escrit la veritat!

ISABEL:

Doncs, què, infeliç?

BURLEIGH: Ell mateix es condemna!

ISABEL:

Lluny de mi! A la Torre..., traïdor!

LEICESTER:

No t'he traït. El meu error ha estat
mantenir-te els meus passos en secret;
p'rò el meu propòsit era honrat; ho he fet
per descobrir i esfondrar l'enemiga.

ISABEL:

Mísera excusa!

BURLEIGH: Com, Milord? Creieu...

LEICESTER:

He fet una jugada audaç, ho sé,
i dins aquesta cort, només el comte
de Leicester s'hi podia aventurar.
El món sap com odio l'Estuard.
Pel lloc que ocupo, per la confiança
amb què la reina m'honora, ningú
no pot dubtar del meu ànim fidel.
L'home que el teu favor ha distingit
sobre els altres, bé pot seguir tot sol
un camí audaç, quan vol complir el seu deure.

BURLEIGH:

Per què callar, si la causa era bona?

LEICESTER:

A vós us plau xerrar abans d'actuar,
Milord. Sou la campana que anuncia
els vostres fets. És la vostra manera.
La meua és actuar i després parlar.

BURLEIGH:

Parleu perquè us cal fer-ho!

LEICESTER, *mirant-lo de dalt a baix amb un esguard orgullós i despectiu:*

I vós, Milord,
us vanteu d'un fet gran i portentós,
d'haver salvat la vostra sobirana
i desenmascarat els traïdors.

Oh, vós tot ho sabeu, res no s'escapa
del vostre ull penetrant! Pobre xerraire!
P'rò avui mateix, malgrat el vostre olfacte,
Maria fóra lliure, si no hagués
estat per mi.

BURLEIGH: Per vós...?

LEICESTER: Per mi, Milord.
Perquè la reina va confiar en Mortimer,
li va obrir el cor fins al punt de donar-li
una ordre sagnant contra l'Estuard,
quan el seu oncle, amb horror va eludir
un encàrrec així. Digueu... no és cert?
(*La reina i BURLEIGH es miren perplexos.*)

BURLEIGH:

Com ho heu pogut saber?

LEICESTER: No ha anat així?
Doncs bé, ¿on teníeu els vostres mil ulls
per no veure l'argúcia de Mortimer?
Era un papista ferotge, instrument
dels Guisa i criatura de Maria;
era un fanàtic audaç, decidit
a alliberar l'Estuard i a acabar
amb la reina...

ISABEL, *amb la més gran estupefacció:*

Aquest Mortimer?

LEICESTER: Ell feia
que Maria tingués contacte amb mi,
i per aquest motiu el vaig conèixer.
Avui mateix havien d'arrencar-la
de la seva presó i fou ell mateix

qui me'n va revelar el moment precís.
Jo l'he fet detenir, i desesperat
en veure's fracassat i descobert,
ell mateix s'ha donat la mort.

ISABEL: Oh, engany
increïble... Aquest Mortimer!

BURLEIGH: ¿I és ara
que ha succeït, després que us he deixat?

LEICESTER:
Pel que fa a mi, lamento molt que ell s'hagi
donat aquesta fi. El seu testimoni,
si ara fos viu, m'hauria deixat net
del tot i alliberat de tota culpa.
Per això el vaig lliurar a la mà del jutge.
El rigor d'un judici en tota regla
hauria acreditat i segellat
davant tothom la meva innocència.

BURLEIGH:

Heu dit que s'ha matat. ¿Ha estat ell sol
o heu estat vós...?

LEICESTER: Quina indigna sospita!
Sentim els guardes a qui l'he lliurat!
(*Va a la porta i crida. Entra l'oficial de la guàrdia.*)
Expliqueu a Sa Majestat la fi
d'aquest Mortimer.

OFICIAL: Mentre feia guàrdia
al vestíbul, Milord va obrir la porta
de cop i em va ordenar que el cavaller
quedés pres com a criminal d'Estat.
Tot seguit el vam veure enfurismar-se,
treure el punyal entre fortes injúries
a la reina, i no vam poder impedir
que es travessés el pit i caigués mort.

LEICESTER:
Bé. Podeu retirar-vos, Sir. La reina

ja sap prou! (L'OFICIAL es retira.)

ISABEL: Oh, quin pou d'atrocitats!

LEICESTER:

Qui ha estat, doncs, el qui t'ha salvat? ¿Ho ha fet Milord de Burleigh? ¿Sabia el perill que t'envoltava? L'ha desviat ell? No, el teu àngel ha estat el fidel Leicester!

BURLEIGH:

Comte, us ve molt a tomb la fi de Mortimer!

ISABEL:

No sé pas què puc dir. Us crec i no us crec. Penso que sou culpable i que no ho sou. Oh, l'odiada que em fa tant de mal!

LEICESTER:

Ha de morir. Jo mateix voto ara la seva mort. T'havia aconsellat ajornar el compliment de la sentència fins que un nou braç s'alcés per defensar-la. Això és el que ha passat... i ara insisteixo perquè sense ajornar-ho l'executis.

BURLEIGH:

Vós, aconsellar això?

LEICESTER:

Ni que em sublevi arribar a aquests extrems, admeto i penso que el benestar de la reina reclama aquest sagnant sacrifici, i proposo estendre l'ordre d'execució ara mateix.

BURLEIGH:

Ja que veig que Milord té un parer tan lleial i seriós, proposo qui li sigui confiat a ell l'acompliment de la sentència.

LEICESTER:

A mi?

BURLEIGH:

A vos. No podeu fer res millor per allunyar les sospites que pesen encara sobre vos, que ser el qui faci decapitar la dona a qui us acusen d'haver estimat.

ISABEL, *mirant fixament* LEICESTER:

Un bon consell, Milord!

Que sigui així, i que quedi decretat.

LEICESTER:

El rang que tinc m'hauria d'eximir d'una comesa tan trista, que sembla, en tots sentits, més apta per a un Burleigh. Qui viu tan pròxim a la seva reina no ha d'acomplir un acte tan luctuós. P'rò per mostrar el meu zel i satisfer la meva reina, renuncio als drets que em confereix la meva dignitat i accepto el deure odiós.

ISABEL:

Que lord Burleigh

el comparteixi amb vos.

(A BURLEIGH:)

Feu el que calgui

perquè l'ordre es compleixi tot seguit.

(BURLEIGH se'n va. Hi ha tumult a l'exterior.)

ESCENA SETENA

Els mateixos i el comte de KENT.

ISABEL:

Què hi ha, Milord de Kent? ¿Quin avalot agita la ciutat? Què passa?

KENT:

Reina,

és el poble, que assetja aquest palau
i reclama de veure't amb urgència.

ISABEL:

Què demana el meu poble?

KENT:

Per tot Londres
s'estén la por de veure amenaçada
la teva vida, et ronden assassins
que ha enviat contra tu el Papa de Roma.
Els catòlics s'han conjurat per treure
de la presó l'Estuard per la força
i proclamar-la reina. Així ho suposa
el poble enfurismat. Només si cau
avui mateix la testa de Maria
es calmarà.

ISABEL: Com? M'hi volen forçar?

KENT:

Han decidit que no es retiraran
abans que no hakis firmat la sentència.

ESCENA VUITENA

Els mateixos. BURLEIGH i DAVISON amb un escrit.

ISABEL:

Què porteu, Davison?

DAVISON, *que s'hi apropa amb aire greu:*

Has ordenat, reina...

ISABEL: Què és? (*Va a agafar l'escrit, però té una esgarri-
fança i es fa enrere.*)

Oh, Déu meu!

BURLEIGH:

Obeeix

la veu del poble, que és la veu de Déu.

ISABEL, *indecisa i lluitant amb si mateixa:*

Oh, milords! ¿Qui em dirà si allò que escolto
és realment la veu de tot el poble,
la veu del món? Ah, quin horror em fa,
si dono oïda al desig de la massa,
que un dia es deixi sentir una altra veu
ben distinta, i que justament la que ara
m'empeny amb violència a aquest acte,
me'l recrimini quan l'hauré acomplert!

ESCENA NOVENA

Els mateixos i el comte de SHREWSBURY.

SHREWSBURY, *entrant amb gran agitació:*

Volen que obris precipitadament,
oh reina, resisteix, tingues fermesa!
(*En veure DAVISON amb l'escrit:*)

O ja ha passat? És així? Veig la mà
que sosté el full nefast. Feu que no arribi
ara als ulls de la reina.

ISABEL:

Noble Shrewsbury!

M'hi veig forçada!

SHREWSBURY:

Qui t'hi pot forçar?

Ets tu qui mana, i ara et cal mostrar
la teva majestat. Fes emmudir
les veus grolleres que han gosat forçar-te
la voluntat reial i governar-te
el judici. La por i un cec deliri
mou el teu poble, i tu mateixa estàs
fora de tu, estàs greument excitada.
Ets humana, i ara no pots dictar
sentència.

BURLEIGH: Fa temps que ha estat dictada.

Aquí no hem de jutjar, hem d'executar.
KENT, *que s'havia allunyat en arribar SHREWSBURY, i ara
es torna a apropar:*

Creix l'aldarull. No podem contenir
més temps el poble.

ISABEL: Vegeu com m'instiguen!

SHREWSBURY:

Només vull un ajornament. Aquest
cop de ploma pot decidir la teva
joia i la teva pau. Durant molts anys
hi has pensat. ¿Deixaràs que t'arrossegui
un moment borrascós? Només ens cal
un breu ajornament! Recapacita
i espera una hora més tranquil·la.

BURLEIGH: Espera,
dubta, retarda fins que el regne esclati
en flames, fins que l'enemiga arribi
a donar realment el cop mortal.
Tres vegades un déu te n'ha salvat;
avui t'ha anat de poc, esperar un nou
miracle fóra temptar Déu.

SHREWSBURY: El Déu
que t'ha guardat amb mà miraculosa
quatre cops i que avui ha donat força
al feble braç d'un vell perquè pogués
deturar un foll, mereix que hi confiem!
No vull alçar la veu de la justícia
perquè no n'és el moment, ni tu pots
sentir-la enmig d'aquesta tempestat.
Però una cosa et dic: ara tremoles
davant aquesta Maria vivent,
però no t'ha d'espantar la vivent,
sinó la morta, la decapitada.
S'alçarà de la tomba i com deessa
de la discòrdia, com un espectre

venjatiu rondarà pel teu reialme,
i allunyarà de tu el cor del teu poble.
Com que la tem, el britànic l'odia,
però la venjarà quan no existeixi.
En aquesta infeliç, no veurà ja
una enemiga de la seva fe,
sinó la néta dels seus reis, la víctima
de l'odi i de la gelosia, i tu
no trigaràs a adonar-te del canvi!
Després del fet sagnant, recorre Londres,
mostra't al poble que abans s'aplegava
joiós al teu voltant i podràs veure
un altre poble, una nova Anglaterra;
ja no t'envoltarà aquesta justícia
magnífica que t'ha fet guanyar els cors!
El terror, espantós acompanyant
de tota tirania, anirà sempre
davant teu, i els carrers quedaran buits
al teu pas. Haurà estat un acte extrem.
Quina testa es podrà sentir segura,
si cau aquesta, que és sagrada!

ISABEL: Ah, Shrewsbury!

Vós m'heu salvat la vida, heu allunyat
de mi el punyal de l'assassí. ¿Per què
no li heu deixat seguir el seu curs? Així
hauríem acabat amb aquest plet
i jo, lliure de dubtes i de culpa,
jauria al meu silenciós sepulcre.
A fe que estic cansada de la vida
i del govern! Si ha de caure una reina
per tal que l'altra visqui —i reconec
que no hi ha altre camí— ¿no puc ser jo
la qui cedeixi? Que triï el meu poble.
Li retorno la seva majestat.
Déu sap que no he buscat mai el meu bé,

sinó el bé del meu poble, i si ell espera dies millors d'una reina més jove, d'aquesta seductora Estuard, jo deixo de grat el meu tron i retorno a la tranquil·la soledat de Woodstock, on, lluny de la buidor dels grans del món, trobaré en mi mateixa la grandesa. No m'han fet per ser reina! Per ser rei s'ha de ser dur, i jo tinc el cor molt feble. He governat feliçment aquesta illa molts anys, perquè em bastava fer feliços els súbdits, p'ró ara tinc per primer cop un greu deure reial i em falten forces.

BURLEIGH:

Per Déu, quan sento uns mots tan poc reials en boca de la meva sobirana, fóra traïr el meu deure, el meu país, continuar en silenci. Dius que estimes el teu poble molt més que a tu mateixa, demostra-ho ara! No triïs la pau per a tu sola, ni lliuris el regne als temporals! Pensa en la nostra Església! ¿Vols que regni de nou amb l'Estuard la vella superstició, que els frares tornin a governar? El nunci de Roma ¿ha de tornar a clausurar-nos els temples i a destronar els nostres reis? T'encomano les ànimes de tots els teus vassalls. Segons com ara actuis, pots salvar-les o perdre-les! No és hora de febleses; el bé del poble és el deure suprem, i si Shrewsbury t'ha salvat la vida, jo salvaré Anglaterra, que és molt més!

ISABEL:

Deixeu-me sola amb mi mateixa! Els homes

no em donaran consell ni cap consol en un afer tan greu. El vull sotmetre al Suprem Jutge. Faré el que ell m'inspiri. Sortiu, Milords!

(A DAVISON:) Vós, Sir, resteu a prop!

Els lords se'n van. Només SHREWSBURY resta uns instants davant la reina amb un esguard significatiu, després s'allunya lentament amb expressió de dolor profund.

ESCENA DESENA

ISABEL, *sola*.

ISABEL:

Oh, esclavitud de qui serveix el poble! Servatge indigne! Que cansada estic d'adular un ídol que el meu cor menysprea! Quan em sentiré lliure en aquest tron? Cal respectar l'opinió, buscar l'elogi de la massa, haig de complaure el poble baix a qui només agraden els xarlatans! Oh, no pot dir-se rei qui ha de complaure el món! Només pot ser-ho aquell que pot obrar sense pretendre l'aplaudiment de ningú. He exercit tota la meva vida la justícia i avorrit l'arbitrarietat, per veure'm lligada ara de mans davant aquest primer fet violent, inevitable! L'exemple que he donat, ara em condemna! Si fos com la tirànica Maria d'Espanya, que em va precedir en el tron,

podria fer vessar una sang reial
sense censures! Però jo mateixa
he escollit lliurement d'obrar amb justícia!
L'omnipotent necessitat que força
també la lliure voluntat dels reis
em va imposar aquesta virtut. Voltada
d'enemics, em manté el favor del poble
sobre aquest tron tan disputat. I totes
les grans potències del Continent
em volen destruir. Inconciliable,
llança el Papa de Roma un anatema
sobre el meu cap. El francès em traeix
amb un fals bes fraternal, i una guerra
oberta i furiosa d'extermini
em preparen per mar els espanyols.
M'enfronto a tot un món, dona indefensa,
i haig d'encobrir amb les més altes virtuts
la poca solidesa dels meus drets,
aquesta taca amb què el meu mateix pare
va rebaixar el meu reial naixement.
No la puc esborrar. L'ha tret a llum
l'odi dels meus enemics que m'enfronta
a l'Estuard com a un etern fantasma
amenaçant. No, que el terror s'acabi!
Ha de caure el seu cap. Vull tenir pau.
Ella és la fúria de la meua vida,
un esperit torturador que el fat
m'ha destinat. Sempre que he concebut
un goig, una esperança, m'he topat
amb la serp infernal. M'ha pres l'amant,
m'ha robat el promès! Tots els meus mals
porten el nom de Maria Estuard.
Si ella és exclosa del món dels vivents,
jo seré lliure com l'aire dels cims.
(Silenci.)

Amb quin altiu sarcasme m'ha mirat,
com si em volgués fulminar amb la mirada!
Res no hi podrà! Jo tinc armes millors,
el seu cop és mortal, definitiu!
(Va cap a la taula amb passes ràpides i agafa la ploma.)
Una bastarda jo? Desgraciada!
Només ho sóc mentre vius i respireis!
El dubte del meu naixement reial
serà esborrat, si jo t'esborro a tu.
Si el britànic no té altra elecció,
jo seré filla d'un enllaç gítim!

*Signa amb traç ràpid i enèrgic. Després, deixa caure
la ploma i es fa enrera amb expressió d'horror. Després
d'una pausa, truca perquè vingui algú.*

ESCENA ONZENA

ISABEL. DAVISON.

ISABEL:

On són els altres lords?

DAVISON:

Són a calmar
el poble esvalotat. Així que el comte
de Shrewsbury se'ls ha mostrat, tot d'una
ha cessat el tumult. «És ell! És ell!»,
han cridat centenars de veus. «És ell
qui va salvar la reina! Escolteu l'home
més coratjós d'Anglaterra!» I llavors
el noble Talbot ha retret al poble
amb mots suaus la seva violenta
coerció, ha parlat amb una força
tan convincent que la gent s'ha calmat

i en silenci ha deixat la plaça.

ISABEL: Oh poble
mudable que tot vent pot fer girar!
Ai d'aquell que es recolza en aquest jonc!
Molt bé, Sir Davison, podeu sortir.
(*Ell va cap a la porta.*)
I aquest paper... torneu-lo a prendre... El poso
a les vostres mans.

DAVISON, *que fa un cop d'ull al paper i s'espanta*:
Reina! És el teu nom!

Has decidit?

ISABEL: Havia de firmar.
Ho he fet. Però un paper no decideix
encara res. Un nom no mata.

DAVISON: Reina,
el teu nom sota aquest escrit ho deixa
tot decidit, mata, és un traç alat
que fereix. Aquest full farà anar el *sheriff*
i els comissaris a Fotheringhay
amb tota urgència, a anunciar la mort
a la reina d'Escòcia, i a fer-la
executar així que neixi un nou dia.
Aquí no hi ha retard. Així que el full
deixi les meves mans, ella ha caigut.

ISABEL:
Sí, Déu posa un afer gran i important
a les vostres mans febles, Sir. Pregueu-li
que us ajudi amb la seva saviesa.
Me'n vaig i us abandono al vostre deure.
(*Va a sortir.*)

DAVISON, *se li posa al davant*:
No reina, abans has de notificar-me
la teva voluntat. ¿Hi pot haver
cap altra saviesa que seguir
literalment allò que ordenes? ¿Poses

aquesta ordre a les meves mans per tal
que veloçment la faci executar?

ISABEL:
Fareu allò que la vostra prudència...

DAVISON:
La meva? Déu me'n guard! L'obediència
és la meva prudència. Un servent
no pot decidir res en aquest cas.
L'error més lleu duria a un regicidi,
a un terrible trastorn. En un afer
tan greu, permet-me ser el teu instrument
cec, sense voluntat. Dignes ben clar
què penses: Què cal fer amb aquesta ordre?

ISABEL:
Prou que el seu nom ho expressa.
DAVISON: ¿Així, desitges
que sigui executada tot seguit?

ISABEL, *que vacil·la*:
No dic això, i tremolo de pensar-ho.

DAVISON:
Doncs vols que la suspengui per un temps?

ISABEL, *ràpida*:
Va a càrrec vostre! Vós en responeu.

DAVISON:
Jo? Déu del cel! Parla, reina! Què vols?

ISABEL, *impacient*:
Vull que en aquest afer infortunat
no ens calgui pensar més, que finalment
em deixi en pau i per sempre.

DAVISON:
No et costa
més que un sol mot. Oh, parla, i decideix
què cal fer amb aquest full.

ISABEL:
Ja us ho he dit,
i no em turmenteu més.

DAVISON:
Que ja ho has dit?

Res no m'has dit. Oh, que la meva reina
es digni recordar-ho!

ISABEL, *picant el terra amb el peu:*
Insuportable!

DAVISON:

Sigues clement! Encara fa pocs mesos
que ocupo el càrrec! Ignoro el llenguatge
de la cort i dels reis; m'han educat
en uns costums senzills i humils, i et prego
que siguis pacient amb qui et serveix!
No estalviïs cap mot per instruir-me,
per deixar clars els meus deures.
(*S'apropa a ella en actitud de súplica; ella se li gira
d'esquena, i ell mostra desesperació; després parla amb to
decidit.*)

Té, torna
a prendre aquest paper! Torna'l a prendre!
Se'm torna foc entre les mans i em crema.
No em triïs per servir-te en un afer
tan terrible.

ISABEL: Exerciïu el vostre càrrec.
(*Se'n va.*)

ÈSCENA DOTZENA

DAVISON, *i immediatament* BURLEIGH.

DAVISON:

Se'n va! Em deixa confús i ple de dubtes
amb aquest full terrible... Què haig de fer?
Haig de guardar-lo? Li haig de donar curs?
(*A BURLEIGH, que entra:*)
Ah, sort que sou aquí, Milord! Sou vós

el qui va introduir-me en aquest càrrec!
Allibereu-me'n. El vaig acceptar
perquè ignorava els seus deures. Deixeu-me
tornar a l'obscuritat on vau trobar-me.
No serveixo per ocupar aquest lloc...

BURLEIGH:

Què us passa, Sir? Calmeu-vos! ¿On teniu
la sentència? Us ha cridat la reina?

DAVISON:

M'ha deixat indignada. Aconselleu-me!
Salveu-me! Allibereu-me de l'angoixa
infernald'aquests dubtes. La sentència
la tinc jo, i és signada.

BURLEIGH: Ho és? Doneu-me-la!

DAVISON:

No puc!

BURLEIGH:

Què?

DAVISON: No m'ha dit prou clarament
la seva voluntat.

BURLEIGH: Prou clarament?

L'ha signada. Doneu-me-la!

DAVISON: ¿Haig de fer-la
executar o no ho haig de fer? Déu meu!
Sé el que haig de fer?

BURLEIGH: Cal que l'executeu
ara mateix, de pressa. Esteu perdut,
si ho freneu.

DAVISON: Ho estaré si ho precipito.

BURLEIGH:

Sou foll! Esteu fora de vós! Doneu-me-la!
(*Li arrabassa l'escrit i se'n va de pressa.*)

DAVISON, *corrent darrera d'ell:*

Què feu, Sir? No em deixeu! Em voleu perdre!

ACTE CINQUÈ

L'escena representa la mateixa cambra del primer acte.

ESCENA PRIMERA

HANNA KENNEDY, *de dol rigorós, amb els ulls plorosos i amb un dolor intens però contingut, s'ocupa a segellar paquets i cartes. Sovint el dolor l'obliga a interrompre la seva ocupació i a pregar en silenci. Entren PAULET i DRURY, també vestits de negre. Els segueixen molts criats que duen recipients de plata, miralls, pintures i altres objectes preciosos i van omplint amb ells el fons de la cambra. PAULET lliura a la dida un cofret de joies i un paper, i li indica amb un gest que es tracta d'una llista dels objectes que han anat portant. A la vista d'aquestes riqueses, es renova el dolor de la dida, que s'enfonsa en una profunda tristesa. Els altres van sortint en silenci. Entra MELVIL.*

KENNEDY, *va cap a ell, així que el veu:*

Melvil! Sou vós! Puc tornar-vos a veure!

MELVIL:

Sí, fidel Kennedy! Ens tornem a veure!

KENNEDY:

Després de llarga i dolorosa absència!

MELVIL:

Un trist i dolorós retrobament!

KENNEDY:

Oh, Déu! Veniu...?

MELVIL:

Per a l'últim i etern
adéu que haig de donar a la meva reina.

KENNEDY:

Fins a aquest dia de la seva mort
no li han concedit la tan volguda
presència dels seus. Oh estimat Sir!
No us preguntaré pas com us ha anat,
ni us diré quines penes hem sofert
d'ençà que us van separar de nosaltres.
Ah! Ja vindrà potser l'hora de fer-ho.
Oh, Melvil! Ens calia viure l'alba
d'un dia com aquest!

MELVIL: No ens entendrim
l'un a l'altre! Jo, mentre tingui vida,
vull plorar; mai no animarà el meu rostre
un somriure! Ni mai tornarà a treure'm
aquesta robà negra! Serà etern
el meu dol! Però ara vull ser ferm.
Prometeu-me també de moderar-vos
en el dolor. I si els altres s'abandonen
a un desesper sense consol, nosaltres
precedim-la amb valent i noble gest,
servim-li de suport en el camí
de la mort.

KENNEDY: Melvil! Us equivoqueu,
si creieu que la reina necessita
el nostre ajut per anar amb enteresa
cap a la mort! És ella la qui ens dóna
un exemple de noble captivença.
No tingueu por, que Maria Estuard
morirà com a reina i heroïna.

MELVIL:

Va rebre amb enteresa la notícia?
Diuen que no hi estava preparada.

KENNEDY:

No hi estava. Uns temors ben diferents
angoixaven Milady. No la mort

sinó el seu salvador era allò que feia
esgarrifar Maria. Ens van prometre
la llibertat. Mortimer va jurar
treure'ns d'aquí aquesta mateixa nit.
I entre la por i l'esperança, dubtosa
de si calia confiar l'honor
i la seva reial persona al jove
agosarat, esperava el matí.
Després hi ha un gran tumult dins el castell,
cops que ens espanten, molts cops de martell;
creiem sentir els nostres llibertadors.
És l'esperança, el dolç instint de viure
que s'alça poderós i irreprimible.
Llavors s'obre la porta... Entra Sir Paulet
i ens comunica que... els fusters aixequen
el patíbul als nostres peus.

(Es gira, presa d'un dolor violent.)

MELVIL: Déu just!

Digueu-me, ¿com ha suportat Maria
aquest terrible canvi?

KENNEDY, *després d'una pausa, durant la qual s'ha refet una mica:*

No ens desfem
a poc a poc de la vida! Tot d'una,
en un instant, s'ha de produir el pas
d'allò que és temporal al que és etern,
i en un moment així, Déu ha permès
a Milady allunyar tota esperança
terrenal i abraçar amb fe i amb un ànim
ben decidit el cel. No ha donat signes
de terror, ni cap queixa ha deshonrat
la meva reina. Només en conèixer
la traïció infame de lord Leicester,
i el trist destí del jove coratjós
que s'ha sacrificat per ella, en veure
el gran dolor d'aquest vell cavaller

que perd amb ella l'última esperança,
les llàgrimes li han vessat; no pas
pel seu destí sinó pel sofriment
dels altres.

MELVIL: I ara, on és? Porteu-me a veure-la.

KENNEDY:

Entre pregàries ha passat la resta
de la nit, i ha pres comiat per carta
dels amics més preuats. Ha redactat
el testament amb la pròpia mà.

Ara reposa un moment. L'últim son
la reanimarà.

MELVIL: Qui l'acompanya?

KENNEDY:

Hi ha Burgoyne, el seu metge, i les serventes.

ESCENA SEGONA

Els mateixos i MARGARET KURL.

KENNEDY:

Què hi ha, Mistress? S'ha despertat Milady?

KURL, *eixugant-se les llàgrimes*:

Ja s'ha vestit i ha preguntat per vos.

KENNEDY:

Ara hi vaig.

(A MELVIL, *que va a acompanyar-la*.)

No em seguïu. Abans que us vegi,
em caldrà preparar Milady!

(*Se'n va.*)

KURL: Melvil!

El nostre antic majordom!

MELVIL: Sí, sóc jo.

KURL:

Ja no necessitem cap majordom!
Melvil, veniu de Londres, ¿no teniu
noves del meu marit?

MELVIL: Diu que serà
alliberat tan bon punt...

KURL: Tan bon punt
sigui morta Milady! Oh vil i infame
traïdor! Ell ha occit la nostra reina.
Diu que els seus mots l'han condemnada.

MELVIL: És cert.

KURL:

Oh, maleïda sigui la seva ànima
fins a l'infern. Ha declarat en fals.

MELVIL:

Milady Kurl! Penseu el que dieu.

KURL:

Ho vull jurar davant el tribunal,
vull repetir-l'hi a la cara, i que el món
en vagi ple: ella mor innocent.

MELVIL:

Oh, Déu ho vulgui!

ESCENA TERCERA

Els mateixos i BURGOYN. Després, HANNA KENNEDY.

BURGOYN, *que veu MELVIL*:

Oh, Melvil!

MELVIL, *abraçant-lo*: Burgoyne!

BURGOYN:

Ompliu un vas de vi per a Milady!

Afanyeu-vos!

MELVIL: Com? No està bé la reina?

BURGOYN:

Se sent forta, l'enganya el seu coratge heroic, i creu que no li cal cap menja. Però encara l'espera un dur combat i els enemics no han de gloriejar-se que l'ha fet tornar lívida la por de la mort, quan cedeixi la natura a la feblesa.

MELVIL, a la dida, que entra:

Em vol veure?

KENNEDY:

Aviat

serà aquí ella mateixa. ¿Què mireu, Sir, al vostre voltant? El vostre esguard em pregunta: ¿Què vol dir tanta pompa en aquest lloc de mort? Sir, hem viscut en la misèria, i amb la mort ve l'abundància.

ESCENA QUARTA

Els mateixos. Dues noves cambreres de MARIA, també vestides de dol. En veure MELVIL, esclaten en llàgrimes.

MELVIL: Oh, quina visió!

Oh Gertrude, Rosamond! Com ens trobem!

CAMBRERA SEGONA:

Ens ha fet allunyar. Vol estar sola amb Déu per darrer cop.

Entren dues criades més, també de dol, que mostren el seu dolor amb gest silencios.

ESCENA CINQUENA

Els mateixos i MARGARET KURL. Porta una copa d'or amb vi, i la deixa damunt la taula, mentre ella, pàl·lida i tremolosa, es recolza en un seient.

MELVIL: Què teniu, Mistress?

Què us ha espantat així?

KURL: Déu meu!

BURGOYN: Què us passa?

KURL:

Que ho hagi hagut de veure!

MELVIL: Retorneu

en vós! Digueu què ha passat.

KURL: Quan pujava

amb la copa de vi la gran escala que va al saló de sota, veig que s'obre una porta... i a dintre, veig... Oh, Déu!

MELVIL:

Què hi heu vist? Domineu-vos!

KURL: Les parets

totes cobertes de negre, i un gran cadafal revestit de roba negra, que s'alçava del terra, i que tenia al mig un piló negre amb un coixí i a la vora hi brillava una destral ben esmolada, i la sala era plena de gent que s'apinyaven al voltant dels instruments de mort amb l'esguard àvid de sang, tot esperant la seva víctima.

LES CAMBRERES:

Déu s'apiadi de la nostra reina.

MELVIL:

Procureu dominar-vos, que ella arriba.

ESCENA SISENA

Els mateixos. MARIA, amb un vestit blanc i solemne. Du al coll un agnus dei penjat d'un collaret de granisses i un rosari penjat de la cintura. Porta també un crucifix, i una diadema als cabells. El gran vel negre, el du tirat enrera. Quan entra, els presents s'aparten a banda i banda i expressen el més intens dolor. MELVIL ha caigut de genolls amb un moviment involuntari.

MARIA, mira al voltant amb tranquil·la dignitat:
Per què ploreu? De què us queixeu? Hauríeu d'alegrar-vos amb mi, que finalment arribo al terme dels meus sofriments. Els lligams cauen, la presó se m'obre. Feliç, l'ànima vola amb ales d'àngel cap a l'eterna llibertat. Quan vaig caure en poder d'una enemiga altiva, i rebre un tracte indigne d'una reina gran i lliure, era l'hora de plorar! Benefactora i saludable, em ve la mort, la greu amiga que cobreix amb negres ales la meva vergonya. L'últim destí ennobleix l'home caigut. Sento de nou la corona a la testa i el digne orgull m'omple l'ànima noble!
(Mentre avança uns quants passos més:)
Melvil aquí? No, així no, noble Sir! Vull que us alceu, heu vingut al triomf, no a l'agonia de la vostra reina. Per a mi és una sort inesperada que la meva memòria no quedi del tot en mans dels nostres enemics, que un partidari de la meva fe

i un amic pugui fer de testimoni a l'hora de la meva mort. Digueu, ¿com us ha anat en un país hostil i inhumà com aquest, d'ençà que van arrencar-vos del meu costat? Sovint el meu cor s'ha neguitejat per vós.

MELVIL:

No he sentit altre pes que el del dolor per tu i aquest de no poder servir-te.

MARIA:

On és Didier, el meu vell tresorer? Ben segur que ja fa molts anys que dorm el son etern, perquè era un ancià.

MELVIL:

Déu no li ha concedit aquesta gràcia, ha d'enterrar la teva joventut.

MARIA:

Ah, que abans de morir no hagi pogut tenir la joia de besar la testa estimada de qui m'és consaguini! Però em caldrà morir entre forasters, només veuré vessar les vostres llàgrimes! Melvil, els últims desigs per als meus, els diposito al vostre pit fidel. Beneeixo el més cristià dels reis, cunyat meu, i tota l'estirp reial de França. Beneeixo el cardenal que m'és oncle, i el meu noble cosí Enric de Guisa. Beneeixo el Papa, sant vicari de Crist, que també a mi m'ha beneït, i el monarca catòlic, que es va oferir noblement a salvar-me i venjar-me. Tots són al testament, i aquests presents del meu amor, encara que són tan pobres, no els menysprearan.

(Es gira als seus criats.)

A vosaltres, us he recomanat
al meu reial gerinà de França, el qual
podrà donar-vos una nova pàtria.
I si el meu darrer prec té algun valor,
no us quedeu a Anglaterra, que els britànics
no s'envaneixin amb el vostre mal,
ni vegin a la pols els meus servents.
Davant aquest Sant Crist, m'heu de prometre
que deixareu aquest país funest
així que jo no hi sigui.

MELVIL, *tocant el crucifix:*

En nom de tots,

t'ho juro.

MARIA: Allò que, pobra, expoliada,
encara m'han deixat, ho he repartit
entre vosaltres, i espero que sigui
respectada la meua voluntat.
I el que duc per anar a la mort també
us pertany. Permeteu que em posi encara
adreços terrenals per pujar al cel.

(A les serventes:)

Alix, Gertrude i Rosamond, us deixo
les perles i els vestits, perquè a vosaltres
la gent jove, us agrada de fer goig.
Tu, Margaret, ets la qui tens més dret
a la meua bondat, perquè a tu et deixo
més malaurada que a totes les altres.
Que no em vull venjar en tu de la flaquesa
del teu home, ho veuràs pel meu llegat.
A tu, Hanna fidel, no et sedueix
el preu de l'or ni l'esclat de les pedres.
El joiell més preuat és per a tu
el meu record. Pren aquest mocador
que he teixit per a tu amb les meves mans
en hores de dolor, i entreteixit

amb llàgrimes ardents. M'hi embenaràs
els ulls quan serà l'hora. Aquest és l'últim
servei que espero de la meua Hanna.

KENNEDY

Oh, Melvil, no ho suportó!

MARIA:

Veniu tots.

Veniu a rebre el meu últim adéu.

*(Allarga les mans i tots, un rera l'altre, cauen als seus peus
i li besen les mans entre plors.)*

Us dic adéu, Alix i Margaret.

I a vós, Burgoyne, gràcies per servir-me...

I tu, Gertrude, tens una boca ardent.

Jo he estat molt odiada, però també

molt estimada; a tu, Gertrude, ara,

que un noble cavaller et faci feliç...

I tu, Berta, has triat la millor part:

vols ser la casta núvia del cel.

Cal que t'afanyis a acomplir el teu vot.

Són enganyosos els béns terrenals.

La teua reina te'n dona l'exemple.

I prou! Adéu! Adéu! Adéu per sempre!

(Es gira de pressa d'esquena i se'n van tots, menys MELVIL.)

ESCENA SETENA

MARIA. MELVIL.

MARIA:

He arreglat ja les coses temporals
i espero deixar el món sense cap deute
amb ningú. Però hi ha una cosa, Melvil,
que priva la meua ànima oprimida
d'alçar-se alegre i lliure.

MELVIL: Descobreix-me-la.

Alleugera el teu cor, i els teus neguits
confia'ls a l'amic fidel.

MARIA: Em trobo
vora l'eternitat. Ben aviat
m'hauré de presentar al Jutge Suprem,
i no he pogut conciliar-me encara
amb el Santíssim. M'han negat un clergue
de la meva religió, i no vull
rebre el Sant Sagrament de clergues falsos.
Vull morir dins la meva fe, que és l'única
que ens pot salvar.

MELVIL: Assossega el teu cor.
El cel té en compte el teu desig fervent
i pietós com si fos acomplert.
La tirania et pot lligar les mans,
p'ró el cor devot s'alça lliure vers Déu.
Els mots són morts, la fe et dóna la vida.

MARIA: Melvil! El cor no es basta a si mateix.
Per guanyar els béns del cel, la fe demana
penyores terrenals. Per això Déu
es va fer home i, en un cos visible,
misteriosament va tancar els dons
invisibles del cel. La Santa Església
sublim ens fa d'escala cap al cel,
per'xò en diem universal, catòlica,
perquè la fe de tots ens fortifica
en la fe; allí on milers pregunen i adoren,
la brasa es torna flama, i l'esperit
puja al cel desplaçant les seves ales.
Ah, feliços aquells que comparteixen
un prec joiós dins la casa del Pare!
És adornat l'altar, cremen els ciris,
sonen campanes, s'escampa l'encens.

El bisbe, dret, amb els blancs ornaments,
agafa el calze, el consagra i proclama
l'alt miracle de Crist fet carn i sang,
i un Déu present fa que es prosterni el poble
ple de fe. Ah, jo sola en sóc exclosa,
cap benedicció del cel no baixa
a la meva presó.

MELVIL: Ell entra en tu.
És a prop teu. Confia en Qui ho pot tot.
En mans de qui té fe, la vara seca
pot treure branques i El qui de la roca
va fer brollar la font pot preparar-te
l'altar dins la presó, i fer canviar
aquesta copa, el terrenal beuratge,
de sobte en un licor celestial.
(Agafa la copa que hi ha damunt la taula.)

MARIA: Us he entès, Melvil? Sí, sí que us he entès!
Aquí no hi ha una església, cap clergue
ni el sagrament, p'ró el nostre Salvador
ens diu: «Quan dos s'apleguen en nom meu,
jo hi sóc present.» ¿Què fa del sacerdot
un nunci del Senyor? Tenir el cor pur
i una conducta impecable. Per mi
sou doncs un sacerdot, bé que no us hagin
ordenat, sou un missatger de Déu
que em du la pau. Vull confessar-me amb vós
per darrer cop, i de la vostra boca,
rebre l'anunci que seré salvada.

MELVIL: Si el teu cor t'hi empeny amb tanta força,
oh reina, has de saber que Déu també
pot fer un miracle per al teu consol.
Has dit que aquí no hi ha cap sacerdot,
ni Església, ni el cos de Crist. T'enganyes.

Hi ha un sacerdot, i un Déu hi és present:
(*En dir els darrers mots, es descobreix el cap i presenta a MARIA una Hòstia en una patena d'or.*)
Sóc sacerdot per escoltar la teva
última confessió i per donar-te
la pau en el camí cap a la mort.
He estat ungit i et porto aquesta Forma
que el Sant Pare mateix ha consagrat.

MARIA:

Així, al llindar de la mort, m'és donat
encara aquest favor celestial!
Talment un immortal que descendís
en un núvol daurat, així com l'àngel
va deslliurar de la presó l'apòstol
sense que els panys ni les dagues dels guàrdies
deturessin el seu pas poderós
entre portes barrades, i a la cel·la
va presentar-se resplendent, així
quan m'han fallat els salvadors humans,
em ve a sorprendre el missatger diví!
I vós, que va servir-me, ara serviu
el Déu suprem, i en sou la veu sagrada!
Abans us prosternàveu davant meu
i ara jo ho faig davant vostre.
(*Cau agenollada davant d'ell.*)

MELVIL, *tot fent el senyal de la creu damunt d'ella:*

En el nom

del Pare, el Fill i de l'Esperit Sant,
Maria, ¿has penetrat dins el teu cor?
¿Promets de confessar la veritat
al Déu que és veritat?

MARIA: Obro el meu cor
davant d'Ell i de tu.

MELVIL: ¿De què t'acusa
la consciència d'ençà que amb Déu

et vas conciliar per darrer cop?

MARIA:

El meu cor ha estat ple d'odi i d'enveja,
i dintre meu he covat la venjança.
Pecadora, he esperat perdó de Déu
i no he pogut perdonar una enemiga.

MELVIL:

¿Te'n penedeixes, tens el ferm propòsit
d'abandonar aquest món en pau amb Déu?

MARIA:

El tinc, i espero que Déu em perdoni.

MELVIL:

De quins altres pecats pots acusar-te?

MARIA:

No sols de l'odi, un amor pecador
m'ha dut a ofendre encara més l'Altíssim.
El meu cor fatu va ser atret per l'home
que infidel va deixar-me i enganyar-me!

MELVIL:

¿Te'n penedeixes, rebutja el teu cor
els falsos ídols per girar-se a Déu?

MARIA:

És la lluita més dura que he lliurat.
S'ha trencat l'últim lligam terrenal.

MELVIL:

De què més la consciència t'acusa?

MARIA:

Ah, un crim sagnant, confessat ja fa temps,
retorna a mi amb una terrible força
en aquest darrer instant de retre comptes,
i em tanca, negre, les portes del cel:
vaig fer assassinar el rei, el meu espòs,
vaig donar el cor i la mà al seductor,
i ho he expiat amb les penes canòniques,
però el cuc no s'adorm dins la meva ànima.

MELVIL:

¿T'acusa el cor d'algun altre pecat
que no hagi confessat o bé expiat?

MARIA:

Ara saps tot allò que em pesa al cor.

MELVIL:

Pensa que ets prop de Déu omniscient,
pensa en els càstigs que la Santa Església
reserva a una confessió incompleta.

És un pecat que du a la mort eterna,
perquè és pecar contra l'Esperit Sant.

MARIA:

Que la divina gràcia no em doni
el triomf en aquest darrer combat
si he callat res conscientment.

MELVIL:

Què dius?

¿Amagues al teu Déu el crim pel qual
et castiguen els homes? ¿No em dius res
de la part que has tingut en la sagnant
traïció de Babington i Perry?
Per aquest crim reps la mort temporal.
Vols rebre, a més, per ell la mort eterna?

MARIA:

Estic a punt d'entrar a l'Eternitat;
en pocs moments seré davant el tron
del meu Jutge, però t'ho repeteixo:
no tinc res més per confessar-te.

MELVIL:

Pensa-hi.

El cor és enganyós. ¿No has evitat
amb un astut doble sentit el mot
que et podria culpar, mentre la teva
voluntat abonava el crim? P'ró sàpigues
que no hi ha ardit que escapi a l'ull de foc
que mira dintre teu!

MARIA:

He demanat

a tots els prínceps que m'alliberessin
d'aquests llaços indignes, p'ró la vida
de la meva enemiga, mai, ni amb fets
ni amb la intenció no l'he amenaçada!

MELVIL:

Així, han mentit els teus dos secretaris?

MARIA:

Així ho vaig dir. Que Déu jutgi els seus mots.

MELVIL:

¿Puges, doncs, al patíbul convençuda
que ets innocent?

MARIA:

Déu m'ha fet la mercè
d'expiar amb una mort immerescuda
els meus sagnants delictes d'altre temps.

MELVIL, *que la beneeix:*

Doncs vés, expia'ls amb la mort, i cau
davant l'altar, víctima resignada...
La sang pot redimir d'un crim de sang.
Vas faltar per flaqueza femenina,
p'ró l'esperit benaurat deixa enrera
tota feblesa mortal quan s'enlaira
transfigurat. Jo, pel poder que tinc
de fer i desfer, t'absolc dels teus pecats.
Que així es faci segons la teva fe.

(Li dona l'Hòstia.)

Rep el Cos que va ser immolat per tu!
*(Pren la copa que hi ha damunt la taula, la consagra amb
una pregària muda, i després la hi ofereix. Ella vacil·la a
prendre-la i la refusa amb la mà.)*

Rep la sang que per tu va ser vessada!

El Papa et concedeix aquest favor:
en l'hora de la mort, exercir el dret
suprem dels reis, el dret sacerdotal.
(Rep la copa.)

I així com ara el teu cos terrenal

s'uneix misteriosament amb Déu,
així mateix, al seu joïós reialme,
on ja no hi haurà llàgrimes ni culpa,
seràs un bell àngel de llum, unit
per sempre més amb la divinitat.
(*Deixa la copa. En sentir sorolls a fora, es cobreix el cap
i va cap a la porta; MARIA resta agenollada amb profunda
devoció.*)

MELVIL, *mentre torna a ella:*

T'espera encara un dur combat. ¿Et sents
amb prou forces per vèncer qualsevol
sentiment d'odi o d'acritud?

MARIA: No temo
cap recaiguda. He consagrat a Déu
tant el meu odi com el meu amor.

MELVIL:

Molt bé: disposa't a rebre lord Burleigh
i lord Leicester, que acaben d'arribar.

ESCENA VUITENA

Els mateixos. BURLEIGH, LEICESTER i PAULET. LEICESTER queda a distància, sense alçar els ulls. BURLEIGH, que observa el seu capteniment, s'interposa entre ell i la reina.

BURLEIGH:

Vinc, lady Estuard, a rebre les vostres
últimes ordres.

MARIA: Gràcies, Milord.

BURLEIGH:

La meva reina vol que no us neguem
res que sigui plausible.

MARIA: He fet constar
els meus últims desigs al testament.
L'he lliurat a Sir Paulet i us demano
que el compliu fidelment.

PAULET: Podeu fiar-vos-en.

MARIA:

Prego que permeteu als meus servents
que se'n vagin a Escòcia o a França,
o allà on desitgin sense cap destorb.

BURLEIGH:

Serà com vós voleu.

MARIA: Ja que el meu cos
no podrà reposar en terra sagrada,
autoritzeu que aquest fidel servent
duguï el meu cor a França, als meus parents.
Ah, sempre ha estat allí!

BURLEIGH: Així ho farem!

Teniu res més...?

MARIA: Porteu el meu salut
fraternal a la reina d'Anglaterra.

Digueu que li perdono de tot cor
la meva mort, i que em perdoni ella
la meva vehemència d'ahir.

Que Déu la guardi i que li concedeixi
un regnat venturós.

BURLEIGH: Digueu! ¿Encara
no heu mudat de parer? ¿Us negueu a rebre
l'auxili del *dean*?

MARIA: Estic en pau
amb el meu Déu. Sir Paulet, us he fet
molt de mal sense culpa, us he deixat
sense el suport de la vostra vellesa.

Espero que no em recordeu amb odi.

PAULET, *li dóna la mà:*

Que Déu us acompanyi! Aneu en pau!

ESCENA NOVENA

Els mateixos. HANNA KENNEDY i les altres serventes de la reina entren amb senyals d'espant; els segueix el sheriff amb una vara blanca a la mà. Darrere d'ell, a través de la porta, que ha quedat oberta, es veuen homes armats.

MARIA:

Què et passa, Hanna? Sí, ja ha arribat l'hora!
El sheriff ve per dur-nos a la mort.
Ens hem de separar! Adéu! Adéu!
(Les dones s'agafen a ella amb un dolor violent. A MELVIL:)
Benvolgut Sir, vós i la fidel Hanna,
acompanyeu-me en aquest últim pas.
Milord, no em refuseu aquest servei.

BURLEIGH:

No en tinc la facultat.

MARIA:

Com? Què dieu?

Em negareu aquest petit favor?
Tingueu en compte el meu sexe. ¿Qui pot
fer-me aquest últim servei? No pot ser
la voluntat de la meva germana
que sigui ofès en mi tot el meu sexe,
ni que em toquin les rudes mans dels homes.

BURLEIGH:

Cap dona no ha de pujar amb vós les grades
del patíbul. Els seus crits i gemecs...

MARIA:

No hi haurà crits ni gemecs! Puc respondre
de l'enteresa de la meva Hanna!
Sigueu clement, Milord! No em separeu
en morir de la meva fidel dida
i servidora; ella em va dur a la vida

entre els seus braços, i ella ha de guiar-me
amb dolça mà a la mort.

PAULET, a BURLEIGH: No us hi negueu.

BURLEIGH:

Ho concedeixo.

MARIA: Ja no em queda res
en aquest món!

(Agafa el crucifix i el besa.)

Oh tu, Redemptor meu!

Així com a la creu vas obrir els braços,
obre'ls ara també per acollir-me!

(Es gira per anar-se'n i, en aquest moment, veu el comte de LEICESTER, el qual en veure-la avançar, té un ensurt i hi adreça els ulls. MARIA tremola davant d'ell i li flaquegen els genolls; està a punt de caure esvanida. El comte de LEICESTER l'agafa i la sosté en els seus braços. Ella el mira uns instants amb expressió greu i en silenci. Ell no li pot sostenir la mirada, i finalment ella parla:)

Veig que heu complert amb la vostra paraula.

Em vau prometre el vostre braç per treure'm
d'aquest presidi, i ara me'l doneu.

(Ell queda com anorreat. Ella prossegueix amb veu més dolça.)

Sí, Leicester, perquè no tan sols havia

de deure al vostre braç la llibertat;

vós me l'havíeu de fer més preuada.

Amb la mà i amb l'amor que m'oferíeu,

podia emprendre amb goig la nova vida.

Ara que estic a punt de deixar el món,

d'esdevenir un esperit benaurat

i no em tempten afectes terrenals,

ara us puc confessar sense enrogir.

que la meva feblesa ha estat vençuda.

Adéu, i si podeu, viviu feliç!

Heu gosat de pretendre dues reines;

un cor tendre i amant heu menyspreat,
l'heu traït per guanyar-ne un d'orgullós.
Agenol·leu-vos als peus d'Isabel,
i que aquest premi no se us torni un càstig!
Adéu! Res ja no em lligarà a aquesta terra!

Surt precedida pel sheriff, amb MELVIL i la dida a cada costat. Els segueixen BURLEIGH i PAULET. La resta els segueixen amb la vista, plens de dolor, fins que han sortit. Després se'n van per les altres dues portes.

ESCENA DESENA

LEICESTER, es fa enrera i queda sol:

I encara visc! Suporto encara viure!
No cau el sostre dainunt meu ni s'obre
un abisme als meus peus per engolir
l'ésser més miserable! Què he perdut!
Quina perla he llançat! Quin goig del cel
he apartat lluny de mi! Ella se'n va,
esperit ple de llum, i em deixa a mi
dins el fosc desesper del condemnat.
¿On és el ferm designi amb què he vingut
d'ofegar dintre meu la veu del cor,
de veure caure amb l'esguard impassible
la seva testa? ¿No es desperta en veure-la
la vergonya adormida? ¿Em lligarà
amb llaços amorosos en morir?
Ah, rèprobe! Ja no et pots deixar endur
per una dolça pietat de dona;
l'amor no es troba ja en el teu camí.
Amb cuirassa de ferro cobriràs
el teu pit, i el teu front serà una roca!

Per rebre tot el premi de la infàmia,
l'has d'afirmar i acomplir amb gosadia!
Pietat, calla! Ulls, torneu-vos de pedra!
La veuré caure, en seré testimoni.
(Va amb pas decidit a la porta on ha sortit MARIA, però s'atura a meitat de camí.)

No, no! M'assalta un horror infernal!
No puc, no puc mirar l'acte espantós,
No la vull veure morir... Això, què era?
Ja són a baix. Sota els meus peus preparen
el fet terrible. Sento veus. Lluny! Fora
d'aquesta casa d'horror i de mort!
(Va a fugir per una altra porta, però la troba tancada i torna enrera.)

Com? M'ha clavat un Déu en aquest terra?
Haig de sentir el que em fa horror de mirar?
És la veu del dean... Ara l'exhorta!
Ella l'ha interromput... Prega en veu alta
i vigorosa... Silenci... Ara sento
gemecs i plors de dona... Li enrefiren
la roba... Ara, escolteu! El tamboret
és desplaçat. Ara ella s'agenolla
sobre el coixí... i aça posa la testa...
(Després de pronunciar els últims mots amb una angoixa creixent i de restar uns moments en suspens, es doblega en un moviment convuls i cau a terra sense sentit, alhora que arriba de baix una remor sorda de veus, que dura una estona.)

ESCENA ONZENA

La segona cambra de l'acte quart.

ISABEL:

(Apareix per una porta lateral. Els seus passos i la seva actitud denoten una forta inquietud.)

No hi ha ningú! Cap notícia encara!
No vol caure la nit? ¿S'ha deturat
el sol en el seu curs? Em cal patir
gaire més el turment d'aquesta espera?
Ja està fet? No ho està? Les dues coses
em fan horror! No goso preguntar-ho!
No se'm presenten ni Leicester ni Burleigh,
a qui vaig nomenar perquè acomplissin
la sentència. Han fugit de Londres?
Així, està fet. Ja és llançada la fletxa,
vola, fereix, s'ha clavat. Ni per tot
el meu regne podria deturar-la!
Qui hi ha?

ESCENA DOTZENA

ISABEL. UN PATGE.

ISABEL:

Tornes tot sol? On són els Lords?

PATGE:

El tresorer major i Milord de Leicester...

ISABEL, *amb gran impaciència*:

On són?

PATGE: No són a Londres.

ISABEL:

Doncs, on són?

PATGE:

Ningú no ha sabut dir-m'ho. Abans de l'alba,
tots dos lords, ben de pressa i en secret,
han desaparegut de la ciutat.

ISABEL, *esclatant violentament*:

Jo sóc la sobirana d'Anglaterra!

(Va d'una banda a l'altra, molt agitada.)

Vés a cridar... No, queda't... Ella és morta!

Ara per fi tinc lloc en aquest món.

Per què tremolo? Per què aquesta angoixa?

La tomba tapa el meu horror, ¿qui pot
dir que ho he fet? No em faltaran les llàgrimes
per plorar la caiguda.

(Al PATGE:)

¿Tu, què fas
encara aquí? Que el meu escriptent Davison
es presenti a l'instant. I fes que busquin
també el comte de Shrewsbury. Ah, ja arriba!

El PATGE se'n va.

ESCENA TRETZENA

ISABEL. *El comte de SHREWSBURY.*

ISABEL:

Benvingut, noble Lord! Què m'heu de dir?
No deu ser poca cosa allò que us du
aquí tan tard.

SHREWSBURY: Oh, gran reina, el neguit
del meu cor per guardar la teva glòria,
m'ha dut avui a la Torre on es troben
presoners Kurl i Nau, els secretaris

de Maria; volia comprovar
un cop més si era cert el testimoni
que van donar. Cernernat i confús,
l'alferes de la Torre es resisteix
a mostrar-me els captius. Amb amenaces,
aconsegueixo entrar: quin espectacle,
Déu meu! Amb els cabells esborrifats
i els ulls de foll, com presa de les fúries,
jeia l'escocès Kurl damunt la màrfega.
Així que l'infeliç em reconeix,
cau als meus peus, se m'abraça als genolls
cridant amb desesper, mentre es retorça
com un cuc. Em suplica i em conjura
perquè li digui el destí de la reina,
ja que el rumor d'una condemna a mort
s'ha filtrat dins les cel·les de la Torre.
Quan li he dit que sí, que és veritat,
tot afegint que pel seu testimoni
ella és morta, ha saltat fet una fúria
damunt el seu company, s'hi ha abrandat
amb la força tremenda del deliri
per escanyar-lo. Així que hem arrencat
l'infeliç de les seves mans frenètiques,
s'ha girat rabiós contra ell mateix,
amb els punys folls s'ha colpejat el pit,
s'ha donat al diable, ell i el seu còmplice.
Diu que les cartes funestes a Babington
que ell va jurar que eren certes, són falses;
que va escriure altres mots que els que la reina
li dictava, induït pel malvat Nau.
Després ha corregut a la finestra,
l'ha esbatanat i amb fúria salvatge,
ha cridat al carrer, on tota la gent
s'ha congregat, que ell era el secretari
de Maria, el malvat que va acusar-la

en fals, un maleït i un deslleial!

ISABEL:

No dieu vós mateix que era embogit?
No proven res els mots d'un boig frenètic.

SHREWSBURY:

P'rò la mateixa bogeria ho prova
encara més. Oh reina! T'hi conjuro:
no et precipitis, fes obrir una nova
investigació.

ISABEL:

Així ho faré,
perquè vós ho voleu, comte, no pas
perquè cregui que els pars que l'han jutjada
s'hagin precipitat en aquest cas.
Per tranquil·litat vostra, que es reprengui
la instrucció. Per sort, hi ha temps encara!
Ni l'ombra d'un sol dubte ha de tacar
el nostre honor reial.

ESCENA CATORZENA

Els mateixos. DAVISON.

ISABEL:

Sir, la sentència
que vaig posar a les vostres mans... On és?

DAVISON:

La sentència?

ISABEL:

La que vaig deixar
ahir al vostre resguard...

DAVISON:

Al meu resguard?

ISABEL:

El poble em va assetjar perquè firmés.
Vaig haver d'obeir-lo i ho vaig fer.
M'hi vaig veure forçada, i vaig passar-vos

l'escrit perquè volia guanyar temps.
Ja sabeu què us vaig dir... Ara, doneu-me'!

SHREWSBURY:

Doneu-lo, Sir, han canviat les coses.
Cal tornar a obrir la investigació.

DAVISON:

Tornar-la obrir? Oh, pietat divina!

ISABEL:

No cal que ho penseu tant. On és l'escrit?

DAVISON, *amb desesperació*:

Estic aclaparat! Sóc home mort!

ISABEL, *interrompent-lo amb vivesa*:

Espero, Sir, que no heu...

DAVISON:

Estic perdut!

Ja no el tinc!

ISABEL:

Què dieu?

SHREWSBURY:

Oh, Déu del cel!

DAVISON:

Es troba en mans de Burleigh... des d'ahir.

ISABEL:

Ah, malaurat! Així m'heu obeït?

No us vaig manar estrictament que el guardéssiu?

DAVISON:

No, reina, tu no em vas donar aquesta ordre.

ISABEL:

Com goses contradir-me, miserable?

Quan et vaig dir que el donessis a Burleigh?

DAVISON:

No amb mots tan clars i precisos... però...

ISABEL:

¿T'has atrevit, indigne, a interpretar els meus mots? A mesclar-hi el teu designi criminal! Ai de tu si cap desgràcia resulta d'aquest acte improcedent; m'ho pagaràs amb la vida. Vegeu,

comte de Shrewsbury, el mal ús que fan del meu nom.

SHREWSBURY: Veig... oh Déu!

ISABEL:

Què m'heu de dir?

SHREWSBURY:

Si el cavaller s'ha permès aquest acte per compte propi, i sense que ho sabessis, caldrà que el jutgi el Tribunal dels Pars perquè ha lliurat el teu nom a l'escarni de tots els segles.

ESCENA FINAL

Els mateixos. BURLEIGH, i després KENT.

BURLEIGH:

Que visqui molts anys la meva reial dama, i tant de bo que els enemics de la nostra illa acabin tots com aquesta Estuard!

(SHREWSBURY es cobreix el rostre, DAVISON es retorça les mans amb desesperació.)

ISABEL:

Parleu, Sir!

És de mi que heu rebut l'ordre mortal?

BURLEIGH:

No, sobirana. L'he rebut de Davison.

ISABEL:

Us l'ha passada ell en el meu nom?

BURLEIGH:

No, ell no ho ha...

ISABEL:

¿I vós l'heu executada ràpidament i sense saber abans la meva voluntat? El veredicte era just, el món no pot censurar-nos,

però vós no us havíeu d'avançar
a la clemència del nostre cor.

Per'xò us aparto de la meua vista!

(A DAVISON:)

Un tribunal més sever us espera
a vós, que heu transgredit el vostre deure,
i heu fet mal ús d'un document sagrat
que us era confiat. Que el conduexin
a la Torre. És la meua voluntat
que l'acusin de crim cabdal. I vós,
noble Talbot! Sou l'únic que he trobat
just entre els consellers, sigueu des d'ara
el meu guia i el meu amic.

SHREWSBURY: Oh, reina,
no bandegis els més fidels amics,
no empresonis els qui han obrat per tu
i ara callen per tu. I a mi, permet-me
tornar a les teves mans aquest segell
que fa dotze anys vas confiar-me.

ISABEL: No,
Shrewsbury, ara no m'abandoneu!
Ara...

SHREWSBURY:
Perdona'm, ja sóc massa vell
i aquesta mà fidel és massa rígida
per segellar els teus nous actes.

ISABEL: ¿Em vol
deixar l'home que m'ha salvat la vida?

SHREWSBURY:
He fet ben poca cosa. No he pogut
salvar de tu la part més noble. Viu
i regna feliçment! Ara ja és morta
l'enemiga. Dès d'ara no et cal témer
ni respectar res més.
(*Se'n va.*)

ISABEL, *al comte de KENT, que entra:*
Que vingui el comte

de Leicester!

KENT: Milord m'ha donat l'encàrrec
que el disculpeu. Ha embarcat cap a França.

*Ella es reprimeix i resta en una actitud ferma
calmada.*

CAU EL TELÓ

FITXA D'ESTRENA

Una versió reduïda d'aquesta traducció va ser estrenada a Barcelona al Teatre Grec per la Companyia del Teatre Lliure el dia 19 de juliol de 1990, amb el repartiment següent:

MARIA ESTUARD, <i>reina d'Escòcia</i>	Anna Lizaran
ISABEL, <i>reina d'Anglaterra</i>	Maife Gil
MORTIMER	Àlex Casanovas
COMTE AUBESPINE, <i>ambaixador de França</i>	Norbert Ibero
AMIAS PAULET, <i>cavaller guardià de Maria</i>	Quim Lecina
GEORGE TALBOT, <i>comte de SHERWSBURY</i>	Alfred Lucchetti
WILLIAM CECIL, <i>baró de BURLEIGH</i>	Joan Miralles
HANNA KENNEDY	Carlota Soldevila
MELVIL	Jordi Torras
ROBERT DUDLEY, <i>comte de LEICESTER</i>	Pep Munné / Pep Tosar
HOME, <i>guardià</i>	Joan Matamalas
HOME, <i>guardià</i>	Jordi Molla
DAMA	Àgata Roca

Dramatúrgia
Música

Escenografia
Vestuari
Il·luminació
Direcció

Guillem-Jordi Graells
Jordi Riera
Joan Montanyès
Fabià Puigserver
Cèsar Olivar
Xavier Clot
Josep Montanyès

T A U L A

PRÒLEG	5
BIOBIBLIOGRAFIA	21
MARIA ESTUARD	27
ACTE PRIMER	31
ACTE SEGON	73
ACTE TERCER .	111
ACTE QUART	135
ACTE CINQUÈ .	167
FITXA D'ESTRENA	199

Darrers títols publicats:

33. Pierre de Marivaux, *La disputa*
34. Henrik Ibsen, *Espectres*
35. Carlo Goldoni, *El ventall*
36. Carlo Goldoni, *Els enamorats*
37. Pierre de Marivaux, *El joc de l'amor i de l'atzar*
38. Carlo Goldoni, *El cafè*
39. Carlo Goldoni, *La família de l'antiquari*
40. Molière, *Les dones sàvies*
41. John Millington Synge, *Genets cap a la mar i Les bodes del llauner*

Marià Estuard constitueix un model de teatre clàssic gràcies a l'acurat equilibri tècnic que mostra i a la resolució innovadora de problemes dramaturgics amb una màxima economia de mitjans. L'autor concedeix una gran importància al ritme del vers com a garant de la continuïtat dins la diversitat. Cal destacar també la fortuna amb què resol el problema de la unitat d'espai: els tres espais en què es desenvolupa l'obra resten fosos per efecte de la paradoxa que travessa el conjunt de l'acció, producte dels contrastos acuradament disposats per l'autor. La seva habilitat queda palesa en procurar un efecte desconcertant més enllà de l'última línia del drama. Schiller va haver d'inventar personatges que permetessin concentrar l'acció dramàtica i d'oferir, en definitiva, una versió pròpia dels esdeveniments històrics, com ja havia fet anteriorment amb *Don Carlos*.

La versió que publiquem en el present volum és deguda a Feliu Formosa, el qual ha reeixit admirablement en el gran esforç d'adaptació al català del vers original alemany.

ISBN 84-7794-409-1

9 788477 944096